

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI**

**KADININ ÇALIŞMASINA YÖNELİK TUTUMLAR
AZERBAYCAN – TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI**

Doktora Tezi

Shanay QULİYEVA

Ankara-2012

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI**

**KADININ ÇALIŞMASINA YÖNELİK TUTUMLAR
AZERBAYCAN – TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI**

Doktora Tezi

Shanay QULİYEVA

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Zehra Y. DÖKMEN

Ankara-2012

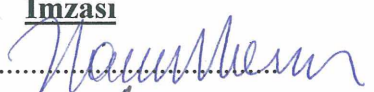
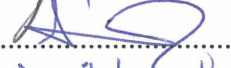
T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**KADININ ÇALIŞMASINA YÖNELİK TUTUMLAR
AZERBAIJAN – TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI**

Doktora Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Zehra Y. DÖKMEN

Tez Jürisi Üyeleri

<u>Adı ve Soyadı</u>	<u>İmzası</u>
Prof. Dr. Zehra Dökmen	
Doç. Dr. Fatma Yıldırım	
Doç. Dr. Ayda Büyükselil Sinal	
Yrd. Doç. Dr. Derya Usta	
Yrd. Doç. Dr. Hatice Kırarçın	
.....	

Tez Sınavı Tarihi24.12.2012.....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(.../.../2012)

Shanay QULİYEVA

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sadece kendi çabalarımla değil, birçok insanın teşvik, öneri ve yardımları ile gerçekleştirilmiştir.

Doktora eğitimime başladığım ilk günden beri değerli katkı, öneri ve eleştirileriyle çalışmamın tamamlanmasında büyük emeği geçen sevgili tez danışmanım ve değerli hocam Prof. Dr. Zehra Y. Dökmen'e,

Değerli eleştiri ve önerileriyle tezime katkıda bulunan sevgili Doç. Dr. Fatma Y. Akkaya' ya,

Kendisinden yardım istediğimde beni geri çevirmeyen sevgili Yrd. Doç. Dr Derya Hasta' ya,

Araştırmamın Azerbaycan Türkçesine uyarlama çalışmasında ve veri toplama aşamasında bana yardımcı olan sevgili arkadaşım Vüsale Musayeva' ya,

Veri toplama sürecinde desteklerini benden esirgemeyen sevgili kuzenim Nigar. E. Quliyeva' ya, sevgili kayın pederim Ali Galip Kabaoğlu' na, ve sevgili arkadaşım Mustafa Emre Nakış' a,

Bana zaman ayırıp ölçekleri doldurmayı kabul eden bütün katılımcılara,

Eğitim hayatım boyunca ilgi ve desteklerini benden esirgemeyen, varlıklarıyla beni hep mutlu eden canım annem, babama ve ablama,

Sabır ve güler yüzlülikle bana hep moral ve destek veren sevgili arkadaşlarım Aysun Ergül, Aybüke Kabaoğlu, Zhala Babashova ve Mehtap Acar' a,

Son olarak beni sürekli sabır ve anlayışıyla destekleyen sevgili eşim Alper'e ve bana huzurlu molalar verdiren sevgili kızım Emina' ya sonsuz sevgi teşekkürlerimi sunuyorum.

Shanay Quliyeva Kabaoğlu

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vii
TABLOLAR LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Azerbaycan ve Türkiye Türkleri	7
1.2. Kadının Çalışmasına Karşı Tutumlar.....	11
1.2.1. Dünya	11
1.2.2. Azerbaycan.....	12
1.2.3. Türkiye	14
1.3. Ev İşleri, Genel İş Bölümü: Kadın ve Erkeğin Yaptığı İşler	16
1.3.1. Dünya	17
1.3.2. Azerbaycan.....	19
1.3.3. Türkiye	20
1.4. Toplumsal Cinsiyet	21
1.4.1. Dünya	21
1.4.2. Azerbaycan.....	22
1.4.3. Türkiye	24
1.5. Kadının Çalışmasına Karşı Araştırma Bulguları.....	25
1.5.1. Dünya	25
1.5.2. Azerbaycan.....	27
1.5.3. Türkiye	30
1.6. Ev İşlerine Yönelik Araştırma Bulguları	34
1.6.1. Dünya	34
1.6.2. Azerbaycan.....	36
1.6.3. Türkiye	37
1.7. Kuramlar	40
1.7.1. Toplumsal Cinsiyet ile İlgili Kuramlar	40

1.7.1.1. Psikanalitik Kuram	40
1.7.1.2. Biyolojik Kuram	41
1.7.1.3. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	41
1.7.1.4. Bilişsel Gelişim Kuramı	42
1.7.1.5. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı	43
1.7.1.6. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri	43
1.8. Amaç	44

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1 Örneklem.....	46
2.2 Veri Toplama Araçları	47
2.2.1. Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği (KÇKTÖ)	47
2.2.2. Ev İşleri Ölçeği (EVİÖ)	48
2.2.3. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE).....	49
2.2.4. Sosyoekonomik Düzey Ölçeği (SED).....	50
2.3. Ölçekleri Azerbaycan Türkçesine Uyarlama Çalışmaları.....	52
2.3.1. Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu....	55
2.3.1.1. Madde Analizi	55
2.3.1.2. Güvenirlilik Analizi	57
2.3.1.3. Geçerlik Analizi.....	58
2.3.2. Ev İşleri Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu	59
2.3.2.1. Madde Analizi	59
2.3.2.2. Güvenirlilik Analizi	62
2.3.2.3. Geçerlik Analizi.....	62
2.3.3. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Azerbaycan Türkçesi Formu	65
2.3.3.1. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu	65
2.3.3.1.1. Madde Analizi.....	65
2.3.3.1.2. Güvenirlilik Analizi	66
2.3.3.1.3. Geçerlik Analizi	67

2.3.3.2. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Erkeksilik Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu	67
2.3.3.2.1. Madde Analizi.....	67
2.3.3.2.2. Güvenirlilik Analizi	69
2.3.3.2.3. Geçerlik Analizi	69
2.3.4. Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu	70
2.3.4.1. Madde Analizi	70
2.3.4.2. Güvenirlilik Analizi	71
2.3.4.3. Geçerlik Analizi.....	72
2.4. İşlem yolu.....	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Kadının Çalışmasına Yönelik Tutum ve Ev İşleri Sıklığıyla İlişkili Çoklu Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları.....	74
3.1.1. Uyruk, Cinsiyet ve Cinsiyet Rolüne Bağlı Olarak, Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği ve Ev İşleri Ölçeği için Çoklu Varyans Analizi Sonuçları.....	74
3.1.2. Uyruk, Cinsiyet ve Sosyoekonomik Düzeyine bağlı olarak, Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği'nin ve Ev İşleri Ölçeği'nin Puanları, Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	80
3.2. Ankette Yer Alan Bazı Soruların Analizleri	89
3.2.1. Uyuğa ve Cinsiyete Göre Kız Çocukları için, Üniversite Eğitiminin Gerekli Görülmesine İlişkin Analizler	89
3.2.2. Uyuğa ve Cinsiyete Göre, Kızların Meslek Sahibi Olmalarını İsteme Düzeyi.....	91
3.2.3. Bütçe yetersizse erkek çocuklarının okumasına öncelik verilmesi	93
3.2.4. İşverenin cinsiyet ayrımı yapmasını uygun bulma.....	94
3.2.5. Katılımcıların Cinsiyet Rollerinin Uyuğa ve Cinsiyete Göre Dağılımı	95
3.2.6 Gelinin Çalışmasını İsteme Durumunun Uyuğa Göre Dağılımı	96
3.2.7. İşsizliğin Kimin İçin Daha Zor Olduğunun Uyuğa Göre Dağılım.....	96

3.3. Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği ve Ev İşleri Ölçeği Puanları İçin Korelasyon Analizi Sonuçları	97
3.4. Kadının Çalışmasına Yönelik Tutumlarla İlgili Regresyon Analizi Sonuçları.	101
3.5. Ev İşleri Sıklığı İle İlgili Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	104

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

4.1. Tartışma.....	108
--------------------	-----

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	127
-------------------------------	------------

KAYNAKÇA	130
-----------------------	------------

EKLER.....	141
-------------------	------------

EK 1: Kadının Çalışmasına Yönelik Tutum Ölçeği.....	141
---	-----

EK 2: Ev İşleri Ölçeği	142
------------------------------	-----

EK 3: BEM Cinsiyet Rolü Envanteri	143
---	-----

EK 4: Sosyoekonomik Düzey Ölçeği	144
--	-----

EK 5: Bilgilendirme ve Onam Formu	147
---	-----

EK 6: Kişisel Bilgi Formu	148
---------------------------------	-----

ÖZET.....	151
------------------	------------

ABSTRACT	153
-----------------------	------------

KISALTMALAR

AZ	: Azerbaycan
AZE	: Azerbaycan uyruklu erkek
AZK	: Azerbaycan uyruklu kadın
AZT	: Azerbaycan Türkleri
BCRE	: Bem Cinsiyet Rolü Envanteri
EViÖ	: Ev İşleri Ölçeği
KÇKTÖ	: Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği
MANOVA	: Kadının Çalışmasına Yönelik Tutum ve Ev İşleri Sıklığıyla İlişkili Çoklu Varyans Analizi
SED	: Sosyoekonomik Düzey Ölçeği
TR	: Türkiye
TRE	: Türkiye uyruklu erkek
TRK	: Türkiye uyruklu kadın
TRT	: Türkiye Türkleri

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu Madde Analizi (n=200).....	56
Tablo 2. Gelinin Çalışmasının İstenmesine Göre, Kadının Çalışmasına Yönelik Tutum Ölçeği, Madde Toplam Puanlarının Karşılaştırılması	59
Tablo 3. Ev İşleri Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu Madde Analizi (n=200).....	60
Tablo 4. Cinsiyete Göre Ev İşleri Ölçeği Madde Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	63
Tablo 5. Kadınların Medeni Durumuna Göre Ev İşleri Ölçeği Madde Toplam Puanlarının Karşılaştırılması	64
Tablo 6. Erkeklerin Medeni Durumuna Göre Ev İşleri Ölçeği Madde Toplam Puanlarının Karşılaştırılması	64
Tablo 7. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık Alt Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu Madde Analizi (n=200).....	65
Tablo 8. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Erkeklik Alt Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu Madde Analizi (n=200).....	68
Tablo 9. Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu Madde Analizi (n=200)	70
Tablo 10. Doğum Yeri Göre Katılımcıların Sosyoekonomik Düzey Ölçeği Madde Toplam Puanlarının Ortalama ve Standart Sapmaları	72
Tablo 11. Köy ile Diğer Yerleşim Yerlerinde Doğular İçin Ortalama Fark, Standart Sapma ve Bu Farklar İçin Tukey Anlamlılık Değerleri	72
Tablo 12. Uyruk, Cinsiyet ve Cinsiyet Rolüne Bağlı Olarak, Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	75
Tablo 13. Uyruk, Cinsiyet ve Cinsiyet Rolüne Bağlı Olarak, Ev İşleri Ölçeği Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları	76
Tablo 14. Wilks' Lambda Değerleri	77
Tablo 15. Katılımcıların Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği ve Ev İşleri Ölçeği Puanları İçin MANOVA Sonuçları.....	77

Tablo 16. Uyruk, Cinsiyet ve Sosyoekonomik Düzeye Bağlı Olarak, Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	81
Tablo 17. Uyruk, Cinsiyet ve Sosyoekonomik Düzeye Bağlı Olarak, Ev İşleri Ölçeği Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	82
Tablo 18. Wilks' Lambda Değerleri.....	83
Tablo 19. Katılımcıların Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği ve Ev İşleri Ölçeği Puanlarının MANOVA Sonuçları.....	84
Tablo 20. Uyuğu ve Cinsiyete Göre Kız Çocukları için, Üniversite Eğitiminin Gerekli Görülmesine ilişkin Ortalama ve Standart Sapmalar	90
Tablo 21. Katılımcıların Kız Çocukları için Üniversite Eğitimi Gerekli Görmelerine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	90
Tablo 22. Uyuğu ve Cinsiyete Göre, Kızların Meslek Sahibi Olmalarını İsteme Düzeyinin Ortalama ve Standart Sapmaları	92
Tablo 23. Katılımcıların Kızların Meslek Sahibi Olmalarını İstemelerine Göre, Varyans Analizi Sonuçları.....	92
Tablo 24. Katılımcıların Bütçe Yetersizse Erkek Çocukların Okumasına Öncelik Verilmesine İlişkin Görüşlerinin Ortalama ve Standart Sapmaları	93
Tablo 25. Katılımcıların Bütçe Yetersizse Erkek Çocukların Okumasına Öncelik Verilmesine İlişkin Görüşleri Üzerinde Varyans Analizi Sonuçları.....	93
Tablo 26. Katılımcıların İşverenin Cinsiyet Ayrımı Yapması Konusundaki Görüşlerinin Ortalamaları ve Standart Sapmaları	94
Tablo 27. Katılımcıların İşverenin Cinsiyet Ayrımı Yapması Konusundaki Görüşleri İçin Yapılan Varyans Analizi Sonuçları.....	95
Tablo 28. Katılımcıların Cinsiyet Rollerinin Uyuğu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	95
Tablo 29. Katılımcıların Gelininin Çalışmasını İsteme Durumunun Uyuğu Göre Dağılımı	96
Tablo 30. İşsizliğin Kimin İçin Daha Zor Olduğunun Uyuğu Göre Dağılımı.....	97

Tablo 31. Azerbaycan Türkleri ve Türkiye Türklerinin KÇKTÖ Puanı ve EVİÖ Puanı ile Araştırmadan Ele Alınan Değişkenler Arasındaki İlişkiler.....	98
Tablo 32. KÇKT’lardaki Çoklu Regresyon Analizi (Enter) Sonuçları.....	101
Tablo 33. KÇKT’lardaki Değişim Açısından Çoklu Regresyon Analizi Sonucunda Anlamlı Olan Değişkenler İçin beta değerleri	103
Tablo 34. Ev İşleri Sıklıklarındaki Çoklu Regresyon Analizi (Enter) Sonuçları.....	105
Tablo 35. KÇKT’lardaki Çoklu Regresyon Analizi (Enter) Sonucunda Anlamlı Olan Değişkenler İçin Tahminler	106

GİRİŞ

Modern çağda “kadın” ve “erkek” kavramları sadece fizyolojik farklılıklara sahip iki farklı cinsi ifade etmemektedir. Bu kavramlar, fizyolojik temeldeki farklılıklarının dışında, içinde yaşanılan toplumun yüklediği anlamları ve özellikle çalışma hayatında görülen sosyal farklılıkları da kapsamaktadır. Kadınlar ile erkekler arasında gözlenen farklılıklara, tarihsel süreç içerisinde değişik açıklamalar getirilmiştir.

Bir kavram olarak cinsiyet rolleri, kadının ve erkeğin sosyal olarak tanımlanmış cinsiyet özelliklerine göre toplum içinde üstlenmesi beklenen roller, sahip olması istenen davranışlar, tutumlar ve özellikler olarak tanımlanmaktadır (Bem, 1984). Cinsiyet rolleri kavramı başlangıçta, cinsler arasında var olan farklılıkları sadece fizyolojik temelli olarak tanımlamanın sınırlamasından kurtulmak için kullanılmıştır. Biyologlara göre kadınlar ve erkekler arasındaki farkın temeli, bu iki cinsin fizyolojik özellikleri açısından üstlendikleri roldür. Rollerini ayırıştıran temel noktalardan biri de, kadınların çocuk doğurabilme özellikleri, erkeklerin ise bunu yapamamaları; buna karşın erkek egemen dünyada erkeklerin güç simgesi olarak algılanmaları olarak ortaya çıkar. İnsanın yeryüzündeki varlığının ilk safhalarından itibaren, erkekler *başat davranış örüntüsü* olarak tanımlanan dış çevre ile ilgili işleri yürütürken, kadınlar edilgen *davranış örüntüsü* olarak adlandırılan ev içi yaşamı ile ilgili işlerden sorumlu olmuşlardır. Günümüz koşullarında bu fizyolojik farklılaşma, doğum kontrol yöntemleri, erkeğin fiziksel gücünü sergilemesini gerektirecek koşulların azalması nedeniyle oldukça azalmış bulunmaktadır (Güldü ve Ersoy, 2009).

Sosyal yaşamın başladığı ilk zamanlardan itibaren erkekler ailenin geçiminden sorumluyken, kadınlar evle ilgili işlerden sorumlu olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Hiç şüphesiz, rollerin dağılımındaki bu farklılık modern zamanda erkeğin beden gücünü kullanmasını gerektiren yaşam şartlarının giderek azalması sebebiyle önemli ölçüde ortadan kalkmıştır. Geleneksel cinsiyet rolleri etkisini azaltmakla birlikte halen sürmekte ve yaşamımızdaki etkisini sürdürmektedir. Bu nedenle cinsiyet rolleri, kadın ve erkek davranışlarını belirlemeye devam etmektedir (Kimura, 2002).

Dökmen'in (2010) belirttiği üzere, cinsiyet rolleri, toplum tarafından tarihsel süreç içerisinde oluşturulmuş ve kişilerden gerçekleştirmeleri beklenen, cinsiyetle ilgili bir takım beklentilerdir. Kız ve erkek çocuklar sosyal öğrenme yoluyla çeşitli nesneleri, etkinlikleri, oyunları, meslekleri ve hatta kişilik özelliklerini “uygun” ya da “uygun değil” olarak ayırt etmeyi öğrenirler. Cinsiyet rollerinin oluşmasında, içerisinde yaşanılan toplumun o cinsiyete atfettikleri ve o cinsiyet rollerine yönelik beklentileri büyük bir etkiye sahiptir. Her toplum sahip olduğu kültür içerisinde erkeklik ve kadınlık değerlerini inşa eder ve bunları kavramlaştırır. Cinsiyet rol normları olarak da ifade edilebilecek bu davranışlara göre kadın ya da erkek, içinde yaşadığı toplumsal cinsiyet normlarına uygun davranışlarla cinsiyet rollerini sergiler (Winstead ve Derlega, 1993).

Günümüzde kadınlar, toplumsal alanlarda daha çok yer almaktadır. Kadınlar, alışlagelmiş tarihi rollerinin yanında çalışma hayatına girmekte, toplumsal sorumluluklar üstlenmekte, ilgi ve yeteneklerine göre etkinlikler de bulunmaktadır. Yani, küreselleşme yoluyla yaşanan bu sosyal değişimler,

kadınlara birçok farklı rol atfetmiştir. Bu şartlar altında da tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar çok sayıda kadın günümüzde iş ortamlarında yer almaktadır.

Çalışma, bir bireyin bir şey yapmak ya da bir sonuca ulaşmak için emeğini kullandığı faaliyetleri ifade etmektedir (Akat, 1982). İnsanların çoğu için çalıştıkları iş günlük yaşamlarının merkezinde yer almaktadır. Çalışmak, bireyin sağlığı ve mutluluğu için de önemlidir.

Kadınlar tarihin her döneminde iş yaşamının içinde olmuşlardır. Geçmişten günümüze ekonomik, sosyal ve politik alanlarda yaşanan gelişmelerin bir neticesi olarak kadının iş yaşamındaki etkililiği ve konumu da değişikliklere uğramıştır. Tarihsel süreç içerisinde bu gelişmelerden belki de en belirgin olanı sanayi devrimidir. Sanayi devrimini takip eden dönemde toplumsal ve ekonomik yaşam gittikçe daha “örgütsel” ve “sistematik” bir nitelik kazanmıştır. Önceleri evlerde dokuma tezgâhlarında yapılan işler, sanayi devrimiyle beraber fabrikalara taşınmıştır. Kırsal alanlarda özellikle kadınları çalıştırarak geliştirilen “parça başına ödeme” düzeni sayesinde üretim maliyetleri düşürülmüş ve kapitalist sanayiye giden yolun önü açılmıştır (Pamuk, 2005).

Dünya genelinde bakılacak olursa, kadınların eğitim seviyelerinin yükseldiği söylenebilir. Fakat eğitimde yaşanan bu dönüşüme rağmen, iş yaşamında halen bir istihdam ve gelir dengesinin sağlandığını söylemek mümkün değildir. Aslında geçmişe göre küreselleşen uluslararası ekonomik düzen içerisinde, kadın istihdamında sürekli bir yükseliş hareketi görülmektedir. Özellikle hizmet alanında kadın işgücü oranları, kamu sektörünün küçülmesine, işgücü piyasalarının esnek yapılar haline gelmesine paralel olarak sürekli artmaktadır. Diğer taraftan teknolojik gelişmeler, bir yandan kadınlar için yeni istihdam fırsatları yaratırken, bir yandan da

halen kadınlara ait olan düşük vasıf gerektiren işlerin ortadan kaybolması tehlikesini doğurmaktadır (Pelit, Fidan ve Demirkol, 2004).

Cinsiyet olgusu, kadınların gerek iş başvurularında gerekse işe girdikten sonra, önemli bir sorun olarak karşılarına çıkmaktadır. Ne yazık ki, işe girerken girişte de çalışmaya başladıktan sonra da cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmaktadır. İşe eleman alımında açık ya da gizil olarak ayrımcılık (discrimination) yapılmaktadır. İşe eleman alımı için yapılan mülakatlarda, kadın ve erkekler farklı ölçülerle değerlendirilmekte, aynı niteliklere sahip bir erkek ve bir kadının aynı pozisyona başvurması durumunda genellikle egemen cins olan erkekler tercih edilmektedir (Arat, 1991).

Bu noktada akla gelen nedensel açıklama, kadınların biyolojik ve fizyolojik özelliklerine dayanmaktadır. Hamilelik, doğum ve sonrası süreçlerin işi sekteye uğratabileceği ve işin doğasına aykırı görülmesi açısından bu nedenlerin başında gelmektedir. Bu konuda birçok yasal düzenleme yapılmasına karşı cinsiyete dayalı ayrımcılığın iş ortamlarında varlığını sürdürmesi, doğanın getirdiği şartların ötesinde kadınlara yönelik olumsuz tutumların etkisinin devam ettiğini göstermektedir.

Kadınların hem işe girerken hem de çalıştığı dönemlerde karşılaştığı cinsiyete dayalı ayrımcılık kadının çalışma yaşamında önemli bir engeldir. Belli iş ve mesleklere kadınlar kabul edilmemekte, görev dağılımında adil davranılmamaktadır (KSSGM, 1998).

Kadının çalışma hayatına katılmasıyla var olan geleneksel değerler de değişmiş, kadın endüstrileşme ve kentleşme ilerledikçe çalışma yaşamına daha çok katılmaya başlamıştır. Ev dışında ve ücretli çalışan kadın sayısı arttıkça, aile

kurumunda, toplumsal işbölümünde var olan ayrımcılık su yüzüne çıkmaktadır (Koray, Demirbilek ve Demirbilek, 1999).

Toplum gözünde meslekleri kadın erkek meslekleri diye ikiye ayırmaktadır. Kadın meslekleri daha çok kütüphanecilik, hemşirelik ve öğretmenlik gibi sabır ve bakım vericilikle ilgili, beraberin de evin işlerini de yürütebileceği işlerdir. Erkek meslekleri ise üst düzey yöneticilik, polislik, inşaat mühendisliği, gibi daha çok mantığa ve güce dayanan, aynı zamanda çalışma koşulları daha ağır olan işlerdir. İş ortamlarında, iş ve mesleklerin cinsiyet temelinde ayrılmış yapısı içinde kadınlar daha çok geleneksel kadın mesleklerinde yoğunlaşmakta, açık pozisyon olmasına karşın erkek işi olarak kabul gören işlere başvuramamaktadırlar. Böylece kadınlar, daha düşük statülü ve daha düşük ücretli işlerde çalışmaya razı olmaktadır. Bu durum kadın emeğinin ikincil bir emek olarak değerlendirilmesine ve kadının çalışmasının toplumsal boyutunun algılanmamasına neden olmaktadır (KSSGM, 1998). Böylece düşük statülü işler, düşük ücretleri, süresiz ve geçici işlerde çalışma durumu ile sosyal güvencesizliği beraberinde getirmektedir. Yaz döneminde pamuk, çay ve fındık toplama, sonbaharda pancar dökme ve benzeri mevsimlik işler bu tür işler arasındadır. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kadınlar genellikle en az ücret ödenen işleri yapmakta, düşük statülü işlerde yoğunlaşmaktadırlar. Kadınların, mensup olduğu hanenin yoksulluk düzeyi arttıkça düşük ücretli işlere katılımları da artmaktadır (Demirel, Bilgin ve Kocaman, 1999).

Kadının iş hiyerarşisinin alt zincirinde görülmesinde pay sahibi diğer bir neden olarak, cinsiyet rollerine dair kalıp yargılardan beslenen, kadınların çalışmasına yönelik olumsuz tutumlardır. İş yaşamına bakıldığında, tutumlar çalışanların düşünce ve davranışlarını etkilemektedir. Bir yönetici aynı özelliğe sahip

bir alt gruba karşı bir tutuma sahipse, bu tutumun yöneticinin bu alt grubun her bir üyesine yönelik davranışlarını etkilemesi muhtemeldir.

İş yaşamında cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi için, cinsiyet rollerinin bugün gelinen noktada, hangi konumda durduğunu bilmek önemlidir. Hangi rollerin yeni nesillere aktarıldığı hangilerinin aktarılmadığı hakkında fikir sahibi olmak tam da bu noktada büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı da, Türkiye ve Azerbaycan örneklemelerini karşılaştırmalı olarak ele alıp, kadın ve erkekler arasındaki cinsiyet rolleri farklılıklarını ve kadınların iş yaşamına katılımlarına yönelik tutumları tespit etmek ve elde edilen verileri yorumlamaktır. Bu amaç doğrultusunda son yıllarda Azerbaycan'da ve Türkiye'de meydana gelen toplumsal ve ekonomik alanlarda görülen değişimler göz önüne alınarak öncelikle konuyla ilgili literatür taranmış ve yapılan çalışmalar incelenmiştir. Aşağıda ilgili literatür özetlenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Azerbaycan ve Türkiye Türkleri

Kültür, insan düşünce ve becerilerinden, inanç ve alışkanlıklarından oluşan temel bir bütündür. Her kültür incelemesi öncelikle insanın biyolojik gereksinimlerinden (beslenme, çoğalma, hijyen gibi) yola çıkar. Bu gereksinimler, ikincil bir çevrenin kurulumuyla çözülür. Bu çevre sürekli bir yenilenmeyle korunmak ve işletilmek ister. Yaşam standardı olarak da tanımlanabilecek bu olgu, topluluğun kültür düzeyine, çevresine ve grubun yeteneğine bağlı olarak üretimde bulunur. Tüm bu edinimler, kuşaktan kuşağa aktarılır. İşbirliği her kültürün özünü oluşturur ve bu olgu da, kurumların varlığını, törelerin, ahlakın ve yasanın yaptırım uygulamasını gerekli kılar. Bu çerçevede değerlendirildiğinde kültür, kısmen özerk, kısmen eşgüdümlü kurumlardan oluşturulmuş bir bütündür (Malinowski, 1992).

Ortak bir geçmişe ve tarihe sahip olan Azerbaycan Cumhuriyet'i ve Türkiye Cumhuriyet'i arasındaki ilişkiler her zaman dostça olmuştur. Kültürün oluşumunun temel kuralı, tarihsel süreç içinde toplum tarafından oluşturulması olarak belirlenmiştir. Dünya üzerinde kültürler arasındaki farklılıklar, her ne kadar küreselleşme ile azalma gösterse de, hala büyük ölçüde varlığını sürdürmektedir.

Türk Cumhuriyetleri arasında, günümüzde görülen ilişkiler, aslında kültürel ağırlıklıdır. Bu ülkeler arasındaki üniversite çapında öğrenci değişimi, ortak Türkçeyi yaygınlaştırma çabaları, tarım, sağlık, turizm, maliye, teknoloji gibi konularda yapılan ortak girişimler, ortak bir paydada buluşan bu ülkeleri yakınlaştırmaktadır (Gömeç, 2007).

Azerbaycan ve Türkiye’de yaşayan insanların büyük bölümü Türk ırkından gelmektedir. Tarihte insan topluluklarının avcı-toplayıcılıktan çiftçi-çobanlığa geçmesiyle değişik bölgelerde uygarlıklar oluşmaya başlamış, atlı göçebe Türk kültürü de bu süreçte ortaya çıkmıştır (Balaban, 2006).

Kaşgarlı Mahmud tarafından 1072-1074 yılları arasında Bağdat’ta yazılan Divan-ı Lügat-it Türk’ün girişinde, Karadeniz ve Akdeniz’in doğusundan başlayıp, Japonya’ya dek uzanan coğrafyada bulunan kavimler (Kazak Türkleri, Uygur Türkleri, Altay Türkleri, Gök Türkler vb.) Türk olarak belirtilmiştir (Atalay, 2006). Türkler Orta Asya’dan ilkel göçebe bir anlayışla değil, kendine özgü yüksek bir kültürle, uygarlık yayıcısı olarak, ekonomik, sosyal ve siyasal nedenlerle göç etmişlerdir. Tarihi süreç içinde doğudan batıya doğru ilerleyen Türk göçleri, bir kolu, Hazar’ın kuzeyinden Avrupa içlerine, diğer kolu ise, İran üzerinden Anadolu ve Ortadoğu’ya ilerlemiştir. Bu göçler sırasında çeşitli uygarlıklarla kültür alışverişinde bulunan Türk toplulukları, kendi öz değerlerini koruyarak varlıklarını, ağırlıklı olarak Anadolu, Azerbaycan ve İran ile Türkistan’ın oluşturduğu çok geniş bir coğrafyada sürdürmektedirler.

Türklerin Azerbaycan’a yerleşmeleri M.S.4-5. yüzyıllarda olmuştur. Daha sonra, 7. yüzyıldan itibaren başlayan İslami akınların ardından, 643’ten itibaren Azerbaycan Müslümanlığı kabul etmiştir. Abbasiler bu bölgeyi Türk emirler vasıtası ile idare etmeye başlamışlardır. Oğuz boyları 1016’dan sonra buraya yerleşmeye başlamış, Azerbaycan, Sultan Alparslan devrinde Selçuklu egemenliğine girmiştir. Daha sonra, Atabeylerin, Harzemşahların, Moğolların, İranlıların ve Osmanlıların egemenliğine giren Azerbaycan, 28 Nisan 1920’de Sovyet rejimine girmiş ve

1989'da Rusya'daki Glasnost ve Perestroika politikaları sonucu başlayan bağımsızlık hareketleri sonucu, 1991'de bağımsızlığını, Cumhuriyet'ini ilan etmiştir.

Türklerin bugünkü Türkiye topraklarına gelişi, Oğuzların Kayı boyu tarafından 1071 yılında Bizanslılara karşı kazanılan Malazgirt Savaşı sonrası olmuştur. Kayılara bağlı Tükmenlerden bir grup, Batı Anadolu'ya gelerek, Selçuklu Bizans sınırına yerleşmiş ve burada Osmanlı Devleti'ni (1299-1922) kurmuşlardır (Arık, 2004). Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u alışıyla, Doğu Roma İmparatorluğu sona erdirilmiş, Osmanlı Devleti toprakları batıya doğru genişletilmiştir. Osmanlı Devleti, 16. ve 17. yüzyıllarda Güneydoğu Avrupa, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'nın büyük kısmını alarak, üç kıtaya yayılmıştır. On sekizinci yüzyıldan itibaren başlayarak gerileme devrine giren Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa'da başlayan sanayileşme hareketleri, çıkan isyanlar, uzun süren Rus savaşları nedeniyle yıpranmış, 29 Ekim 1923 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde, Osmanlı İmparatorluğu'na son verilerek Cumhuriyet ilan edilmiştir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan'ı tanıyan ilk ülke Türkiye olmuştur. Ekonomik, sosyal ve siyasal açılardan ilişkiler, her iki ülke için de büyük önem taşımaktadır. Aynı ırk ve kökten geldikleri için, Azerbaycan ve Türkiye Türkleri, birbirlerini *kardeş devlet* olarak kabul etmektedirler. Özellikle Sovyetlerin yıkılmasının ardından gelen dönemde, bu iki ülkenin yakınlaşması stratejik ortaklık düzeyine ulaşmıştır (Yılmaz, 2010).

Türk kökenli halklar arasındaki yakınlığın, tarihten gelen ebedi dostluk ve akrabalığın kanıtları, Şekil 1'de de görülebileceği gibi, kültürel etkileşim süreci ortak dil ile birlikte birçok tören ve sanat türlerinde, aynı zamanda maddi ve manevi uygarlık anıtlarında açık bir şekilde görülecek benzerlikler ve ortak sanatsal-estetik

yönler olarak ortaya çıkar (Nergiz, 2008). Aşağıda, Türk kökenli iki devlet olan Türkiye ve Azerbaycan'ın kültürel bazı özellikler açısından bir karşılaştırması yansıtılmaktadır.

	AZERBAYCAN	TÜRKİYE
Dil	Azerbaycan Türkçesi	Türkiye Türkçesi
Din	Müslüman (%96), Hristiyan (%4)	Müslüman (%99,5), Hristiyan (%0,2), Diğer (0,48)
Kültür	Geleneksel Türk kültürü özellikleri	Geleneksel Türk kültürü özellikleri
Sanat	Türk, İslam, İran ve Batı etkisi	Türk, İslam, Batı etkisi

Şekil 1: Türk kökenli iki devlet olan Türkiye ve Azerbaycan'ın kültürel açıdan karşılaştırması

Kaynak: Türk kökenli iki devlet olan Türkiye ve Azerbaycan'ın kültürel açıdan karşılaştırılması (Vikipedi)

Hazar Denizi'nin kıyısında, Güney Kafkasya'nın doğusunda konumlanan,, 86,6 bin kilometrekare yüzölçümü ve 8 milyonu aşan nüfusu ile Azerbaycan bağımsızlığının ilk yıllarında yaşadığı siyasal sorunlar nedeniyle, çalkantılı bir dönem geçirmiş, ancak daha sonra toparlanmıştır. Enerji kaynaklarının Batı'daki pazarlara ulaşması durumunda, bölgesinde önemli ve zengin bir ülke konumuna gelecektir (Aras, 2005).

Azerbaycan'da son zamanlar yapılan ekonomik reformlar, sosyal açıdan, bireylere daha iyi iş olanakları ve yaşam düzeylerinin yükselmesini sağlamıştır. Malayev (2010) ekonomik yapının vatandaşların haklarını gözeterek, yaratıcılığa ve gelişmeye yönelik adımlar atılmasına öncülük yaptığı ifade etmektedir.

Azerbaycan yetmiş yıla yakın bir zaman diliminde hem dininden hem kültüründen uzaklaştırılmaya çalışılmış, halk gizlice elinden geldikçe kendi kültürünü, dilini, dinini muhafıza etmeye çalışmıştır. Beklide bunun için bu gün Azerbaycan Türk kültüründen çok uzaklaşmamıştır. Ancak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin (SSCB) sosyokültürel etkisi Azerbaycan Türklerinin kendi iç gruplarına bağlılık göstermeye çalışması neticesinde Azerbaycan'da hem batı Rus kültürünün esintileri hem Türk kültürünün gelenekleri yaşanmaktadır.

1.2. Kadının Çalışmasına Karşı Tutumlar

1.2.1. Dünya

Tarih öncesi çağlarda, avcı-toplayıcı kavramıyla ifade edilen, cinsler arasındaki işbölümü iddiasını destekleyecek arkeolojik bir kanıt bulunamamıştır (Poirier, 1987). Bu devirde, kadınlar, yiyecek bakımından erkeklere fazla bağımlı olmadıklarından (Unger-Hamilton, 1984) işbölümünden çok, ortaklaşa bir çalışma daha olası görünmektedir (Bender, 1989). İnsan evriminde, cinsler arası uzmanlaşma, olasılıkla çok daha sonraları ortaya çıkmıştır (Zihlman, 1981).

On bin yıl kadar önce tarımın ortaya çıkıp, ardından da uygarlığın yaratılmasıyla belirginleşen ataerkil sistem, kadınların iş yaşamındaki ilişkilerini derinden etkilemiştir. Erkek işi ve kadın işi olarak tanımlanan işler, hem statü ve hem de ücret açısından farklı olagelmıştır. İş alanındaki bu cinsiyet ayrımcılığı, günümüzde halen süregelmekte, kadınların amaçlarını, isteklerini ve görüşlerini sınırlayarak, onları dar bir alana yerleştirmektedir.

Kadınların kariyerlerinin önünde oluşan bu engel, 1970’lerde Amerika’da *cam tavan* (davranışsal ve örgütsel önyargıyla oluşan, kadınların üst düzey görevlere gelmesine engel olan *görünmez engeller*) olarak adlandırılmıştır (Işık, 2009).

Dünyada, çalışma yaşamında cinsiyet ayrımcılığını önlemeye yönelik şu koruyucu önlemler alınmıştır:

- Birleşmiş Milletler (BM) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi,
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi,
- Avrupa Sosyal Şartı ve Avrupa Birliği Topluluk Anlaşmaları,
- ILO 100 nolu: Eşit Değerde İş İçin Erkek ve Kadın İşçiler Arasında Ücret Eşitliği Hakkında Sözleşme,
- ILO 158 nolu: Hizmet İlişkisine İşveren Tarafından Son Verilmesi Sözleşmesi,
- ILO 111 nolu: İş ve Meslek Bakımından Ayrım Hakkında Sözleşme

Tüm bu önlemler, uygulamada ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılık gösterse de, genel olarak tüm dünyada, çalışma yaşamında kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığı hala önemli bir sorun olmayı sürdürmektedir (Işık, 2009).

1.2.2. Azerbaycan

Azerbaycan’ın Sovyet döneminde (Ekim 1920-1991) Türkiye ve Sovyetlere dahil olmayan Türk topluluklarıyla bağlantıları kopmuştu. Bu dönemdeki gelişmelerin etkileri, bugün de hala hissedilmektedir.

Sovyetler, nüfuzuna aldığı diğer ülkeler gibi, Azerbaycan'da da din, dil, kültür gibi alanlardaki geleneksel yapıyı zayıflatmayı amaç edinmiştir. Dine karşı ateizm uygulamaları ile çeşitli faaliyetlerde bulunulmuştur (Yaman, 2011). Bu bağlamda İslam'da kadın konusu, Sovyetlerin ateizm propagandasının önemli unsurlarından birini oluşturmuştur. Bu dönemdeki yayınlarda, İslam'da kadın ile Sovyetlerde kadın konumlarının sıkça karşılaştırıldığı görülmektedir. Örneğin, Seide İmanzade'nin (1958) İslam Dini ve Kadın Meselesi adlı yayınında, ateizmin kadına bakışının İslam dininden çok daha olumlu olduğu; İslam dininin, kadın konusunda diğer dinlere kıyasla daha tutucu olduğu, kadının toplumdaki yerinin oldukça sınırlı olduğu, erkeğin aile içindeki egemenliğinin mutlak ve sınırsız olduğu, örtünme ve evlilik gibi konular belirtilmektedir (Yaman, 2011).

Kadınların cahilliği ve okuma-yazma bilmeyişleri de İslam ile ilişkilendirilmiştir. Sovyetlerin bu çabalarına karşın, Sovyet sonrası dönemde İslam dinin etkisinin giderek artmakta olduğu gözlemlenmektedir (Yaman, 2011).

Yalnızca 23 ay süren Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nde (28 Mayıs 1918-1920), kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmış, kadınlar erkeklerle eşit haklara sahip olmuşlardı. Azerbaycan'ın Sovyet hakimiyetine girmesiyle, sosyal haklara sahip birçok kadın, ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır (Zengin, Eynalov, Bölek ve Bölek, 2006). Kadınların örtüleri attıkları, kitleler halinde üretime yöneldikleri, bu dönem, kadınlar için, annelik ve ev kadınlığı görevlerini de üstlenmeleri bakımından yıpratıcı olmakla beraber, hukuk açısından eşitliğin sağlanması, eğitimleri için tüm olanakların sağlanması, yaratıcılık ve bilim alanındaki potansiyellerinin desteklenmesi bakımından olumlu yönleri de beraberinde getirmiştir.

Azerbaycan, kadın sorunlarının çözümünde, binlerce yıllık Türk kültürünü, Batı kültürünü, Sovyetler Birliği dönemindeki tecrübelerini sentezleyerek kullanmaktadır. Azerbaycan tarihinde, her alanda etkin bir rol oynayan Azerbaycan kadınının, bu geçiş döneminde çalışma yaşamında karşılaştığı, işle ilgili sorunlar ve sosyal ortamdan kaynaklanan sorunların, kadın ve erkek herkesin bilinçli çabalarıyla çözüleceği ifade edilmektedir. Ancak bunu yanı sıra geçiş döneminde kadınların çalışmasına yönelik olumsuz tutumlar göz ardı edilmemelidir. (Zengin, Eynalov, Bölek ve Bölek, 2006).

1.2.3. Türkiye

Orta Asya'da kurulmuş olan ilk Türk Devletlerinde kadının saygın bir yeri vardı, kadın ve erkek eşit haklara sahipti (Şencan, 2007). Devlet yönetiminde de, Hakanlarla beraber Hatun adı verilen eşleri de eşit derecede söz sahibiydi. Kadınlar da savaşa katılıp, at biner, ok atar, güreş gibi ağır sporlar yaparlardı. Ev eşlerin ortak malı olarak algılanır, toplumda tek eşlilik prensibi önemli bir yer tutardı.

Kadınların bu özgürlüğü, Osmanlı Devleti Dönemi'nde gerileme göstermiştir. Kadınlar bu dönemde, sosyal açıdan birçok hak kaybına uğramışlardır. Bununla beraber, köy ve kasabalarda yaşayan kadınlar, kentli kadınlara nazaran daha özgür olup her alanda eşlerine destek olmaktaydılar (Şencan, 2007).

Kadınların yeniden sosyal yaşamda yer almaları, II. Meşrutiyet Dönemi'nde (1908-1922) gerçekleşmiştir. (Çaha, 2001). Yine bu dönemde kadınların devlet dairelerinde çalışmaları ve üniversitelere kabulleri de gerçekleşmiştir (Çelikel, 1989). Böylece, bu dönemde kadın hakları konusunda ilerleme kaydedilmiş ve bu gelişmeler Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleştirilecek devrim niteliğindeki atılımlara temel oluşturmuştur (Aslan, 2008).

İslami Osmanlı İmparatorluğu'nun sona ermesi ile birlikte, modern Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu olan Atatürk, liberalleşme ve kadınların erkek hakimiyetinden kurtulmasına özel bir önem vererek, Türkiye'deki modernleşme çağını başlatmıştır. Kadınların gelecek nesilleri eğitime konusundaki rollerine vurgu yaparak Atatürk, "Kadınlarımız erkeklerimizden daha aydın, daha faziletli ve daha kültürlü olmalıdır!" (İnan, 1967) demiştir. 1924 yılındaki Eğitim Reformu Kanunu, kadınlara eşit eğitim hakları vermiştir. 1928 Kılık Kıyafet Kanunu, kadınların başlarını ve tüm vücutlarını kaplayan siyah çarşaf giymelerini yasaklamıştır. Yeni Cumhuriyet, çok eşliliğin ve aynı zamanda sadece erkeklerin boşanabilmesinin sonu olmuştur. Muhtemelen en önemlisi ise 1934 yılındaki reformla kadına yerel seçimlerde ve 1935 yılında ise ulusal seçimlerde seçme ve seçilme hakkının verilmesidir (Güneş, 2011).

Sonraki dönemlerde 1950-1960 yıllarında hizmet sektörünün hızla gelişmesi kadınların iş hayatına katılımını olumlu şekilde etkilemiştir. Ancak buna rağmen o dönemde çalışma hayatına katılma oranın da geleneksel rollerin hala baskın olduğu söylenebilir. 1980'li yıllar da Türkiye'de sanayi sektörünün gelişmesi ve değişen ekonomik politikalar nedeniyle çok azda olsa istihdam olanağı sağlanmıştır. Ancak bu sınırlı olanaklardan düşük eğitim düzeyi, işe alım ve iş yerinde yapılan ayrımcılık nedenleriyle kadınlar erkekler kadar yararlanamıyordu. Dolayısıyla kadınlar legal sektörden illegal sektöre yöneliyordu. O dönemde temizlik işlerinde çalışan, ev dışında hizmetçilik ve çocuk bakımı gibi iş sektöründe çalışan kadın sayısı artış gözlenmiştir (Ecevit, 1993).

Daha sonraki dönemde kadınların eğitim düzeyi yükseldikçe çalışma yaşamına katılma oranı olumlu yönde artış göstermiştir (Günindi, Ersöz 1997).

Türkiye’de son yıllarda kadınların çalışmasına yönelik tutumlar olumlu yönde değişmektedir. Bunun başlıca sebeplerinden biri eğitim seviyesinin yükselmesidir. Seksenli yıllarda günümüze yüksek öğretim gören kadınların oranı artan bir çizgiyle devam etmektedir. Yüksek öğretimle, işgücüne katılım arasında bir bağlantı olduğu, dolayısıyla eğitim düzeyi yükseldikçe kadının çalışmasına yönelik tutumların olumlu yönde değiştiği söylenebilir. Bunun yanı sıra kadınların evlilik yaşının yükselmesi, eğitimlerini sürdürmelerine ve iş gücüne katılımına olanak tanımıştır, ayrıca doğurganlığın düşmesi (1968 yılında %5-7, 1988 yılında %3 iken 2008 yılında %1,9’a düşmüştür) gibi faktörlerin de kadınların işgücüne katılımını olumlu yönde etkilediği düşünülebilir (DTP, 2009).

Tüm bu olumlu etkilerin yanı sıra hem evde hem ev dışında çalışmak, kadının kendisiyle çatışma yaşamasına neden olmuştur. Bu olumsuzlukların yanında, ev içinde ve iş yaşamında şiddete maruz kalması, çalışma yaşamında aynı işi yaptığı erkeğe göre çok daha düşük ücret alması kadınların yaşam alanlarını daraltmıştır. Kadınların çalışma yaşamını kolaylaştırma yönünde, son yıllarda sivil toplum ve demokratikleşme yönünde büyük ilerlemeler kaydedilmesine rağmen, toplumdaki yerleşik değerlerin varlığını sürdürmesi ve uygulamalardaki aksamalar yüzünden, sorunlar hala varlığını sürdürmektedir (Kocacık ve Gökkaya, 2005).

1.3. Ev İşleri, Genel İş Bölümü: Kadın ve Erkeğin Yaptığı İşler

Ev işi, bir ev içinde yaşayan bireylerin, ev içindeki gündelik gereksinimlerini karşılayan işlerdir. Temizlik yapmak, yemek yapmak, süpürmek, çamaşır yıkamak, bulaşık yıkamak, tamirat yapmak, çocuk bakmak ev işlerinden bazılarıdır. Kadınlar zamanlarının çoğunu, yemek pişirme, çamaşır, bulaşık yıkama, çocuk bakımı gibi

rutin işlerle uğraşarak; erkekler ise, işin yapılacağı zaman konusunda kişisel karar verme olanağı olan, ev ile ilgili onarım işleri gibi rutin olmayan işlerle ilgilenmektedirler (Blair ve Johnson, 1992). Ev işlerinin yapımındaki bu nitel fark da, kadının aile bireylerinin bakımını sağlamada kilit nokta olduğunu göstermektedir (Schooler, Miller, Miller ve Richtand, 1984).

1.3.1. Dünya

Kadın ve erkeğin ebeveynlerinden edindikleri birikimler, aile oluşturduklarında onlar için örnek olmaktadır (Goode, 1964). Bu birikimler, kendi çocuklarına aktarıldığında çağın gereklerine uymadan kalıp, değişime uğramazsa, aynı şekilde kendinden sonraki nesle de aktarılmaktadır.

Önceleri geleneksel rollerinden ödün vermek istemeyen ataerkil tutuma karşı, kadınlar haklarını arama yoluna gitmişlerdir. Amerika'da 8 Mart 1857'de 129 kadının yaşamına mal olan kadın dokuma işçilerinin grevleri, sembol haline getirilmiş ve halen günümüzde Dünya Emekçi Kadınlar Günü olarak kutlanmaktadır (Köse, 2012).

Dünyada, özellikle son yüzyılda, çocuklu kadınlar arasında artış gösteren çalışma oranları ve kadınların çalışmasının sosyal bir kural olarak kabul görmesi, ev işlerinde iş bölümünü gerekli kılmıştır. Önceleri kadın ve erkek arasında yapılan bu iş bölümü, daha sonraları ev içi hizmetlerde kaçak göçmen kadın çalıştırmak yoluyla, yaygın olmamakla birlikte, çözüme kavuşmuş görünmektedir (Anderson, 2000).

Ancak ekonomik krizlerin görüldüğü zamanlarda, hane halkının gelirlerindeki düşme, gıda harcamalarında kısma, dışarıda yemek yeme alışkanlıklarını terk etme, ev içinde gıda üretimi gibi önlemler almayı gerekli kılmıştır. Tüm bunlar kadınların ev işlerinde yüklerinin de arttığının bir göstergesi olmuştur. Asya krizi sırasında

Endonezya’da, kadınlar çocuk bakımı ve ev işlerine günde yaklaşık 8 saat zaman ayırırken, erkeklerin ortalama 2,5 saat zaman ayırdığı belirlenmiştir (Öztürk, 2009).

Avrupa’da erkeklerin büyük kısmı evde eşleri ile beraber iş paylaşımında bulunmaktadır. Kadın ister çalışsın, ister çalışmasın bu durum aynı olmaktadır. Bu durum erkeklerin tek başlarına rahatlıkla yaşayabildiklerini de göstermektedir. Ayrıca gelişmiş ülkelerde ev işlerinde teknolojik olanaklardan büyük ölçüde yararlanıldığından, ev işi büyük sorun olmaktan çıkmış durumdadır (Salzman ve Matathia, 2006).

Amerika’da ev kavramı artık, *kalpsiz bir dünya karşısında bir sığınak* olarak tanımlanmaktadır. Öylesine ki, dış dünyada bulunan, sinema sistemleri, kahve barları, ofisler, profesyonel mutfak aletleri gibi her türlü konforu içeri taşımaktadırlar. Bu gibi toplumlarda, evler farklı gereksinim ve yaşam amaçlarına uygun hale gelmektedir. Kadın ve erkek, bilgisayar bağlantısı sayesinde işlerini evde görerek, hem kendilerine hem de ev işlerine daha fazla zaman ayırabilmektedirler. Bu yeni evcimenlik görüşü, ev işleriyle uğraşmayı bir eğlence olarak ele almaktadır. Evde konuk ağırlama, yemek pişirme, temizlik gibi evle ilgili görevlerde daha istekli davranmaktadırlar (Salzman ve Matathia, 2006).

Mutfak kavramı Amerika’da yalnızca yemek pişirilip yenen bir yer olmaktan çıkıp, eğlenmek, çalışmak, ev ödevi yapmak, televizyon izlemek gibi etkinliklerinin yapıldığı bir merkez konumuna gelmiştir (Burroughs, 2006).

Dünyadaki, ”kadın ilk önce ev hanımı, annedir” kalıp yargısı yumuşasa da ev işleri hala çoğu toplumlarda kadının sorumluluğundadır. Kadınlar kendilerine atfedilen geleneksel rolleri içselleştiriyor ev işlerinin kendilerine ait olduğunu kabulleniyor bu alanı paylaşmak istemiyorlar.

1.3.2. Azerbaycan

1920-1991 yılları arasında Sovyetlerin hakimiyeti altında olan Azerbaycan'da, kitleler halinde üretime katılan kadınların, dışarıda çalışmalarının yanı sıra, evdeki işleri de üstlenmeleri, onlar açısından yıpratıcı olmuştur. Kadın, ailenin varlığında büyük bir öneme sahiptir. Aile ile ilgili birçok işi tek başına üstlenen kadın, bu işlerin yanı sıra ücretli (belirli bir maaş karşılığı) bir işte de çalışmıştır. Kadın ve erkeğin ev içinde ve dışındaki işlerdeki görev dağılımı birbirinden ayrılmıştır.

SSCB' i ilk döneminde kadının ''ev köleliğinden'' kurtarma politikası da kadının, fiziksel fonksiyonlarının izin verdiği her koşulda çalışmasının zaruri kılınmış bunun yanı sıra ''anne-işçi'' kadın profillinin devlet politikasında önemli yeri olmuştur. Sonraki dönemlerdeyse kadın eğitimi politikası sayesinde kadınlar birçok meslek sektörüne girerek boy gösterecekler de (ev içi görevlerde belki daha ılımlı tutumlara sahip olunsaydı) ev işi sorumluluğu büyük ölçüde hep kadınlarda olmuştur. Günümüzde sosyalleşen kadın tam gün çalışsa bile çoğunlukla ev işi sorumlulukları yalnız sırtlanmaktadır (Zengin, Eynalov, Bölek ve Bölek, 2006).

Özellikle bağımsızlığın kazanıldığı 1991 yılından sonraki yeniden yapılanma sürecinde, Gürcistan ve Ermenistan'dan göç alması, Ermenistan'ın Karabağ'ı işgaliyle bir buçuk milyon kişilik bir nüfusun evsiz kalması, Azerbaycan aile yapısında büyük değişimlere neden olmuştur. Genellikle çekirdek aile yapısına sahip olan Azerbaycan ailesi, kalabalık aile yapısına dönüşmüştür. Kalabalık aile yapısı, ev işlerinin paylaşılması, çocukların bakılması yönünden büyük kolaylıklar sağlamış olsa da, aile içi huzursuzluklara da neden olmuştur (Şahla, 2010).

Geleneksel değerlerle yetiştirilen kızlar ve erkekler, evlilik kurumunda farklı misyonlar yüklenmekteyse de, günümüz gençliği, aldıkları eğitim ve çağa ayak uydurma davranışlarıyla her alanda olduğu gibi ev işlerinde de eşit oranda paylaşımcılığa yönelmektedirler (Türkaslan ve Suleymanov, 2010).

1.3.3. Türkiye

Türkiye’de, modern bir ulus-devlet yaratmaya çalışan aydın kesim, mutfak işlerinin düzenlenmesi, dikiş eşyalarının düzenlenmesi, yemek pişirmede kullanılacak ölçüler, çocukların uyuma saatleri gibi konu başlıklarıyla özel bir önem göstererek ilgilenmişlerdir (Navaro-Yaşın, 2000). Türk aydınları, eski kuşakların ilkel ve geleneksel yöntemlerine karşın, daha çağdaş ve bilimsel yöntemleri öneriyorlardı. Yaşam tarzları, moda, temizlik, dikiş ve çocuk bakımının çağdaştırılmasında önemli rol oynayan Kız Enstitüleri, 1928’de açılmıştır. Kız Enstitüleri’nde Türk kızlarına, Taylorizm prensipleri ile ev işlerinde akıllarını kullanma, yöntemli çalışarak az zamanda çok iş yapma öğretilmiştir (Nezihe, 1935).

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de, sanayileşme, beraberinde feodal ilişkilerin çözülmesine, bireyselleşmenin artmasına neden olmuştur. Açılan yeni iş yerleri, bazı bölgelerde, işçi açığı doğurmuş, kadınlar artık evlerinden çıkıp iş yerlerinde çalışmaya başlamışlardır (Köse, 2012).

Türkiye’de çağdaşlaşmanın getirdiği çeşitli olanakları, aldıkları eğitimle pekiştiren kadınlar, erkeklerden ev işlerinde işbölümü isterken, bunu bir yardım ya da lütuf olarak değil de, eşit değerde iki insanın birlikteliği olarak görme eğilimindedirler. Bu düşünce ortamında yetişen çocukların, birkaç nesil sonra ideal birlikteliğe önemli katkıda bulunacakları ifade edilmektedir (Köse, 2012).

1.4. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet (gender), kadınlara ve erkeklere, toplum tarafından yüklenen rolleri ve sorumlulukları belirtmekte kullanılan bir kavramdır. Bu rol ve sorumluluklar, kadınların ve erkeklerin toplumsal alanda temsiliyetlerinde farklılıklara neden olmaktadır. Erkek cinsiyeti kamusal alanda kendini ifade ederken, kadın cinsiyetinin daha çok ev gibi özel alanda varlık gösterdiği gözlemlenmektedir (Çıtak, 2008).

1.4.1. Dünya

Tüm kadın ve erkekler, aralarında ayırım gözetilmeksizin, yaşam, sağlık, eğitim, çalışma alanlarından eşit koşullarda yararlanma hakkına sahiptir. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde (1948 madde:2) yer alan bu maddeye karşın, erkek ve kadın arasındaki eşitsizliğin, toplumsal yaşamın birçok kesiminde, özellikle çalışma, evlilik ve aile yaşamında sürdüğü görülmektedir. Bu alandaki eşitsizliklerin giderilmesi için harekete geçen dünya kadın kuruluşları çeşitli resmi konferanslarda sorunlarını gündeme getirmişlerdir. Örneğin:

- 1993 yılında Kadınlara Yönelik Şiddete Karşı Bildirge BM Genel Kurulunda kabul edildi.
- 1994 yılında Kadına Yönelik Şiddet konusunda BM bünyesine özel raportör atanması kararlaştırıldı.
- 1995 yılında Pekin'de yapılan 4. Dünya Kadın Konferansı'nda eşitsizliklerin önüne geçilmesi konusunda çeşitli önerilerde bulunuldu.

Bu tarihi gelişmeler doğrudan kadına ilişkin negatif görüşleri yok etmese de kadına yönelik şiddet konusunda özel sivil toplum örgütlerinin mücadelesini

kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla kadınlar kendi haklarıyla ilgili daha çok bilgilenmişler bu da kadının çalışma hayatındaki ön yargıların az da olsa yumuşamasına yardımcı olmuştur.

Aile, evlilik, çalışma, toplumsal yaşam alanlarında görülen ayrımcılıklar, kadınların toplum içindeki konumlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Yılmaz, Zeyneloğlu, Kocaöz, Kısa, Taşkın ve Eroğlu, 2009). Ayrımcılıkla ilgili, Avrupa Birliği içerisinde olumlu yönde çeşitli adımlar atılmış, cinsler arasındaki ayrımcılık yasaklanmış, özellikle istihdam alanındaki uygulamalardaki haksızlıkların önüne geçilmesi her fırsatta vurgulanmıştır. Konu, insan hakları açısından gündeme getirildiğinde, toplumsal cinsiyet eşitliği ön planda yer almaktadır. Avrupa Birliği'nin temel hedeflerinden biri olarak görülen, kadınların ekonomik, sosyal ve siyasal alanlardaki katılımı, kadın erkek eşitliği ile birlikte ele alınmaktadır.

Dünya çapında görülen benzeri çalışmaların kadınların toplumsal cinsiyet rolünü yeniden düzenliyor olması, gerçek anlamda kadın-erkek eşitliği için doyurucu bir sonuç sağlayamamıştır. Kalıplaşmış geleneksel rol dağılımını yeniden düzenleyici bu yasalar, uygulamada paralel gitmediği sürece sorunun çözümünde önemli bir ilerleme sağlayamayacaktır (Göçmener, 2008).

1.4.2. Azerbaycan

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde 18 Ocak 1991 tarihinde kabul edilen Devlet Bağımsızlığı Hakkında Yasa, kadınların da önünü açmış, hukuk açısından kadın ve erkek eşitliği, siyasi alanda da uygulamaya geçirilmiş, Azerbaycan Milli Meclisi'nin %12'sini kadın milletvekilleri oluşturmuştur. Buna karşın, nüfus açısından ele alındığında, toplumun yarısından çoğunu oluşturan kadınların, parlamentoda en

azından yarı oranda temsil edilmesi gerektiği düşünölmekte ama böyle olmadığı görölmektedir.

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi (AMBA), *Çağdaş Felsefi Araştırmalar Şubesi*, yürüttüğü araştırmalar ve toplumu bilgilendirme çalışmalarıyla cinsiyet ayrımı sorununun çözölmesine yönelik büyük ilerlemeler kaydedilmesini sağlamıştır. Bunun yanı sıra, Azerbaycan’da ilk kez Cinsiyet Araştırma Okulu açılarak, konuyla ilgili konferanslar, seminerler, kurslar verilmeye başlanmıştır (Muradova, 2000). Yine cinsiyetle ilgili olarak, iki dilde (Azerbaycan Türkçesi ve İngilizce) yayınlanan ve bilimsel-popöler bir dergi olan *Cinsiyet Bilimi* adlı derginin 4 sayısı yayınlanmış bulunmaktadır. Ayrıca, Azerbaycan’da cinsiyet ayrımcılığı konusunda yapılan çalışmalar, birçok kitabın yayınlanmasına ve *Cinsiyet Kütüphanesi*’nin kurulmasına önayak olmuştur.

Azerbaycan tarihi boyunca görölen çok sayıda kadın faaliyetlerine ve başarılarına, cinsiyet ayrımcılığı konusunda atılan adımlara karşın, tüm dünyada olduğı gibi, Azerbaycan’da da kadın hakları konusunda tartışılması, çözömlenmesi gereken pek çok sorun söz konusudur. Kadının toplumdaki konumunun, çok daha gerçekçi bir bakış açısıyla değeriendirilerek geniş çaplı araştırmalarla mercek altına alınması başta hükümet politikaları olmak üzere diğeri kurum politikalarına da yansması gerekmektedir. Ev kadını ve çalışan kadının, kır ve kent kadınının değışik görönen, ama çoğı kez toplumsal değeri ve roller ortak paydasında buluşıan sorunları incelenmeyi gerektirmektedir (Zengin, 2006).

Dünyada Çin’den sonra, doğumda cinsiyet dengesizliğinin en yüksek olduğı ölkeler, Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan olarak belirlenmiştir (Sattar, 2011). Çin’de görölen her 100 canlı doğumda, erkek bebeklerin sayısı, kız bebeklerin

sayısından 18 fazlayken; bu rakam Ermenistan'da 16, Azerbaycan'da 15, Gürcistan'da 11 olarak saptanmıştır. Erkek bebeklerin büyük oranda tercih edilmesi, doğulmadan kaybedilen kızların sayısı, aile içindeki örtülü bir ayrımcılığı göstermektedir (Sattar, 2011).

Azerbaycan'da kız ve erkek çocuklar, geleneksel Türk kültürü içerisinde, farklı misyonlar yüklenerek yetiştirilmekle beraber, arada oluşan bu fark, gençlerin üniversitelerdeki eğitimleri sonucu giderek kapanmaktadır (Türkarslan ve Suleymanov, 2010).

1.4.3. Türkiye

Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren, sanayileşme ile birlikte, tarımda modern araçların kullanılması, kırsal alandan kente yoğun göç akışı, diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi, kadınların çalışma yaşamında köklü değişikliklere yol açmıştır. Kentlerde kadınların sosyal hayattaki sorumlulukları ağırlaşmıştır (Gürkan, 1978). Bu toplumsal değişim süreci içerisinde, kadınlar ve erkekler yeni konumlar elde etmişler, toplumsal kimliklerinde ve toplumsal rollerinde değişimler olmuştur (Göçmener, 2008).

Kadın hareketleri, 1980'li yıllardan itibaren ilerleme kaydetmiş, Kadın Araştırma Merkezleri, üniversiteler bünyesinde Kadın Araştırmaları Yüksek Lisans Programları oluşturulmuş, Kadın Eserleri Kütüphanesi kurulmuştur. Bunların yanı sıra, hükümet bünyesinde Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı oluşturulmuştur. Bu dönemdeki yeni feminist hareketlerle birlikte, toplumsal cinsiyet kalıpları mercek altına alınarak, ataerkil değerler sorgulanmaya başlanmıştır. Bu hareketler, kadınların toplum içindeki konumlarında olumlu yönde değişimler yaratmış, ama yeterli olmamıştır. (Gürol, Akın, 2010)

Türkiye’de feminist iradenin örgütlenmesinin, cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırabilecek, kökleşmiş ataerkil zihniyeti değiştirebilecek güce sahip olabileceği öngörülmektedir (Göçmener, 2008).

1.5. Kadının Çalışmasına Karşı Araştırma Bulguları

1.5.1. Dünya

Gelişmiş ülkelerde 1950 yılında çalışma hayatına katılanların %36,7’i, 1975 yılında %40,6’sı, 1985 yılında %41,4’ü kadın olmuştur. Amerika, Almanya, Avustralya, Fransa, İngiltere, İsveç ve Rusya’da 1980 yılın da evli kadınların %50’si çalışma hayatına katılmıştır (Greenstein 1990).

Dünya ekonomisinde 1970’li yıllardan beri etkisini gösteren dönemsel krizler ve gelişmeler, ekonomik alanda yeniden yapılandırmayı gündeme getirmiş, bu konuda atılan adımlar, kadının işgücüne katılımı konusunda, önemli gelişmelere katkıda bulunmuştur. Küreselleşme olgusu, sanayileşmesini sağlam bir zemine oturtmuş olan gelişmiş ülkelerde olumlu sonuçlar alınmasına neden olurken, bu konuda ilerleme kaydetmemiş ülkelerde, sorunları çeşitlendirmiş ve derinleştirmiş bulunmaktadır (Kocacık ve Gökkaya, 2005).

Gelişmiş ülkelerde 1970-1990 arasında çalışma hayatına katılan kadınların oranı %35’den %39’a yükselmiştir. Latin Amerika’sı ve Karayiplerde %24’den %29’a, Kuzey Afrika ve Batı Asya da %12’den %17’ye yükselmiştir (Birleşmiş Milletler, 1991).

Batılı ülkelerin çoğu, 1980’li yıllarla birlikte, liberal ekonomi ve girişimcilik kültürünü benimsemişlerdir. Bu dönemde, batılı ülkelerde, erkek girişimcilere oranla, kadın girişimcilerin sayısının hızlı arttığı gözlemlenmiştir (Ljunggren ve Kolvereid,

1996, akt., Soysal, 2010). Kadın girişimciliği konusunda batı yazınında, (sosyoloji, psikoloji, işletme vb.), ayrıntılı çalışmalara yer verilmiştir (Gökakın, 2000).

Kadınların bu dönemde iş yaşamına etkin olarak katılımlarında şu etmenlerin etkili olduğu saptanmıştır (Kocacık ve Gökkaya, 2005):

- Genel olarak tüm dünyada, kadınları iş yaşamlarında koruyucu ve destekleyici yasa ve uygulamaların artması
- Demografik gelişmeler
- Kentleşmenin artması
- Eğitim olanaklarının artması
- Standart dışı (atipik) çalışma şekillerinin ortaya çıkışı
- Ekonomik zorluklar ve geçim sıkıntısı
- Evlenme oranlarında azalma, boşanma oranlarında artış
- Kadınların çalışmasına yönelik, toplumlarda görülen olumlu yaklaşımlar
- Çocuk bakımı ve diğer hizmetlerdeki iyileşmeler

Dünya genelindeki endüstrileşme hareketleri, işgücü gereksinimini ve ücretli çalışmayı arttırmanın yanı sıra, işgücü piyasasındaki kadın işgücüne gereksinimi de arttırmakta, ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadın yerine, ücretli çalışan kadın istihdamını ön plana çıkarmaktadır. Örneğin, 1985 yılında, 12 üyeli Avrupa Topluluğu genelinde, istihdam içindeki payı % 81,1 olarak saptanan, yaklaşık 100 milyon civarındaki ücretlinin içinde, 38 milyon kadın yer almaktadır (Eurostat, 1987, akt., Koray, 1993).

Kadınların işgücü piyasasına ücretli çalışanlar olarak katılması, çeşitli yorum ve tartışmalara neden olmuştur. İşgücü piyasasındaki kadının konumunun önemi ve getirilerinin tartışılmasının yanı sıra, kadınların iş yaşamında karşılaştıkları sorunlar

ve eşitsizlikler gündem oluşturmaktadır. Gelişmiş ülkelerde kadın istihdamına yönelik olumlu yaklaşımlar ve çabalar, istihdam politikalarını etkilemiş bulunmaktadır. Tüm bu olumlu yaklaşımlara karşın yine de, kadının ev dışında ücretli olarak çalışması, erkeğin çalışmasından farklı toplumsal değişimlere neden olduğundan çelişkili durumlar ortaya çıkmaktadır. Gelişmiş toplumlarda Eğitim almış, bilinçli kadınlar, toplumdaki kadın-erkek eşitsizliğini açıkça görerek bu konuda değişiklikler yapılması için çeşitli toplum kuruluşları kanalıyla görüşmelerde bulunmaktadır. İlke olarak pozitif eşitliği benimsemiş olan gelişmiş toplumlar, kadının çalışması konusunda, rol bölüşümü anlamını da taşıyan kadın erkek arasındaki işbölümünü düzenleyici, iyileştirici yöntemler geliştirmeye devam etmektedirler (Koray, 1993).

1.5.2. Azerbaycan

Çağdaş yaşamın merkezine oturan sorunlardan biri olan, toplum yaşamında kadın haklarının konumu ve iyileştirme çalışmaları, birçok kurum ve dernek tarafından ayrıntılı çalışmalarla ele alınmaktadır. Bu kurumlar, özel yaşamda, ailede ve işte kadınlara yönelik kısıtlamaları, baskıları en aza indirmeye çalışmaktadırlar. Birleşmiş Milletlerin çalışmalarının odak noktalarından biri de, kadın haklarının insan hakları bağlamında ele alınması ve korunması, erkeklerle eşit düzeyde kamusal yaşama katılabilmeleri, toplumsal ve ekonomik kalkınmanın sunduğu getirilerden eşit şekilde yararlanabilmeleri olmuş ve bu konularda olumlu yönde birçok düzenleme yapılmıştır (Abbasova, 2005).

Sosyalizmden kapitalizme geçiş, her alanda olduğu gibi aile yapılarında da sancılı dönemlere sahne olmuştur. Sovyetler döneminin dil, ırk ayrımı gözetilmeden birlikte yaşama, evlenme, aile oluşturma kavramları, kapitalizme geçişle birlikte

ortadan kalkmış, farklı gruplar kendi kültürel kimliklerine bürünmüşlerdir. Bu değişimler, çoğunlukla kadına yönelik baskıları da beraberinde getirmiş, bu durum da ailelerin psikolojileri üzerinde etkisini büyük oranda hissettirmiştir.

İbrahimbeyova (2000), Azerbaycan'da kadının iş gücüne katılımı SSCB zamanı %78'i, bulurken günümüzde bu oran %47'e düşmüştür buna sebep olarak da görüşü alınan katılımcıların %57'i kadınların düşük ücret almasını %31'i ağırlaşan çalışma şartlarını ve %12 eğitime göre iş bulunamamasını göstermişler.

Azerbaycan'da kadınların sosyal konumlarıyla ilgili bilimsel araştırmalar, geçen yüzyılda başlamıştır. Kadının işgücü piyasasındaki yeri hakkında, toplumsal ilgiyi harekete geçirmek amacıyla şu başlıklar üzerinde önemle durulmuştur (Zengin, Eynalov, Bölek ve Bölek, 2006).

- Kadın işgücünde profesyonelliğin artırılması
- Kadınların siyasi yaşama katılımının sağlanması
- Kadınların kültürel ufuklarının genişletilmesi
- Kadınların işgücüne katılımının kapsam ve niteliğinin iyileştirilmesi
- Kadınların işgücüne katılımı konusunda, kadın-erkek ilişkilerinde yeni düzenlemelere gidilmesi
- Kadınların işgücü piyasasında hakettiği yeri almasında, toplumsal önyargıları ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar.

Kadın ve erkeklerin toplumsal ilişkilerini, insan hakları bağlamında kadın haklarını belirlemek için, Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de ve Azerbaycan'ın çeşitli yörelerinde, 261 kadın ve 139 erkek katılımcı ile bir araştırma yapılmıştır (Mirzazade, 2002).

Bu araştırma sonucunda, kadınların birçok sorunu arasında öne çıkan sorunun işsizlik olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar, işsizlik sorununun birkaç nedeni olduğunu ifade etmişlerdir. Bunlar:

- Kadınların aldıkları eğitime uygun iş bulamamaları,
- Kadınların çalışma isteklerine, aileleri ya da eşleri tarafından olumlu bakılmaması,
- Kadınların çalışmaları karşılığında aldıkları ücretlerin çok düşük olması.

Araştırmaya katılan katılımcıların % 13,1'i, devletin, kadınları sosyal koruma altına almasının gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Kadının yaşadığı sosyal sınıf, aile çevresindeki adetler ve dünyaya bakış açılarından kaynaklanan sorunların, kadınları ruhsal ve fiziksel olarak yıpratmakta olduğu, bu durumun da aile içi ilişkileri olumsuz yönde etkilediği ifade edilmiştir (Mirzazade, 2002).

Günümüzde Azerbaycan kadınlarının karşılaştıkları diğer sorunlar ise, şu başlıklarda ifade edilmiştir (Zengin, Eynalov, Bölek ve Bölek, 2006):

- Ailede işbölümü eşitliliğinin olmaması
- Yaşam koşullarının zorluğu
- Ermenistan ile yaşanan Karabağ sorunu
- Aile içerisinde yaşanan ekonomik zorluklar nedeniyle erkeklerin yurtdışına çalışmaya gitmeleri
- Bazı yörelerde kızların küçük yaşlarda evlendirilmeleri
- İşsizliğin artması
- Sağlık ve eğitim alanlarında özelleştirilmeye gidilmesi
- Sosyal yardımların kaldırılması
- Göç sorunu

- Bilim alanında kadın sayısının azalması
- Güvenlik güçlerinin seyyar satıcılık yapan kadınlara yaptırım uygulaması
- Eğitim ve meslek sorunları

1.5.3. Türkiye

Türkiye’de Cumhuriyetin kuruluşunun ardından kadınlar sosyal hayatın içinde daha fazla yer almağa başlamışlardır. Cumhuriyet sonrası sanayileşme ve kentleşme göç etkisinin yanı sıra Cumhuriyetin getirmiş olduğu hukuk sisteminin kadına tanıdığı kadın-erkek eşitliği, seçme seçilme, istediği alanda eğitim görme ve meslek edinme hakları kadın için yeni iş yerleri açılmasına neden olmuştur. Tüm bu düzenlemeler, kadınların toplum içindeki konumlarını yükseltmeye yönelik olmuştur. Ancak kadınlara sağlanan bu haklar, gerçek yaşama hemen uygulanamadığı için, kadınların çalışma yaşamına tam anlamıyla katılımını geciktirmiştir. Bu anlamda, kadınların çalışma yaşamına aktif olarak katılımı, 1950-1960’lı yıllarda olmuştur. Bu yıllarda başlayan hizmet alanları, erkeklere kıyasla daha az olsa da, kadınlara yeni iş olanakları yaratmıştır. Bununla birlikte, geleneksel toplum anlayışı, kadınların ev dışında çalışmasına uzun süre olumlu yaklaşmamıştır (Günindi, Ersöz,1997).

Dünyada 1980’li yıllardan itibaren görülen hızlı küreselleşme süreci, Türkiye’yi de etkilemiş, ucuz emek kullanımının yanı sıra, esnek üretim örgütlenmesini de gerekli kılmıştır. Rekabete dayalı bu ortamda, erkeklere göre eğitim düzeyleri düşük ve eğitim süreleri kısa olan kadın çalışanlar, ücretlendirme konusunda da oldukça geride kalmışlardır. Bu yalnızca erkek egemen bir ortamda çalışmalarından değil, aynı zamanda kadınların, aile içindeki geleneksel rollerini ön plana alıp, iş yaşamlarındaki rollerini geri plana atmak zorunda kalmalarından da kaynaklanmaktadır (Kuzgun ve Sevim, 2004). Örneğin, kadınlar genellikle düşük

gelirli, yükselme şansının fazla olmadığı ve ev kadınlığı ile uyuşabilen geleneksel meslekleri içeren kamu hizmet sektöründeki, alt ve orta kademelerdeki görevlere yönelmişlerdir. Kadın memur sayısı, 1938 yılında 12.716 iken, 1978 yılında 277.622'ye yükselmiştir (Kırkpınar, 1998).

Türkiye'de kadınların iş gücüne katılım oranı son derece düşüktür. Ayrıca bu katılımda yıllara göre sürekli azalma göstermektedir 1955 yılında kadının çalışma yaşamına katılma oranı %77'i iken, 1990'da %34,0'e, 1995'te %30.7 2000'de %29.7'e 2004'de %23.3'e gerilemiştir ve 2011 yılında bu oran 28.8' e yükselmiştir.

Türkiye'de kadının iş gücüne katılımı hem kadının sosyal gelişimi hem de ulusal ekonomi için önemli olduğu kabul edilse de, kadının iş gücüne katılımı hala istenilen düzeyde ve istenilen nitelikte değildir. Kırdaki tarım sektöründe, yoğunlukla aile işletmelerinde ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadın, kente göç ettiğinde, kent işgücü piyasasına katılamamakta, çalışma hayatı dışında kalarak genellikle ev kadını olmaktadır. Bu olgu hem kırdaki hem kentte kadının işgücüne katılımını azaltmaktadır. Günümüzde iş gücüne katılmayan %71.1 kadının %61.1 iş gücüne katılmama nedeni olarak "Ev Kadını" olmalarını göstermektedir (TÜİK Hane Halkı İş Gücü Araştırma Sonuçları, 2011).

Literatüre bakıldığında yapılan çalışmalarda çoğu sektörde kadınların mesleklerinde ilerlemiş olmalarına rağmen gelebileceklerinden daha düşük pozisyonlara getirilmiş oldukları ortaya koyulmaktadır, kadınlara yönelik olumsuz tutumların ve yaygın bir cinsiyet ayrımcılığının var olduğu söylenebilir. Diğer dünya ülkeleri gibi Türkiye'de de, gerçekleştirilen tüm iyileştirici düzenlemelere rağmen, uygulamada, cinsiyet ayrımcılığı ağırlığını korur görünmektedir. Yasal düzenlemeler, kadın istihdamının erkek istihdamının çok gerisinde kalmasını

önlemekte halen yetersiz kalmaktadır. Özellikle kırsal kesimde ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadın, kente geldiğinde vasıfsız işçi sıfatıyla çalıştığından, güvenceli iş olanaklarından yararlanamamaktadır (Biçerli, 2004). Türkiye’de kadınların büyük kısmı, ücretsiz aile işçisi olarak çalışmakta, 3/4’ü ev kadını konumunda, 1/4’ü istihdama katılmakta, istihdama katılanların 1/3’ü kadarı gelir getirici bir faaliyette bulunmaktadır (Gönüllü ve İçli, 2001).

Yapılan bir araştırma sonuçlarına göre ortalama çalışan her beş kadından birinin iş yerinde cinsiyet temelli düşmanca ayrımcılığa maruz kaldığı ortaya çıkmıştır, ortalama her üç kadından biri cinsel nitelikli olmayan düşmanca ayrımcılığın maruz kaldığı gösterilmiştir. Bu bulgulara dayanarak toplumda kadınların ve erkeklerin geleneksel ataerkil kültürü içselleştirmelerini ve bu durumun kadınları sosyal hayata ve iş gücüne katılımını engellediği söylenebilir (Bebekoğlu, Wasti, 2002).

Eyüboğlu ve ark (2000) tarafından İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana’da yaşayan 1125 kadınla yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, araştırmaya katılan kadınların % 95’i kadının kadınların çalışma yaşamına katılmasının gerekliliğine inanmakta ancak, örneklemin %74’ü koca veya babalarının kendilerinin çalışmasını olumlu karşılamayacağını belirtmişlerdir.

Yapılan bir değer araştırma sonuçları, sosyal kimlik kuramının iç grup yanlılığı hipotezini doğrular şekilde kadınların kadınları daha olumlu olarak algıladığını ortaya koymuştur.

Suğur (2005) tarafından yapılan araştırmada sanayi kollarında çalışan kadın işçiler ağır çalışma şartlarına rağmen % 93'ü kadınların ücretli bir işte çalışmalarını olumlu değerlendirmişler.

Bir diğer araştırmada yönetici kadınların %98.9'u, yönetici erkeklerinse %94.6'sı kadının çalışmasını olumlu karşıladıkları görülmüştür (Günündi, Ersöz 1997).

Bir diğer araştırmada da Aycan, (2004) Türkiye'de yönetim düzeyinde yer alan kadınlara yönelik tutumların genel olarak olumlu olduğunu ancak, kadınların erkeklere göre daha olumlu tutumlara sahip olduklarını belirtmiştir.

Dolayısıyla yukarda belirtilen ve benzer diğer araştırma sonuçlarına bakıldığında kadınların erkeklere kıyasla hem cinslerinin çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları söylenebilir.

Son dönemde eğitime verilen destek, hızlı küreselleşme gibi nedenlerle toplumun kadının çalışmasına yönelik tutumları yumuşamış olsa da kadının iş gücüne katılım oranı istenilen düzeyin altındadır.

Türkiye'de 2011 yılı itibariyle, erkelerdeki %71,7 orana karşılık 15 yaş üzeri kadınların iş hayatına katılım oranı %28,8'dir. Ekonomik olarak aktif olan kadınların büyük çoğunluğu, %51.6'sı, erkeklerin %65.8'i ücretli veya yevmiyeli bir işte çalışırken, kadınların %35.5'i, erkeklerin ise %4.9'u ücretsiz aile içi işlerde çalışmaktadır, kadınların %11.7'si erkeklerin %26.6'sı kendi hesabına ve kadınların %1.2'si erkeklerin %6.8'i işveren olarak çalışmaktadırlar. Ayrıca, Türkiye'de kadınların %42.2'si tarım sektöründe çalışırken %57.8'i tarım dışı alanda

çalışmaktadır, erkeklerinse %18.7'si tarım sektöründe çalışırken %81.3'ü tarım dışı alanda çalışmaktadır (TÜİK İstatistiklerle Kadın, 2011). Kadınların iş hiyerarşisinde alt düzeyde yoğunlaştıkları görülmektedir.

1.6. Ev İşlerine Yönelik Araştırma Bulguları

1.6.1. Dünya

Günümüzde, *eşitlik* ve *insanca yaşamak* kavramlarının hayata geçirilmesini sağlayan kadınlara ilişkin koruyucu uluslararası sözleşmeler, özellikle gelişmiş Batı toplumlarında kadınları daha iyi bir konuma getirmiştir. Avrupa Birliği'nin temel değerlerinden biri olan kadın hakları konusu, sosyal eşitliği ve toplumsal uyumu hedeflemektedir (Seyman, 2010).

Batı iş dünyasında artık birçok pozisyon, özellikle de yönetici pozisyonları, kadın iş görenler tarafından doldurulmaktadır. Amerika'da yapılan bir araştırma, kadınların iş ve aile yaşamlarını birbirine zıt alanlar olarak görmediklerini saptamıştır. Bu araştırmaya katılan kadınların % 69'u evli ve % 63'ü çocuk sahibi olarak belirlenmiştir. Kadınların iş yaşamına etkin katılımlarıyla, geleneksel aile yapılarında olağandışı formların ve çözümlerin ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Önceden evde çocukların bakımı ve ev işleriyle uğraşan kadınlar, bugünlerde ev dışında çalışmayı tercih etmektedirler (akt: Özkan ve Özkan, 2010).

Uluslar arası karşılaştırmalı araştırmada ABD, Avustralya ve Kanada da ev işleri için kadınların haftada ayırdıkları ortalama süre erkeğin ayırdığı sürenin iki katı olduğu gösterilmektedir. Diğer ülkelerde ise bu oran kadın için daha yüksektir. Karşılaştırmalı bir yaklaşımla zaman kullanımı bulgularına bakıldığında ev işlerine

en çok vakit ayıran erkeklerin haftada 18,1 saatle İsveçliler olduğu, onlar 17,4 saatle Amerikalı erkekler, 16,5 saatle Hollandalı erkekler ve 15,9 saatle Avustralyalı erkeklerin izlediği görülmüştür. Aynı çalışmada, ev temizliği çamaşır yıkama, onarma ve dikiş işlerinden kadınlar sorumluyken, tamirat evcil hayvan ve bahçe bakımının büyük bir kısmı erkelerin sorumluluğunda olduğu görülmektedir. Bu işlerin Avustralya'da %53'nü, Kanada'da %59'unu, Almanya'da %69'unu, Norveç'te %58'ini, İspanyada % 79'nu, İsveç'te %60'nı, İsrail'de ise %79 erkekler üstlenmektedir (UN, 1995).

Bulguları zaman içinde değerlendirdikçe ev işlerinin daha eşitlikçi paylaşımına doğru değiştiği gözlenmektedir. Örneğin Hollandalı erkeler 1980 yılında yemek pişirme görevinin %20'ni üstlenirken, 1988 yılında bu oran %25'e yükselmiştir. Aynı şekilde Norveçli erkekler için bu oran 1981 yılında %19 iken 1990 yılında bu oran %26'ya yükselmiştir (UN, 1995).

Çalışma yaşamının kadınlara sağladığı yararlardan biri, bir zamanlar sıradan telaşlar olarak görülen ev ile ilgili görevlerin, günümüzde daha az boş zamana sahip olunması nedeniyle, neredeyse lüks olarak görülmesine yol açmış olmasıdır. Batı toplumlarında artık bu işler, en azından dergi ve TV programları göz önüne alındığında, rutin işler olmaktan çıkıp tutku haline gelmiştir. Bu yeni evcimenlik görüşü, ev işleriyle uğraşmayı bir eğlence haline getirmiştir. Neredeyse bir takıntı haline gelen ev temizliği konusunda, birçok gazete köşesi, kitap ve dergi, kadınlara evlerini nasıl temiz tutabilecekleri konusunda öğütler vermektedir (Salzman ve Matathia, 2006).

Kadınlar, 1850'lerden önce, pazar yerlerine ancak eşlerinin ya da babalarının denetimi altında ve ender olarak, tüketim malları için giderlerdi. Kadınların bu

denetimden kurtulmalarında, büyük alışveriş merkezleri gibi yeniliklerin büyük rolü olmuştur. Günümüzde bazı siber alışveriş merkezleri ve web siteleri, gün boyunca evde olan, servislerini kullanma ve zaman içinde satın alma olasılığı yüksek olan kadınları hedef almaktadır. Bu web siteleri interaktiftir ve sağlık, beslenme, yemek tarifleri ve aile bağlantılı etkinliklerle ilgili bilgiler ve çocuk yetiştirmeye ilgili öğütler verir. Kadınlar, kendilerine zaman kazandıran bilgisayar kaynaklı hizmetlere (örneğin süpermarket alışverişi) giderek daha çok katılmakta, kendilerine bilgisayar ve internetle uğraşma olanağı sağlayan evde yapılan işlerle daha çok ilgilenmekte ve bilgisayar aracılığıyla ev bankacılığını kullanarak, ev bütçesini idare etmektedirler (Ritzer, 2000).

1.6.2. Azerbaycan

Günümüzde dünyada ekonomik alanda görülen değişimler, Azerbaycan'da da gündemi belirlemekte, ekonomik büyüme, köyden kente göç, kitle iletişim araçlarının gelişmesi, turizm gibi olgular; aile içi ilişkilerde de değişiklikler yaratmaktadır. Bu değişimlerden en çok etkilenen kesim de kadınlar olmakta; kültürel ve dini gelenekler, kadınların topluma uyumunu, bakış açılarını, isteklerini, iş yaşamına katılımlarını etkilemektedir.

Azerbeycan'da cenup bölgesinde yapılan bir araştırmada evdeki iş bölümüne bakıldığında örneklemin % 58'lik bir bölümü kadınların % 9' u erkeklerin, % 25 i ev işlerini eşleriyle birlikte ev işi yaptıklarını ve % 8' i ücretli yardımcı aldıklarını söylemişler. Aynı çalışmada aileler eşlerin eğitim ve çalışma hayatına katılım düzeylerine göre modern ve geleneksel olarak ikiye ayırmışlardır. Ev işinde ''eşinize yardım ediyor musunuz'' sorusuna katılımcıların araştırmaya göre modern aile

olarak değerdendirilen ailelerde erkeklerin % 71'i, geleneksel ailelerde ise % 29'u yardım ettiklerini belirtmişler (Şiriyeva, 2000).

Son yıllarda Azerbeycan' da yapılan bir araştırma da kadınların, aile içindeki rollerini, aile saadetini sağlamak %50,2, çocukları terbiye etmek %19,2, çocukları geleceğe hazırlamak %14,6, ev işlerini yapmak %13,2 ve başka görevler %2,7 olarak belirttiklerini göstermiştir. Aynı araştırma sonuçlarına göre, erkeğin görevleri, ailenin geçimini sağlamak %61, ailede son kararı vermek %23,2, çocukların eğitimi ile ilgili karar almak %10,2 ve diğer görevler %5,6 olarak belirlenmiştir (Zengin, Eynalov, Bölek ve Bölek, 2006),

1.6.3. Türkiye

Belirli amaçları, görevleri ve üyeleri arasındaki ilişkiler açısından sosyal bir bütün oluşturan aile, toplumsal değişime ayak uydurabilmek için işbölümü ve bunun sonucu oluşan sosyal roller konusunda, zaman içinde birtakım yeni yükümlülükler üstlenir. Ailenin güncel koşullara ayak uydurabilmesi, içinde bulunulan koşulların değerdendirilmesi, bu değerdendirmeler sonucunda yaşam düzeyinde iyileştirme yoluna gidilmesi, aile içinde birtakım temel sorumlulukların yerine getirilmesi ile mümkün olabilmektedir. Aile içindeki bu yönetsel sorumluluklar şu şekilde sıralanabilir (Onur-Arkan, 2006):

- 1) Aile amaçlarını belirleyici yaşam felsefesi oluşturmak
- 2) Aile bireylerinin kişisel gelişimlerine önem vermek
- 3) Aile ekonomisini, çeşitli gereksinimleri karşılayacak şekilde düzenlemek
- 4) Aile bireylerinin zaman ve enerjilerini, gerekli işleri yerine getirecek şekilde yönlendirmek

- 5) Ailenin gereksinim duyduğu mal ve hizmetleri, kaynaklara uygun şekilde planlamak
- 6) Evin genel düzeninin, bakım ve korunmasının planlanması ve kontrolü
- 7) Aile bireylerinin sağlık, eğitim ve sosyal gelişimleri konusunda planlı düzenlemeler yapılması

Türkiye’de geleneksel düşünceye göre, bu sorumlulukların büyük kısmı kadına yüklenmişken, kadının çalışma yaşamına etkin katılımıyla, ev içi işbölümü ve rol dağılımında değişiklikler oluşmaya başlamıştır (Koray, Demirbilek ve Demirbilek, 1999). Bu konuda yapılan araştırmaların sayısı, giderek artış göstermektedir.

Çulpan’ın (1977) Boğaziçi, Ortadoğu ve Hacettepe Üniversitelerinde okuyan yaklaşık bin kadın ve erkek öğrenci üzerinde evlilik rollerine ilişkin tutumlarını incelemek amacıyla yaptığı araştırma, gençlerin % 68’inin bütçenin ayarlanması işini, yiyecek ve giyecek alışverişini ileride eşleriyle birlikte yapmayı planladıklarını ortaya çıkarmıştır.

Kadın araştırma görevlileri arasında, 291 kişinin katılımıyla yapılan bir araştırmada ise, katılımcılar, kadınların çoğu kez sorumlu oldukları işleri yemek pişirmek %59,4, bulaşık yıkamak %50,5, çamaşır yıkamak %69,2, ütü yapmak %41,1, giysileri onarmak %65 ve çocuklara yemek hazırlamak %55,8 olarak ifade ederken; eşleri ile birlikte sorumlu oldukları işleri, çocukların bakımı %48,9, çocukların dersine yardım %78,8, çocukların sosyal etkinliklerini düzenleme %84,1, hastalanan kişinin bakımı %79,2, günlük alış veriş %74,5, büyük alış veriş %84 ve faturaları ödeme %50 olarak belirtmişlerdir. Bu araştırmada ayrıca katılımcıların

%57,4'ü, evin bakım ve onarımından çoğunlukla erkeğin sorumlu olduğunu ifade etmiştir (Ergöl, Koç, Eroğlu ve Taşkın, 2012).

Ek olarak, Ankara ilinde, farklı sosyoekonomik özellikler gösteren 500 kadını kapsayan, Bener'in (1989) yaptığı çalışmada, aile kaynaklarından para ve zamanın kullanımı konusu incelenmiş; yemek hazırlama, çocuk bakımı, bulaşık yıkamanın her gün yapıldığı; ev temizliği ve bakımı, çamaşır yıkama, ütünün ve alışverişin haftada bir kez yapıldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Kadınların ev işlerini yürütmede, öncelik sırasına göre, ücretli yardımcılardan, yakınlarından, eşlerinden yardım aldıkları; aile gelirinin yönetimini çoğunlukla eşleri ile birlikte gerçekleştirdikleri; evlilik süresi fazla olan ve çalışan kadınların, aile gelirinin yönetiminde daha etkin olduğu saptanmıştır (Onur-Arıkan, 2006).

Dökmen (1997) tarafından yapılan araştırmanın bulgularına göre, kadınların çalışmasında depresyonun belirleyici bir değişken olduğu, çalışmanın, çalışma yaşamında karşılaştıkları tüm güçlüklerle karşın, kadınların psikolojik sağlıklarını olumlu yönde etkilediği saptanmıştır. Bu durumun tersine, kadınlarda ev işi yapma sıklığı ile depresyonun paralel olarak arttığı, ev işlerinin tüm sorumluluğunun kadına yüklenmesi ve buna bağlı sürekli aynı işlerin yapılması nedeniyle ruh sağlıklarının olumsuz yönde etkilendiği belirlenmiştir.

Bir başka çalışmada kadınlara en uygun yaşam biçiminin ne olduğu araştırıldığında ilk sırayı % 43.8 i ev kadınlığı ve çalışma yaşamının birleştirilip yürütülmesi, ikinci sırayı % 30.1 ile belli bir meslek eğitimi görüp, ancak gerektiğinde çalışılması seçeneği, üçüncü sırayı ise % 23.9 ile iyi bir eş ve anne olma seçeneği almıştır. Aynı çalışmada Çalışma yaşamının kadının geleneksel rolleri olan annelik, eşlik ve ev kadınlığı görevlerini etkileyip etkilemediği araştırıldığında,

% 19.9 u etkilediğini, % 17.6 sı etkilemediğini, % 29.5 i kısmen etkilediğini belirtmiştir. % 33 ü cevap vermemiştir. Bu durumda kısmen ya da tümüyle etkilediğini belirtenler % 49,4 oranındadır (Gönüllü, Gönül İçli, 2001).

1.7. Kuramlar

1.7.1. Toplumsal Cinsiyet ile İlgili Kuramlar

Toplumsal cinsiyetle ilgili kuramlar, erkek ve kadın cinsleri arasındaki farklılıkların temelinde yer alan toplum içindeki rol dağılımını ve kadının sosyalleşmesi yönündeki bakış açılarını ortaya koymaktadır (Güldü ve Ersoy-Kart, 2009).

1.7.1.1. Psikanalitik Kuram

Toplumsal cinsiyetin gelişimini konu alan ilk kuramsal açıklamalardan biri olan Psikanalitik Kuram, Freud'un görüşlerine dayanmaktadır. Özdeşleşme gibi bilinçaltı süreçleri belirleyen bu kurama göre, toplumsal cinsiyete uygun davranışlarda bulunma, çocuğun gelişim süreci içinde ebeveyni ile yaşadığı özdeşleşme süreci ile bağlantılı görünmektedir. Freud, çocukların kendi cinslerinden olan ebeveynleriyle özdeşim yoluyla ilişki kurarak, onun özelliklerini benimsedikleri; erkek çocukların erkek özelliklerini, kız çocukların ise kadın özelliklerini bu yolla öğrendiklerini ileri sürmüştür. Bu kuram, bireylerin toplumda uyum içinde yaşamaları için kendi cinsine uygun olan cinsel kimliğe sahip olmalarının önemini vurgulamaktadır (Çıtak, 2008).

Sigmund Freud, kişiliğin gelişiminde beş dönem olduğunu ileri sürmüştür:

- Oral Dönem (0-1 yaş)
- Anal Dönem (1-3 yaş)

- Fallik Dönem (3-5 yaş)
- Latent Dönemi (5-12 yaş)
- Genital Dönem (12 yaş ve sonrası)

Freud’a göre, cinsiyet kimliğinin gelişimi, biyolojik gelişme ve olgunlaşma aşamalarının bir sonucudur (Doğan, 2005).

1.7.1.2. Biyolojik Kuram

Biyologlara göre, kadın ve erkek arasında, tarih boyunca gözlenen farklılıkların kaynağı, biyolojik özellikleri doğrultusunda üstlendikleri roldür. Kadınların üreme yetenekleri ve çocuk doğurabilme özellikleri, kadınları tarihsel süreçte ev işi ve çocuk bakımı ile eve daha çok bağlamış, erkeği ise dış çevre ile mücadele etmeye, aile bakımını üstlenmeye yöneltmiştir (Güldü ve Ersoy-Kart, 2009).

Günümüzde bu klasik rol anlayışı, doğum kontrol yöntemleri, çekirdek aile yapısı ve erkeğin fiziksel güç sergilemesini gerektirecek koşulların azalması yüzünden büyük ölçüde ortadan kalkmakla birlikte, zihinsel anlamda hala yaşamları etkilemekte, cinsler üzerinde baskı oluşturmaya devam etmektedir (Chaffins ve Forbes, 1995).

1.7.1.3. Sosyal Öğrenme Kuramı

Bu kuram, ailelerin çocuklarına doğumlarından itibaren algıladıkları farklara göre davrandıklarını öne sürer. Çocuklar, aile içinde kendilerine biçilen rol modelleriyle uyumlu davranmaları için yetişkinlerce isteklendirilirler. Bu kuram, çevrenin de bu rol algılamasında önemli rolü olduğunu belirtir. Çocuklar taklit etme yoluyla, cinsiyete ilişkin benzerlik ve farklılıkları daha rahat benimsemektedirler. Bu

sosyal algı düzeneği, toplumda bulunan algı ve sınıflandırmayı aydınlatması açısından oldukça güçlüdür.

Farklı özelliklere sahip olan erkeklerin ve kadınların, ilgi alanları ve etkinlikleri değişiklik gösterir. Bu kuramın bakış açısına göre, bazı geleneksel toplumlarda cinslerin rolleri katı kurallarla belirlenmiş, benzer cinsler arasındaki davranışlar kalıplaşmış özellikler sergiler duruma gelmiştir. Bu kalıplaşmış davranışların, toplum tarafından hoş görülüp ödüllendirildiği sürece, kuşaktan kuşağa aktarılma eğilimine sahip olacağı ifade edilmektedir. Cinsiyet rollerinin açıkça belirlenmediği bireyci, geleneksel olmayan kültürlerde ise, değişen koşullarla paralel davranış eğilimleri gözlenmektedir (Franzoi, 1996). Kültürlerin geleneksel olup olmaması, cinsiyet rolü için belirleyici faktör olmaktadır (Güldü ve Ersot-Kart, 2009).

1.7.1.4. Bilişsel Gelişim Kuramı

Bu kurama göre, bireyler çevrelerinden aldıkları bilgileri gruplandırır ve sosyal bilgileri düzenleyecek en anlamlı ve temel kategori olan cinsiyet faktörü ile organize ederler (Maccoby, 1998). ABD’li psikolog ve akademisyen Lawrence Kohlberg, çocuklarda algının zaman içinde oluştuğunu ve İsviçreli psikolog Jean Piaget’in Bilişsel Gelişim Teorisi’ne paralel olarak aşamalarla geliştiğini ifade etmektedir. Kohlberg, cinsiyet rollerindeki gelişimin, çocuklar yalnızca belirli bir gelişim aşamasına geldiklerinde mümkün olabileceğini belirtmektedir (Kohlberg, 1966).

Çocukların cinsiyet farkını algılamaları üç evrede gerçekleşir:

- İlk evre (2-2,5 yaş): Cinsiyet farkını algılama,
- İkinci evre (3,5-4,5 yaş): Cinsiyet sabitliğini kazanma,

- Üçüncü evre (4,5-7 yaş): Cinsiyetle ilgili kalıplaşmış tutumları öğrenme.

1.7.1.5. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı

Sandra Bem tarafından geliştirilmiş olan bu kuram, hem Bilişsel Gelişim Kuramı'nın cinsiyetlerin ayrılması, hem de Sosyal Öğrenme Kuramı'nın toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılması ile ilgili saptamalarını kapsar. Bu kurama göre, çocuk, gelen bilgiyi gelişen bir toplumsal cinsiyet şeması aracılığıyla kodlayarak, örgütlemeyi öğrenmektedir. Bu şemaları öğrenme sürecinde iki cinsiyet arasındaki gözlenebilen farkları gören çocuk, kendi cinsiyetini bu doğrultuda değerlendirir (Çıtak, 2008). Toplumsal cinsiyeti, bireylerin dünyayı izlediği bir mercekle olarak tanımlayan Bem (1993), yaptığı çalışmalar sonucunda, bireyleri barındırdıkları kadınsı ve erkeksi özelliklere göre dört gruba ayırmıştır:

- Kadınsı: Kadınsı özellikleri, erkeksi özelliklerinden daha çok
- Erkeksi: Erkeksi özellikleri, kadınsı özelliklerinden daha çok
- Androjen: Hem kadınsı hem de erkeksi özellikler taşıyanlar
- Belirsiz: Ne kadınsı ne de erkeksi özellikler taşıyanlar

Cinsiyet şemalarına göre hareket eden bireyler, kendileri farkına varmasalar da, yaşamları süresince hem kendilerinin hem de başkalarının davranışlarını bu bakış açısıyla algılayıp değerlendirirler.

1.7.1.6. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri

Kadınsılık ve erkeksilik, geleneksel cinsiyet rolü yaklaşım aşırı kadınsılık ve erkeksiliği içeren tek bir boyutta incelendiği için eleştirilmiştir. (Constantinople, 1973). Konuya bu eleştirel bakış, yeni ölçeklerin geliştirilmesini gerekli kılmış, kadınsılık ve erkeksilik kavramlarının bağımsız olarak iki farklı boyutta olan bir yapı

gösterdiği ifade edilmiştir. Amerikalı psikolog Sandra Bem (1944), bu yaklaşım doğrultusunda, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'ni geliştirmiştir (Bem, 1974). Bem'in geliştirdiği bu envanter, günümüzde cinsiyet rollerinin belirlenmesinde kullanılan en tanınmış ölçektir (Wong, McCreary ve Duffy, 1990).

Bem, bu envanteri geliştirirken, yarısı olumlu kadınsı ve erkeksi özellikten, diğer yarısı ise, nötr olan ve kadınsı ve erkeksi olmayan özellikten oluşan 400 kişilik özelliği saptamıştır. Bu özellikler üniversite öğrencileri tarafından değerlendirilerek, toplumun uygun bulduğu özellikler belirlenmiştir. İstatistiksel olarak seçilen 20 kadınsı, 20 erkeksi özellik ve 20 nötr özellik Sosyal Beğenirlik Ölçeğini oluşturmuştur. Bu nötr özellikler ender olarak kullanılmaktadır. Bem, bu envanterin, psikometrik özelliklerinin daha güçlü olduğu kısa bir formunu da geliştirmiştir (Bem, 1981). Tüm eleştirilere rağmen dünyada bu envanterin kullanımı süregelmektedir. Daha özgün ölçekler geliştirilmesi üzerine çalışmalar yapılmaktadır (Dökmen, 1999).

Sonuç olarak her ne kadar bu kuramlar toplumsal cinsiyet farklılıklarının kaynağını anlamada aydınlatıcı olsa da tek bir kuramdan yola çıkarak bu farklılıkları açıklamanın mümkün olmadığı bir gerçektir. Bu yaklaşımlar toplumsal cinsiyet farklılıklarının karmaşık yapısının sadece bir yönünü anlamaya yardımcı olacaktır.

1.8. Amaç

Bu araştırmanın amacı Azerbaycan ve Türkiye Türklerini aşağıdaki sorular çerçevesinde karşılaştırmaktır:

I. Azerbaycan ve Türkiye Türkleri aşağıdaki değişkenler bakımından farklı mıdır?

1. Kadının çalışmasına karşı tutumlar
2. Ev işi yapma sıklığı

II. Azerbaycan ve Türkiye Türklerinde aşağıdaki değişkenlerin yordayıcıları (yaklaşık değerlendiricileri) nelerdir?

1. Kadının çalışmasına karşı tutumlar
2. Ev işlerini yapma düzeyi

III. Azerbaycan ve Türkiye Türklerinin kadının çalışması ile ilgili aşağıdaki konulardaki düşünceleri farklı mıdır?

1. Kız çocukları için niversite eğitiminin gerekliliği
2. Kız çocuklarının meslek sahibi olmaları
3. Bütçenin yetersiz olması durumunda kız ve erkek çocuğun okutulmasındaki tercih
4. İşverenin cinsiyet ayrımı yapma durumu
5. Gelinin alışması
6. İşsiz olma durumunda kadın ve erkeğin konumu

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1 Örneklem

Azerbaycan’da ve Türkiye’de, 300’er kişi olmak üzere, toplam 600 katılımcıdan veri toplanmıştır. Katılımcı sayısı, cinsiyet, eğitim ve çalışma durumuna göre dengelenmiştir. Katılımcıların yaşları 18-60 arasında değişmektedir. Araştırmada katılımcıların 300’ü (%50) erkek 300’ü (%50) kadındır. Katılımcıların % 38.2’si (n=229) bekar iken % 61.8’i (n=371) evlidir. Türkiye Türkü katılımcıların %7.3’ü (n = 22) lisansüstü %28.7’si (n = 86) üniversite, %13.3’ü (n = 40) yüksekokul, %38’i (n = 114) lise, %9.3’ü (n = 28) ortaokul, %3.3’ü (n = 10) ilkokul mezunudur. Azerbaycan Türkü katılımcılarında %13’ü (n = 39) lisansüstü %35’i (n = 105) üniversite, %3.7’i (n = 11) yüksekokul, %43.7’si (n = 131) lise, %1.7’i (n = 5) ortaokul, %2.3’ü (n = 7) ilkokul mezunudur, %0.3’ü (n = 1) okur-yazardır ve %0.3’si (n = 1) ise okur-yazar değildir. Türkiye Türkü katılımcıların %13’ü (n = 39) geniş aileye mensup iken %87’si (n = 261) çekirdek aileye mensuptur. Azerbaycan Türkü katılımcılarında %19.7’si (n = 59) geniş aileye mensup iken %80.3’ü (n = 241) çekirdek aileye mensuptur.

2.2 Veri Toplama Araçları

2.2.1. Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği (KÇKTÖ)

Katılımcıların kadınların çalışmasına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Kuzgun ve Sevim tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Ölçek Kuzgun ve Sevim, (2004) tarafından geliştirilmiştir ve 27 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin deneme uygulaması AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde okuyan 112 son sınıf öğrencisinin anne ve babaları üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği faktör analizi ile belirlenmiş, bu analiz sonucunda 12 madde çıkarılmıştır 15 madde ye düşen tek boyutlu olarak son şeklini almıştır. Ölçeğin her bir maddesinin toplam puan ile korelasyonu .30' un üzerindedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (cronbach alfa) .93 olarak bulunmuştur. Elde edilen verilere göre ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna varılmıştır (Kuzgun ve Sevim, 2004). Ölçme aracının uygulandığı katılımcıların tepkilerini ölçmek için, bu ölçekteki

1. Kesinlikle katılıyorum : 1 puan
2. Katılıyorum : 2 puan
3. Karasızım : 3 puan
4. Katılmıyorum : 4 puan
5. Kesinlikle katılmıyorum : 5 puan olarak

Ölçeğin 2., 7., 14. ve 15. maddeler ters madde olarak puanlanmaktadır. Ölçekten alınan en düşük puan 15, en yüksek puan 75 olup, yüksek puanlar kadının çalışmasına karşı olumlu tutuma karşılık gelmektedir. Ölçeğin bir örneği Ek 1.'de verilmektedir.

2.2.2. Ev İşleri Ölçeği (EVIÖ)

Ev İşleri Ölçeği, yapılan ev işlerinin ne sıklıkta yapıldığı sorusuna yanıt arayan bir ölçek olarak Dökmen (1997) tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte, düzenli olarak yapılması gereken temizlik, bulaşık ve yemek gibi 40 çeşit ev işi geliştirilen ölçekte yer almaktadır. Katılımcılara bu işlerini ne sıklıkta yaptıkları sorulmaktadır. Ölçme aracının uygulandığı katılımcıların yaptıkları ev işlerinin sıklığını ölçmek için, dörtlü derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Buna göre;

1. Hiçbir zaman: 1 puan
2. Ara sıra: 2 puan
3. Sıklıkla: 3 puan
4. Her zaman: 4 puan

değerlendirilmektedir. Ölçek toplam puanları belirlenirken, seçenek numaraları puan değeri olarak kabul edilmektedir. Ölçekten alınabilecek toplam puan 40-160 arasında değişmektedir.

Ev İşleri Ölçeğinin Türkçe formunun geçerliği ve güvenirliği Dökmen (1997) tarafından incelenmiştir. EVIÖ'nün Türkçe formunun iç tutarlılık katsayısı ($n = 100$) .95 olarak bulunmuştur ve iki yarı güvenirlik katsayısı da hesaplanarak .90 olarak bulunmuştur (Dökmen, 1997). Ölçeğin geçerliğine kanıt elde etmek amacıyla, bazı değişkenlere göre ev işi yapma sıklığı puanlarındaki değişim tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir (Dökmen, 1997). Geleneksel olarak ev işlerinin asıl sorumlusu olarak görülen kadınlar erkeklerden anlamlı olarak daha sık ev işi yapmaktadırlar ($F_{1,389}=585.04, p<0.05$). Ev işleri için yardımcısı olduğunu söyleyen kadınlar ev işlerinde hiç yardımcısı olmadığını söyleyenlere göre, daha az ev işi yapmaktadırlar ($F_{1,185}=49.64, p<0.05$). Ev işlerine yardım ettiklerini söyleyen

erkekler yardım etmediklerini söyleyen erkeklere göre daha sıklıkla ev işi yapmaktadırlar ($F_{1,198}=38.74$, $p<0.05$). Eşi çalışan erkekler, eşi çalışmayan erkeklere göre daha sıklıkla ev işi yapmaktadırlar ($F_{1,198}=16.75$, $p<0.05$). Bu sonuçlara göre, Ev İşleri Ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. Ölçeğin bir örneği Ek 2.'de verilmektedir.

2.2.3. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE)

Katılımcıların cinsiyet rollerinin belirlenmesi amacıyla Bem (1974) tarafından geliştirilen ölçeğin, Kavuncu (1987) tarafından Türkçe'ye uyarlanan formu kullanılmıştır. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri, orijinal olarak 20' si erkeksi ve 20' si kadınsı olarak kabul edilen toplam 40 kişilik özelliğini ve ek olarak 20 de sosyal kabul edilirlilik (social desirability) özelliğini içermektedir. Bu araştırmada sosyal beğenirlik ölçeği kullanılmamıştır. Envanter, 40 farklı karakter özelliğinin katılımcıların kendilerini tanımlama bakımından ne kadar uygun olduğunun 7 dereceli bir ölçek üzerinde değerlendirilmesine dayanmakta; yanıtlar “hiç uygun değil” den “her zaman uygun”a değişmektedir. Bu 40 maddenin 20'si Kadınsılık (K), 20'si Erkeksilik (E) ölçeğine aittir ve ölçek üzerinde karışık bir sırayla yer almışlardır. Ölçekteki kadınsılık maddeleri, 1, 3, 5, 6, 7, 9, 11, 14, 16, 19, 22, 23, 24, 30, 31, 34, 36, 37, 39, 40; erkeksilik maddeleri ise 2, 4, 8, 10, 12, 13, 15, 17, 18, 20, 21, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 33, 35, 38'dir.

Orijinal BCRE'nin iç tutarlılık (cronbach alfa) katsayıları iki ayrı örnekleme, Kadınsılık için .80, .82; Erkeksilik için .86, .86 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirliği de dört haftalık bir arayla K için $r=.90$; E için $r=.90$ ' dır (Bem, 1974; Akt. Kavuncu, 1987). BCRE'nin Türkçe formunun geçerliği ve güvenilirliği Kavuncu (1987) ve Dökmen (1991; 1999) tarafından incelenmiştir.

BCRE'nin Türkçe formunun test-tekrar test güvenirlik katsayısı ($n = 208$), K için .75, E için .89 bulunmuştur (Kavuncu, 1987). BCRE' nin iki yarı güvenirlik katsayısı da K için .77 ve E için .71 (Dökmen,1991); alfa katsayısı K için .73, E için .75 (Dökmen,1999) bulunmuştur. Dökmen (1991), geçerlik çalışmasında, ölçüt olarak Kandiyoti tarafından geliştirilen Cinsiyet Rollerini ile ilgili Kalıp Yargı Ölçeğini kullanmıştır. Bu ölçeğin Kadınsılık ve Erkeklik alt ölçekleri ile BCRE'nin K ve E ölçekleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (K için, $r = .59$, $p < 0.05$; E için $r = .53$, $p < 0.05$; $n = 200$). Bu sonuçlar, ölçeklerin geçerliği için kanıt olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, kadınlarla erkeklerin K ve E puanları bakımından anlamlı olarak farklılaşmaları da bir geçerlik kanıtı olarak ele alınmıştır (Dökmen, 1997). Ölçeğin bir örneği Ek 3.'de verilmektedir.

2.2.4. Sosyoekonomik Düzey Ölçeği (SED)

Katılımcıların sosyoekonomik düzeyini saptamak amacıyla Bacanlı (1990) tarafından geliştirilen bu ölçek, Çıtak (2008), tarafından yeniden düzenlenmiş ve araştırmacı tarafından kullanılmıştır. Eğitim açısından belirli bir gruba uygulandığından orijinal ölçekte yer almayan katılımcının eğitim durumu ile evliyse eşinin eğitim durumuna ilişkin sorular eklenmiştir. Ayrıca bu sorulara ilişkin seçenekler orijinal forma göre ayrıntılı hale getirilip çoğaltılmıştır. Örneğin, orijinal formda “hiçbir okul mezunu değil” seçeneği yerine, “okuryazar değil, okuryazar” şeklinde iki seçenek eklenmiştir. Orijinal formda yer almayan “ailenin tanımına (geniş ya da çekirdek aile) ilişkin soru” Çıtak (2008) tarafından eklenmiştir. Katılımcıların “oturdıkları evin kime ait olduğuna ilişkin” sorunun seçeneklerine “aile büyüğüne ya da akrabamıza” seçeneği ile “başka” seçeneği de dahil edilmiştir. Katılımcıların “oturdıkları evin ısıtma düzenine ilişkin” sorunun seçeneklerine

“elektrikli soba” da eklenmiştir. Orijinal formda yer alan “ailenin ortalama aylık geliri” sorusu yerine hem katılımcının hem de katılımcı evliyse esinin mesleği sorulmuştur. Orijinal formda “babanızın mesleği” sorusunda yer almayan yok/issiz seçeneği eklenmiş, “annenizin mesleği” sorusundaki ev hanımı seçeneği yerine de yok/issiz seçeneği eklenmiştir. Bunun dışında katılımcıların mesleklerini tanımlamada sorun yasamaları halinde mesleklerini yazabilecekleri “başka” seçeneği dahil edilmiştir. Son olarak, orijinal formda yer alan “ailenizin sahip olduğu eşyalar” sorusundaki seçenekler günümüz koşullarına uyarlanarak değiştirilmiş ve renkli tv yerine plazma tv eklenmiş, bunun dışında fırın ve bulaşık makinesi dahil edilmiş, telefon seçeneklerden çıkarılırken, video yerine DVD ya da VCD player seçeneği eklenmiştir. Ölçekte, katılımcıların kendilerinin, evlilerse eslerinin ve anne-babalarının öğrenim düzeyleri, aynı evde yaşayan kişi sayısı, aile tipi (geniş aile-çekirdek aile), oturulan evin kime ait olduğu, evdeki oda sayısı, evin ısıtma şekli, deneklerin kendilerinin, evlilerse eslerinin ve anne-babalarının mesleği, ailenin sahip olduğu eşyaları ve sayısını içeren 14 madde bulunmaktadır. Her bir maddede alt sosyoekonomik düzeyi yansıttığı düşünülen cevaptan üst sosyoekonomik düzeyi yansıttığı düşünülen cevaba kadar seçenekler sıralanmaktadır. En alt sosyoekonomik düzeyi yansıttığı düşünülen seçeneğe “1” ve diğer seçeneklere “2, 3, 4...” şeklinde puanlar verilmektedir. Her bir madde için farklı sayıda cevap seçeneği olduğundan her birinde en yüksek puan değişmektedir. Ayrıca katılımcıların sahip olduğu eşyaların sorulduğu 14. maddede eşyaların sayısı toplanmakta ve diğer maddelerin toplamına eklenmektedir. Katılımcıların almış olduğu yüksek puanların üst sosyoekonomik düzeyi yansıttığı kabul edilmektedir

Yapılan analizler sonucunda Sosyoekonomik Düzey Ölçeğinin iki yarı güvenirlik katsayısı .91; Cronbach alfa katsayısı ise .89 bulunmuştur (Çitak,2008). Geçerlik çalışmasında ise katılımcıların ölçekten aldıkları puanların işaret ettiği sosyoekonomik düzey ile dahil oldukları düşünülen sosyoekonomik düzeylerinin benzer oldukları görülmüş ve bu sonuçlar ölçeğin geçerliği için kanıt olarak değerlendirilmiştir (Çitak,2008). Ayrıca alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeydeki katılımcıların sosyoekonomik düzey puanları bakımından anlamlı olarak farklılaşmaları da bir geçerlik kanıtı olarak ele alınmıştır.

Araştırmada, tüm katılımcıların sosyoekonomik düzey ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması (47.25) ve standart sapması (9.32) dikkate alınarak, katılımcılar sosyoekonomik düzeyleri bakımından alt, orta, yüksek olmak üzere üç ayrı gruba ayrılmıştır. Ortalamadan bir standart sapma küçük olan SED puanlarına sahip olanlar düşük sosyoekonomik düzey grubu, ortalamadan bir ile standart sapma küçük olan SED puanları ile ortalamadan bir standart sapma toplamından büyük olan SED puanları arasındaki puanlara sahip olanlara orta sosyoekonomik düzey grubu ve ortalamadan bir standart sapma büyük olan SED puanlarına sahip olanlar yüksek sosyoekonomik düzey grubu olarak belirlenmiştir. Ölçeğin bir örneği Ek 4.'te verilmektedir

2.3. Ölçekleri Azerbaycan Türkçesine Uyarlama Çalışmaları

Ölçekleri Azerbaycan Türkçesine uyarlama çalışmaları için, Azerbaycan'da yaşayan 100'ü kadın ve 100'ü erkek olmak üzere toplam 200 katılımcıdan veri toplanmıştır. Katılımcıların yaşları 18-55 arasında değişmektedir ve yaş ortalaması 34'tür. Katılımcı sayısının, cinsiyet, eğitim ve çalışma durumuna göre dengeli olmasına özen gösterilmiştir. Uygulama, katılımcıların evlerinde veya işyerlerinde

yapılmış ve yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür. Ölçeklerin, katılımcılarda oluşabilecek “yorgunluk, bıkkınlık” olasılığını kontrol etmek üzere, sırası değişimlenmiştir. Ölçekler uygulanmadan önce, katılımcılar, araştırma hakkında bilgilendirilmiş ve “Onam Formu” verilmiştir, katılımcı olmaları için onayları alınmıştır.

Katılımcıların %16,5’i (n = 33) lisansüstü, %32,5’i (n = 65) üniversite, %5’i (n = 10) yüksekokul, %40’ı (n = 80) lise, %2’si (n = 4) ortaokul, %3’ü (n = 6) ilkokul mezunudur, %0,5’i (n = 1) okur-yazardır ve %0,5’i (n = 1) ise okur-yazar değildir.

Katılımcıların %31’i (n = 61) Bakü, Sungayd, Mingecvir, Ganca’da (Azerbaycan’ın en büyük şehirleri), %12,7’si (n = 25) büyük şehirde, %10,2’si (n = 20) küçük şehirde, %27,9’u (n = 55) bir ilçede, %15,7’si (n = 31) ise bir köyde doğduğunu belirtirken, %2,5’i (n = 5) yurtdışında doğduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların %45,2’si (n = 90) Bakü, Sungayd, Mingecvir, Ganca’da, %16,6’sı (n = 33) büyük şehirde, %8,5’i (n = 17) küçük şehirde, %20,1’i (n = 40) bir ilçede, %9,5’i (n = 19) ise bir köyde büyüdüğünü belirtmiştir.

Katılımcıların % 85,5 (n = 171) ile büyük bir bölümünü oluşturan kesimi, son beş yıldır yaşadığı yerin Bakü, Sungayd, Mingecvir, Ganca, %13,5’i (n = 27) büyük şehir, %0,5’i (n = 1) küçük şehir olduğunu belirtirken, %0,5’i (n = 1) son beş yıldır yaşadığı yerin bir köy olduğunu belirtmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin %31’i (n = 62) bekar, %3’ü (n = 6) boşanmış, %1,5’i (n = 3) eşinden ayrı, %2,5’i (n = 5) eşi vefat etmiş, %6,5’i (n = 13) sözlü ya da nişanlı, %55,5’lik (n = 111) büyük bir kısmı ise evli olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılara “Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?” sorusu sorulmuş ve %96,5’lik (n = 193) büyük bir kısmı, bir işte çalışıyor olduklarını belirtirken %3,5’lik (n = 7) kısmı ise herhangi bir işte çalışmadıklarını belirtmiştir.

Herhangi bir işte çalıştıklarını söyleyen katılımcılara sorulan “Nerede çalışıyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar 193 çalışandan %54,4’ünün (n = 105) özel sektörde, %45,6’sının (n = 88) ise kamu sektöründe çalıştıklarını göstermiştir.

Herhangi bir işte çalışmayan katılımcılara “Çalışmak istiyor musunuz?” sorusu sorulmuş ve 6 kişi çalışmak istediğini belirtirken, 1 kişi çalışmak istemediğini belirtmiştir. Araştırmada herhangi bir işte çalışmadıklarını belirten katılımcılara “Neden çalışmıyorsunuz?” sorusu sorulmuş ve 3 kişi çalışmalarına engel olduğunu, 1 kişi çalışmak istemediğini ve yine 2 kişi sağlığının çalışmasına engel olduğunu belirtmiştir. Araştırmada herhangi bir işte çalışmadıklarını belirten bireylere “Daha önce çalıştınız mı?” sorusu sorulmuş ve 5 kişi daha önce bir işte çalıştığını belirtirken, 1 kişi daha önce hiç çalışmadığını belirtmiştir.

Ön çalışma kapsamında, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık Ölçeği, Ev İşleri Ölçeği, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Erkeksilik Ölçeği, Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği ve Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği’nin Azerbaycan Türkçesine uyarlama çalışmaları yapılmıştır. Ölçeklerin Azerbaycan Türkçesine çevrili, Türkiye ve Azerbaycan Türkçesi’ne hakim, Bakü Devlet Üniversitesi’nde Öğretim görevlisi Vüsale Musayeva ile birlikte yapılmış ve noterde yeminli tercüman tarafından onaylanmıştır.

2.3.1. Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu

Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği'nin Azerbaycan Türkçesine uyarlanması için ve geçerlik ve güvenirliğini test etmek için aşağıdaki analizler gerçekleştirilmiştir.

2.3.1.1. Madde Analizi

Madde analizi için, önce ölçek maddelerinin homojenliğini sınamak için her bir madde puanı ile toplam puan arasındaki korelasyonlara bakılmış ve ardından her maddenin ayırt ediciliğini sınamak için t testi yapılmıştır (Alpar, Reha 2006). Sonuçlar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu
Madde Analizi (n=200)

	Madde Toplam Korelasyon	T değeri
İyi nesiller yetiştirebilmek için, kadının evinde oturup çocuğuna bakması gerekir.	0,41**	9,23*
Kadınlar, iş hayatındaki engeller ve güçlüklerle baş edebilirler.	0,22*	3,74*
Kadınların çalışma hayatına girmesi, erkekler arasında işsizliğe yol açacağı için sakıncalıdır.	0,20*	5,25*
Kadınlar aylık rahatsızlıkları ve doğum yapmaları nedeniyle, iş hayatında verimsiz olmaktadırlar.	0,46**	7,59*
Kadınlar iş hayatında cinselliklerini ön plana çıkararak, ayrıcalık sağlamaya çalışmaktadırlar.	0,24**	4,95*
Çalışan kadının çocuğu sevgiden yoksun büyümektedir.	0,40**	9,75*
Kocası eve bakabilecek ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek durumda olsa bile, kadının çalışması gerektiğine inanıyorum.	0,13	4,36*
Kadınlarla erkeklerin birlikte çalıştığı iş ortamında erkekler tahrik olduğu için verim düşebilir.	0,23**	4,83*
Kadınlar ev işlerini aksatmayacak şekilde hafif veya yarım zamanlı işlerde çalışmalılar.	0,39**	8,62*
Kadınlar duygularına göre davrandıkları için iş yerinde ortaya çıkan sorunları çözemezler.	0,39**	9,10*
Kadınlar daha bilgili ve görgülü olmak için yükseköğrenim görmeliler, ancak çalışmalarına gerek yoktur.	0,40**	8,10*
Kadınların çalıştığı iş ortamlarında gayri meşru ilişkiler olabilir.	0,05	3,23*
Kadının birinci görevi, evin sorumluluğunu üstlenmek ve çocuk yetiştirmektir.	0,54**	10,04*
Kadına çalışma hakkı vermek, ona yeteneklerini geliştirme olanağı vermek demektir.	0,36**	4,48*
Kadın işgücünden yararlanmak toplum kalkınmasını hızlandırabilir.	0,38**	5,98*

*p<0,01, **p<0.001

Tablo 1'e bakıldığında, her bir madde puanı ile toplam puanı arasındaki korelasyonların anlamlı oldukları görülmektedir. Ancak, "Kocası eve bakabilecek ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek durumda olsa bile, kadının çalışması gerektiğine inanıyorum" ve "Kadınların çalıştığı iş ortamlarında gayri meşru ilişkiler olabilir"

maddelerinin, madde toplam korelasyonu .20'nin altında bulunmuştur. Bununla birlikte, bu maddelerin değerlendirmesinde ayırt ediciliğini gösteren t değerlerine de bakılmıştır.

Madde ayırt ediciliğinin belirlenmesi için ölçekten yüksek ve düşük puan alan gruplar karşılaştırılmıştır. Önce, Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği'nden düşük puan alan alt %27'lik grup ve yüksek puan alan üst %27'lik grup belirlenmiştir. Her bir madde de üst ve alt gruplar karşılaştırılmış ve bulunan t değerleri Tablo 1'de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi maddelerin t değeri anlamlıdır.

Bu sonuçlara göre, Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği Azerbaycan Türkçesi formunun ayırt edici ve homojen maddelerden oluştuğu söylenebilir (Hovardaoğlu, 2000, Çelik 2011).

2.3.1.2. Güvenirlik Analizi

Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği'nin güvenirlik analizi, kadının çalışmasına karşı tutumları ölçen 15 maddenin kendi içlerinde ne kadar birbirleriyle ilişkili olduklarını, ne kadar türdeş (tutarlı) bir soru grubu oluşturduklarını tespit etmektedir. İç tutarlılık, alfa katsayısı (Cronbach Alpha) hesaplanarak 0,72 bulunmuştur. Dolayısıyla ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir. Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği maddelerinden oluşan, iki yarım arasındaki korelasyona bakılmış ve Spearman-Brown düzeltmesi uygulanarak iki yarım güvenirlik katsayısı 0,70 bulunmuştur. Guttman güvenirlik katsayısı da 0,70'dir. Bu güvenirlik katsayıları, Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formunun güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir

2.3.1.3. Geçerlik Analizi

Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği toplam puanı ile Kişisel Bilgi Formunda yer alan “Kız çocuklarının üniversite eğitimi gereklidir.”, “Kızınızın meslek sahibi olmasını ne kadar istersiniz?”, “Erkek çocukların okuması bütçe yetersiz ise önceliklidir.”, “İşveren cinsiyet ayrımı yapmalıdır.”, “Azeri adetlerine ne kadar bağlısınız?” sorularına verilen yanıtlar arasındaki korelasyonlar hesaplanmış ve sırasıyla $r = 0,18$ ($p < 0,01$), $r = -0,40$ ($p < 0,01$), $r = -0,40$ ($p < 0,01$), $r = -0,36$ ($p < 0,01$), $r = 0,20$ ($p < 0,01$) bulunmuştur. Bu anlamlı korelasyonlar Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formunun geçerliliği için kanıt sayılabilir. Negatif işaretli korelasyon katsayıları cevaplarda ters kodlandığı için ortaya çıkmaktadır.

Tutucu ve modern (Azerbaycan da önceden aralarında farkı olduğu düşünülen geleneksel yaşam tarzına sahip fabrika işçileri tutucu olarak belirlenirken, modern yaşam tarzına sahip olduğu düşünülen çoğunlukla üniversite öğretim görevlilerini modern olarak belirlendi) geleneğe sahip iki grubun , Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği madde toplam puanları ortalamaları (tutucular için Ort. = 42,85, s = 5,91; modernler için Ort. = 48,38; s = 5,76) arasında istatistiksel olarak bir fark olup olmadığı test edilmiştir. Hesaplanan t değeri ($t = 6,69$, $p < 0.01$) anlamlı bulunmuştur. Bu sonuç, Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği Azerbaycan Türkçesi formunun geçerliliği için kanıt sayılabilir.

Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formunun geçerliliği için diğer bir kanıt gelininin çalışmasını isteyenler ve gelininin çalışmasını istemeyenlerin kadının çalışmasına yönelik tutumları açısından t testi ile karşılaştırılması sonucu elde edilmiştir. Sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Gelinin Çalışmasının İstenmesine Göre, Kadının Çalışmasına Yönelik Tutum Ölçeği, Madde Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

	Gelininizin çalışmasını ister misiniz?	N	Ortalama	Std. Sapma	t değeri	P değeri
Çalışma	Evet	131	47,93	5,44	7,09	0,001
	Hayır	69	41,85	6,32		

Tablo 2’de görülebileceği gibi, katılımcıların 131’i (% 65) gelininin çalışmasını istediğini, 69’u (%35) ise gelininin çalışmasını istemediğini belirtmiştir. Hesaplanan t değeri ($t = 7,09$, $p < 0.001$) anlamlı bulunmuştur. Buna göre gelininin çalışmasını isteyen katılımcıların kadının çalışmasına yönelik tutumları daha olumludur.

2.3.2. Ev İşleri Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu

Ev İşleri Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu’nun geçerlik ve güvenirliğini test etmek için aşağıdaki analizler gerçekleştirilmiştir.

2.3.2.1. Madde Analizi

Madde analizi için, önce ölçek maddelerinin homojenliğini sınamak için her bir madde puanı ile toplam puan arasındaki korelasyonlara bakılmış ve ardından her maddenin ayırt ediciliğini sınamak için t testi yapılmıştır (Alpar, Reha 2006). Sonuçlar Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Ev İşleri Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu Madde Analizi (n=200)

	Madde Toplam Korelasyon	T değeri
Kirli çamaşırları toplamak, ayırmak	0,71**	15,28*
Çamaşır yıkamak	0,80**	22,01*
Yıkanan çamaşırları asmak	0,76**	19,39*
Kuruyan çamaşırları toplamak, yerleştirmek	0,79**	20,34*
Ütü yapmak	0,74**	14,95*
Sofrayı hazırlamak	0,74**	15,54*
Sofrayı kaldırmak	0,77**	17,28*
Yemek yapmak	0,74**	14,94*
Mutfak alışverişi yapmak	0,29**	5,00*
Bulaşık yıkamak	0,75**	18,10*
Yıkanan bulaşıkları yerleştirmek	0,75**	17,79*
Yatakları düzeltmek	0,68**	15,42*
Çarşaf, nevresim vb. Değiştirmek	0,75**	15,98*
Evin günlük dağınıklığını toplamak	0,77**	16,66*
Toz almak	0,72**	14,79*
Kışlık-yazlık giysileri kaldırmak, çıkarmak	0,64**	10,73*
Naftalin işleri ile uğraşmak (giysi, halı)	0,32**	6,34*
Resmi işlemleri (fatura, vergi vb.) takip etmek	-0,34**	4,30*
Küçük tamiratlar yapmak	-0,41**	5,60*
Çiçeklerin bakımını sürdürmek	0,02	1,26

*p<0,01; **p<0,001

Tablo 3. (Devamı) Ev İşleri Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu Madde Analizi
(n=200)

	Madde Toplam Korelasyon	t değeri
Duvarları, kapı vb. leri boyamak	-0,40	5,56*
Ev eşyalarının (makine, koltuk vb) tamirat işlerini yapmak ya da organize etmek (tamirci çağırmak, ilgilenmek)	-0,42	5,87*
Gıda ve temizlik maddelerinin bitişini kontrol etmek	0,55**	11,14*
Günlük ev temizliği yapmak (kaba temizlik)	0,74**	18,24*
Lavabo, tuvalet vb. Temizlemek	0,64**	11,63*
Bütçeyi yapmak	-0,08	0,23
Soba ile ilgili işleri yapmak	-0,15	1,26
Ev haşaratları ile mücadele etmek	0,08	2,26*
Pazara gitmek	-0,08	0,92
Çöp işleri ile uğraşmak.	0,07	2,19*
Ayakkabıları temizlemek, boyamak	0,35**	6,66*
Turşu yapmak	0,68**	9,50*
Avize silmek	0,67**	8,96*
Halı silmek	0,75**	12,04*
Yer silmek	0,75**	12,74*
Cam silmek	0,74**	11,61*
Süpürmek	0,77**	17,03*
Kapı silmek	0,74**	12,00*
Mutfak temizlimi yapmak, (fırın, tezgah vb.)	0,75**	15,54*
Sökük dikmek	0,65**	10,82*

*p<0,01; **p<0,001

Tablo 3'e bakıldığında, her bir madde puanı ile toplam puanı arasındaki korelasyonların anlamlı oldukları görülmektedir. Ancak, “Çiçeklerin bakımını sürdürmek”, “Bütçeyi yapmak”, “Ev haşaratları ile mücadele etmek”, “Pazara gitmek” ve “Çöp işleri ile uğraşmak” maddelerinin madde toplam korelasyonu .20'nin altında bulunmuştur. Bununla birlikte, bu maddelerin değerlendirmesinde ayırt ediciliğini gösteren t değerlerine de bakılmıştır.

Madde ayırt ediciliğinin belirlenmesi için ölçekten yüksek ve düşük puan alan gruplar karşılaştırılmıştır. Ev İşleri Ölçeği'nden düşük puan alan alt %27'lik grup ve yüksek puan alan üst %27'lik grup belirlenmiştir. Her bir madde de üst ve alt gruplar karşılaştırılmış ve bulunan t değerleri Tablo 7'de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi maddelerin t değeri anlamlıdır.

Bu sonuçlara göre, Ev İşleri Ölçeği Azerbaycan Türkçesi formunun ayırt edici ve homojen maddelerden oluştuğu söylenebilir (Hovardaoğlu, 2000, Çelik 2011).

2.3.2.2. Güvenirlik Analizi

Ev İşleri Ölçeği'ne uygulanan güvenirlik analizi, kişilerin ev işlerini hangi sıklıkla yaptıklarını ölçen 40 maddenin kendi içlerinde ne kadar birbirleriyle ilişkili olduklarını, ne kadar türdeş (tutarlı) bir soru grubu oluşturduklarını tespit etmektedir. İç tutarlılık, alfa katsayısı (Cronbach Alpha) hesaplanarak 0,91 bulunmuştur. Alfa katsayısı, anketteki farklı soruların, aynı niteliği ölçerken, birbirlerini ne kadar tamamladıklarını tespit etmektedir, dolayısıyla ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu söylenebilir.

Ev işleri ölçeği maddelerinden oluşan, iki yarım arasındaki korelasyona bakılmış ve Spearman-Brown düzeltmesi uygulanarak iki yarım güvenirlik katsayısı 0,83 bulunmuştur. Guttman güvenirlik katsayısı da 0,80'dir. Bu güvenirlik katsayıları, Ev İşleri Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formunun güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir.

2.3.2.3. Geçerlik Analizi

Cinsiyete göre, Ev İşleri Ölçeği madde toplam puanları ortalamaları (kadınlar için Ort. = 97,33, S = 21,01; erkekler için Ort. = 71,51, S = 13,90) arasında

istatistiksel olarak bir fark olup olmadığını belirlemek için t testi yapılmıştır. Sonuçlar, Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Ev İşleri Ölçeği Madde Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	t değeri	P değeri
Ev İşleri	Kadın	100	97,33	21,01	10,25	0,001
	Erkek	100	71,51	13,90		

Tablo 4’de görülebileceği gibi, hesaplanan t değeri ($t = 10,25$, $p < 0.01$) anlamlı bulunmuştur. Ev İşleri Ölçeği üzerinde kadınların ev işleri toplam puanı ortalaması, erkeklerin puan ortalamasından anlamlı olarak daha yüksek olması, açık bir şekilde kadınların daha fazla ev işleri yaptığını göstermektedir. Bu çalışmanın sonuçları, literatürle tutarlılık gösterdiği, ev işi yapmadaki kadın erkek farkının (Dökmen,1997) Azerbaycan Türkleri için de geçerli olduğunu, Azeri kadınlarının da erkeklerden daha fazla ev işi yaptıklarını göstermiştir. Bu sonuç, ölçeğin Azerbaycan Türkçesi Formunun da geçerliği için bir kanıt olarak gösterilebilir.

Kadınların medeni durumuna göre, Ev İşleri Ölçeği madde toplam puanları ortalamaları (bekarlar için Ort. = 87,20, S = 19,60; evliler için Ort = 106,67, S = 18,83) arasında istatistiksel olarak bir fark olup olmadığı test edilmek istenmiştir. Sonuçlar Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Kadınların Medeni Durumuna Göre Ev İşleri Ölçeği Madde Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

	Medeni Hali	N	Ortalama	Std. Sapma	T değeri	P değeri
Ev İşleri	Bekar	41	87,20	19,60	-4,62	0,001
	Evli	42	106,67	18,83		

Tablo 5’de görülebileceği gibi, hesaplanan t değeri ($t = -4,62$, $p < 0.01$) anlamlı bulunmuştur. Evli kadınlar, bekar olanlara göre, anlamlı düzeyde daha fazla ev işi yapmaktadırlar. Bu da geçerlik için bir başka kanıt sayılabilir.

Erkeklerin medeni durumuna göre, ev işleri ölçeği madde toplam puanları ortalamaları (bekarlar için Ort. = 68,90, S = 15,46; evliler için Ort. = 72,32, S = 13,90) arasında istatistiksel olarak bir fark olup olmadığı test edilmiştir. Sonuçlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Erkeklerin Medeni Durumuna Göre Ev İşleri Ölçeği Madde Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

	Medeni Hali	N	Ortalama	Std. Sapma	T değeri	P değeri
Ev İşleri	Bekar	21	68,90	15,46	0,96	0,34
	Evli	69	72,32	13,90		

Tablo 6’da görülebileceği gibi, hesaplanan t değeri ($t = 0,96$, $p > 0.05$) anlamlı bulunmamıştır. Erkekler ister evli ister bekar olsunlar benzer düzeyde ev işi yapıyorlar, bu da literatürle paralel bir sonuçtur (Günindi-Ersöz’ün (1997)). Bu bulgu da ölçeğin geçerliğinin bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.

2.3.3. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Azerbaycan Türkçesi Formu

2.3.3.1. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirliğini test etmek için aşağıdaki analizler gerçekleştirilmiştir.

2.3.3.1.1. Madde Analizi

Madde analizi için, önce ölçek maddelerinin homojenliğini sınamak için her bir madde puanı ile toplam puan arasındaki korelasyonlara bakılmış ve ardından her maddenin ayırt ediciliğini sınamak için t testi yapılmıştır (Alpar, Reha 2006). Sonuçlar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık Alt Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu Madde Analizi (n=200)

Maddeler	Madde Toplam Korelasyon	T değeri
Ağırbaşlı, ciddi	-0,30	0,47
Anlayışlı	0,43***	6,79**
Başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı	0,37***	4,1**
Boyun eğen	0,37***	5,60**
Cana yakın	0,17*	1,96*
Çocukları seven	0,24***	3,36**
Fedakâr	0,59***	11,54**
Gönül alan	0,62***	8,72**
Hassas	0,63***	10,11**
İncinmiş duyguları tamir etmeye istekli	0,44***	6,84**
Kaba dil kullanmayan	0,42***	6,57**
Kadınsı	0,45***	11,93**
Merhametli	0,66***	12,91**
Namuslu	0,50***	6,03**
Sadık	0,39***	5,17**
Sevecen	0,62***	14,6**
Sıkılgan	0,53***	11,30**
Tatlı dilli	0,64***	9,50**
Yumuşak, nazik	0,64***	9,20**
Duygusal	0,19**	2,90*

*p<0.05; **p<0.01; ***p<0.001

Tablo 7'ye bakıldığında, her bir madde puanı ile toplam puanı arasındaki korelasyonların anlamlı oldukları görülmektedir. Ancak, “Ağırbaşlı, ciddi”, “Cana yakın” ve “Duygusal” maddelerinin madde toplam korelasyonu 20'nin altında bulunmuştur. Bununla birlikte, bu maddelerin değerlendirmesinde ayırt ediciliğini gösteren t değerlerine de bakılmıştır.

Madde ayırt ediciliğinin belirlenmesi için ölçekten yüksek ve düşük puan alan gruplar karşılaştırılmıştır. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık Alt Ölçeğinden düşük puan alan alt %27'lik grup ve yüksek puan alan üst %27'lik grup belirlenmiştir. Her bir madde de üst ve alt gruplar karşılaştırılmış ve bulunan t değerleri Tablo 7'de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi maddelerin t değeri anlamlıdır.

Bu sonuçlara göre, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık Alt Ölçeği Azerbaycan Türkçesi formunun ayırt edici ve homojen maddelerden oluştuğu söylenebilir (Hovardaoğlu, 2000, Çelik 2011).

2.3.3.1.2. Güvenirlik Analizi

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık Alt Ölçeği'nin güvenilirlik analizi, dişil olarak kabul edilen kişilik özelliğini ölçen 20 maddenin, kendi içlerinde ne kadar birbirleriyle ilişkili olduğunu, ne kadar türdeş (tutarlı) bir soru grubu oluşturduğunu saptamaktadır. Ölçeğin, iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) 0,83 bulunmuştur. Dolayısıyla ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

Kadınsılık Alt Ölçeği'nin iki yarım güvenilirliği için, iki yarıyı oluşturan maddelerin toplam puanları arasındaki korelasyona bakılmış ve Spearman-Brown düzeltmesi uygulanarak, iki yarım güvenilirlik katsayısı 0,74 bulunmuştur. Guttman güvenilirlik katsayısı da 0,71'dir. Bu güvenilirlik katsayıları, Bem Cinsiyet Rolü

Envanteri Kadınsılık Alt Ölçeği Azerbaycan Türkçesi formunun güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir.

2.3.3.1.3. Geçerlik Analizi

Ayrıca, cinsiyete göre Kadınsılık Alt Ölçeği madde toplam puan ortalamaları (kadınlar için Ort. = 116,67, S = 11,88; erkekler için Ort. = 97,81, S = 12,85) arasında, istatistiksel olarak bir fark olup olmadığı test edilmiş hesaplanan t değeri ($t = 10,78$, $p < 0.01$) anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu, beklendiği gibi, kadınların Kadınsılık Ölçeği toplam puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu da geçerlik için bir kanıt sayılabilir.

2.3.3.2. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Erkeksilik Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Erkeksilik Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliğini test etmek için aşağıdaki analizler gerçekleştirilmiştir.

2.3.3.2.1. Madde Analizi

Madde analizi için, önce ölçek maddelerinin homojenliğini sınamak için her bir madde puanı ile toplam puan arasındaki korelasyonlara bakılmış ve ardından her maddenin ayırt ediciliğini sınamak için t testi yapılmıştır (Alpar, Reha 2006). Sonuçlar Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Erkeksilik Alt Ölçeği Azerbaycan Türkçesi
Formu Madde Analizi (n=200)

	Madde Toplam Korelasyon	t değeri
Ailesine karşı sorumlu	0,10	1,07
Baskın, tesirli	0,55**	9,95*
Cömert	0,30**	5,04*
Duygularını açığa vurmayan	0,33**	7,04*
Erkeksi	0,51**	12,04*
Etkileyici, güçlü	0,59*	11,05*
Girişken	0,42**	6,505*
Gözü pek	0,58**	14,90*
Haksızlığa karşı tavır alan	0,26**	3,50*
Hırslı	0,42**	7,69*
İdealist	0,40**	5,35*
Kendi ihtiyaçlarını savunan	-0,07	-0,75
Kendine güvenen	0,36**	4,66*
Kuralcı, katı	0,52**	9,53*
Lider gibi davranan	0,61**	12,39*
Mantıklı	0,33**	4,57*
Otoriter	0,46**	9,63*
Riski göze almaktan çekinmeyen	0,54**	9,24*
Saldırgan	0,31**	6,47*
Sözünde duran	0,18*	2,68*

*p<0,01; **p<0,001

Tablo 8’e bakıldığında, her bir madde puanı ile toplam puanı arasındaki korelasyonların anlamlı oldukları görülmektedir.. Ancak, “Ailesine karşı sorumlu”, “Kendi ihtiyaçlarını savunan” ve “Sözünde duran” maddelerinin madde toplam korelasyonu. 20’nin altında bulunmuştur. Bununla birlikte, bu maddelerin değerlendirmesinde ayırt ediciliğini gösteren t değerlerine de bakılmıştır.

Madde ayırt ediciliğinin belirlenmesi için ölçekten yüksek ve düşük puan alan gruplar karşılaştırılmıştır. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Erkeksilik Alt Ölçeği’nden düşük puan alan alt %27’lik grup ve yüksek puan alan üst %27’lik grup belirlenmiştir. Her bir madde de üst ve alt gruplar karşılaştırılmış ve bulunan t değerleri Tablo 14’de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi maddelerin t değeri anlamlıdır.

Bu sonuçlara göre, . Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Erkeklik Alt Ölçeği Azerbaycan Türkçesi formunun ayırt edici ve homojen maddelerden oluştuğu söylenebilir (Hovardaoğlu, 2000, Çelik 2011).

2.3.3.2.2. Güvenirlik Analizi

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Erkeklik Alt Ölçeği'nin güvenirlik analizi, erkeksi olarak kabul edilen kişilik özelliğini ölçen 20 maddenin, kendi içlerinde ne kadar birbirleriyle ilişkili olduklarını, ne kadar türdeş (tutarlı) bir soru grubu oluşturduklarını saptamaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) hesaplanarak 0,82 bulunmuştur. Buna göre, ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir.

Erkeklik Alt Ölçeği maddelerinden oluşun iki yarım arasındaki korelasyona bakılmış ve Spearman-Brown düzeltmesi uygulanarak iki yarım güvenirlik katsayısı 0,82 bulunmuştur. Guttman güvenirlik katsayısı da 0,82'dir. Bu güvenirlik katsayıları, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Erkeklik Alt Ölçeği Azerbaycan Türkçesi formunun güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir.

2.3.3.2.3. Geçerlik Analizi

Cinsiyete göre erkeklik madde toplam puanları ortalamaları (kadınlar için Ort. = 100,28, S = 13,70; erkekler için Ort. = 119,26, S = 10,83) arasında, istatistiksel olarak bir fark olup olmadığı test edilmiştir. Hesaplanan t değeri ($t = -10,87$, $p < 0.01$) anlamlı bulunmuştur. Erkeklerin Erkeklik Alt Ölçeği toplam puan ortalamaları kadınlarınkinden daha yüksektir. Bu da geçerlik için bir kanıt sayılabilir.

2.3.4. Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu

Sosyo-ekonomik Düzey Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu'nun geçerlik ve güvenilirliğini test etmek için aşağıdaki analizler gerçekleştirilmiştir.

2.3.4.1. Madde Analizi

Madde analizi için, önce ölçek maddelerinin homojenliğini sınamak için her bir madde puanı ile toplam puan arasındaki korelasyonlara bakılmış ve ardından her maddenin ayırt ediciliğini sınamak için t testi yapılmıştır (Alpar, Reha 2006). Sonuçlar Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği Azerbaycan Türkçesi Formu Madde Analizi (n=200)

	Madde Toplam Korelasyon	t değeri
Öğrenim durumu	0,75*	2,65*
Babanızın öğrenim durumu	0,69*	4,36**
Annenizin öğrenim durumu	0,69*	6,87**
Eşinizin öğrenim durumu	0,77*	Yok
Ailenizdeki birey sayısı	0,19	0,92
Ailenizi nasıl tanımlarsınız	0,10	1,39
Oturduğunuz ev kime ait	0,19*	1,87
Evinizdeki oda sayısı	0,37*	3,14**
Oturduğunuz evin ısınma düzeni	0,21*	4,16**
Mesleğiniz	0,58*	1,75
Babanızın mesleği	0,57*	3,06**
Annenizin mesleği	0,63*	5,87**
Eşinizin mesleği	0,68*	Yok*
Evde buzdolabı bulunur	0,17	2,06*
Evde çamaşır makinesi bulunur	0,36*	1,66
Evde fırın bulunur	0,20*	1,13
Evde bulaşık makinesi bulunur	0,72*	3,38**
Evde plazma tv bulunur	0,69*	4,87**
Evde dvd-vcd bulunur	0,67*	3,70**
Evde bilgisayar bulunur	0,70*	4,71**
Kendime ait evim var	0,29*	2,16*
Kendime ait yazlığım var	0,69*	6,91**
Kendime ait arabam var	0,77*	5,32**

Korelasyon için *p<0,01

t değeri için *p<0,05 ** p<0,01

Tablo 9'a bakıldığında, her bir madde puanı ile toplam puanı arasındaki korelasyonların anlamlı oldukları görülmektedir. Ancak, "Ailenizdeki birey sayısı", "Ailenizi nasıl tanımlarsınız", "Oturduğunuz ev kime ait" ve "Evde buzdolabı bulunur" maddelerinin madde toplam korelasyonu 20'nin altında bulunmuştur. Bununla birlikte, bu maddelerin değerlendirmesinde ayırt ediciliğini gösteren t değerlerine de bakılmıştır.

Madde ayırt ediciliğinin belirlenmesi için ölçekten yüksek ve düşük puan alan gruplar karşılaştırılmıştır. Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği'nden düşük puan alan alt %27'lik grup ve yüksek puan alan üst %27'lik grup belirlenmiştir. Her bir madde de üst ve alt gruplar karşılaştırılmış ve bulunan t değerleri Tablo 9'da gösterilmiştir. Görüldüğü gibi maddelerin t değeri anlamlıdır.

Bu sonuçlara göre, Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği Azerbaycan Türkçesi formunun ayırt edici ve homojen maddelerden oluştuğu söylenebilir (Hovardaoğlu, 2000, Çelik 2011).

2.3.4.2. Güvenirlik Analizi

Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği'nin güvenirlik analizi, kişilerin sosyo-ekonomik düzeylerini ölçen 23 maddenin kendi içlerinde ne kadar birbirleriyle ilişkili olduklarını, ne kadar türdeş (tutarlı) bir soru grubu oluşturduklarını saptamaktadır. İç tutarlılık, alfa katsayısı (Cronbach Alpha) hesaplanarak 0,89 bulunmuştur. Dolayısıyla ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu söylenebilir.

Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği iki yarım güvenirliği için, iki yarıyı oluşturan maddelerin toplam puanları arasındaki korelasyona bakılmış ve Spearman-Brown düzeltmesi uygulanarak, iki yarım güvenirlik katsayısı 0,91 bulunmuştur. Guttman

güvenirlilik katsayısı da 0,81’dir. Bu güvenirlilik katsayıları, Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği Azerbaycan Türkçesi formunun güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir.

2.3.4.3. Geçerlik Analizi

Doğum yerine göre, sosyo-ekonomik düzey ölçeği madde toplam puanları ortalamaları ve standart sapmaları tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Doğum Yerine Göre Katılımcıların Sosyoekonomik Düzey Ölçeği Madde Toplam Puanlarının Ortalama ve Standart Sapmaları

Doğum Yeri	N	Ortalama	Std. Sapma	F
Baku, Sungayıd, Mingecevir,	29	65,97	11,84	2,80*
Büyük Şehir	13	60,00	12,55	
Küçük Şehir	14	61,50	11,93	
İlçe	27	57,48	13,87	
Köy	24	55,42	11,70	
Toplam	107	60,15	12,87	

*p<0,05

Baku, Sungayıd, Mingecevir, Büyük Şehir, Küçük Şehir, İlçe-Köy’de doğanlar arasında istatistiksel olarak bir fark olup olmadığı test edilmek istenmiştir. Hesaplanan F değeri (F = 2.80, p<0.05) anlamlı bulunmuştur (tablo 10).

Anlamlı fark bulunduğundan dolayı farkı yaratan katılımcılar köyde doğanlardır. Bunun için Çoklu Karşılaştırma Tukey Kramer testleri yapılmıştır. Sonuçlar tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Köy ile Diğer Yerleşim Yerlerinde Doğanlar İçin Ortalama Fark, Standart Sapma ve Bu Farklar İçin Tukey Anlamlılık Değerleri

Doğum Yeri	Doğum Yeri	Ortalama Fark	Std. Sapma	P değeri
Köy	Baku, Sungayıd, Mingecevir	10,55	3,44*	0,023

*p<0.05

Bu testlere göre köy yerinde doğanların sosyoekonomik düzeyleri Baku, Sungayıd, Mingecvir'de doğanlara göre çok daha düşüktür. Bu da Sosyoekonomik Düzey Ölçeği Azerbaycan Türkçesi formunun geçerliliği için kanıt sayılabilir.

Çalışılan yere göre, Sosyo-ekonomik Düzey Ölçeği madde toplam puanları ortalamaları (Örneklemede özel sektörde çalışanlar çoğunlukla fabrika işçileri iken, kamu alanında çalışansa çoğunlukla üniversitede öğretim görevlilerinden oluşmaktadır). (Özelde çalışanlar için Ort. = 49,34, S = 7,75; kamuda çalışanlar için Ort. = 70,55, S = 6,71) arasında istatistiksel olarak bir fark olup olmadığı test edilmek istenmiştir. Hesaplanan t değeri ($t = -15,02$, $p < 0.01$) anlamlı bulunmuştur. Bu da Sosyo-ekonomik Düzey Ölçeği Azerbaycan Türkçesi formunun geçerliliği için kanıt sayılabilir.

2.4. İşlem yolu

Verilerin toplanması, katılımcıların ev ve işyerlerinde yapılmıştır. Ölçeklerin uygulanması yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür. Ölçekler, katılımcılarda oluşabilecek “yorgunluk, bıkkınlık” olasılığını kontrol etmek üzere, farklı sıralarda uygulanmıştır. Ölçekler uygulanmadan önce, katılımcılar, araştırma hakkında bilgilendirilmiş ve “Onam Formu” verilmiştir. Katılımcı olmaları için onayları alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu araştırmanın verileri, Kişisel Bilgi Formu, Kadınların Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği, Bem Cinsiyeti Rolü Envanteri, Ev İşleri Ölçeği ve Sosyoekonomik Düzey Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmada, katılımcıların kadının çalışmasına yönelik tutumları ve ev işleri yapma sıklığı, cinsiyetlerine, geleneksel cinsiyet rollerine, uyruklarına ve sosyoekonomik düzeylerine bağlı olarak karşılaştırılmıştır..

3.1. Kadının Çalışmasına Yönelik Tutum ve Ev İşleri Sıklığıyla İlişkili

Çoklu Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Araştırmada kadının çalışmasına karşı tutumlar ve ev işleri yapma sıklığı üzerinde uyruk, cinsiyet ve cinsiyet rolünün temel ve ortak etkilerini belirlemek için iki ve ayrıca uyruk, cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyin temel ve ortak etkilerini belirlemek için iki olmak üzere toplam iki ayrı çoklu varyans analizi yapılmıştır.

3.1.1. Uyruk, Cinsiyet ve Cinsiyet Rolüne Bağlı Olarak, Kadının

Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği ve Ev İşleri Ölçeği için Çoklu

Varyans Analizi Sonuçları

Katılımcıların uyruk, cinsiyet ve cinsiyet rolüne bağlı olarak Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği'nden ve Ev İşleri Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 12'de ve Tablo 13'de verilmiştir. Katılımcıların cinsiyet rolleri belirlenirken, kadınsı kadınlar ve erkeksi erkekler,

geleneksel cinsiyet rolüne (GCR) sahip olarak gruplandırılmış ve erkeksi kadınlar, kadınsı erkekler, androjen ve belirsiz cinsiyet rollerine sahip olanlar “diğer cinsiyet rollerine sahip (DCR)” grup olarak alınmıştır.

Tablo 12. Uyruk, Cinsiyet ve Cinsiyet Rolüne Bağlı Olarak, Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Uyruk	Cinsiyet	Cinsiyet Rolü	Ortalama	Std. Sapma	N
Azerbaycan Türkleri	Kadın	Geleneksel	46,51	5,57	81
		Diğer	45,83	7,36	69
		Toplam	46,19	6,44	150
	Erkek	Geleneksel	47,03	5,95	112
		Diğer	45,71	6,52	38
		Toplam	46,69	6,11	150
	Toplam	Geleneksel	46,81	5,79	193
		Diğer	45,79	7,04	107
		Toplam	46,44	6,27	300
Türkiye Türkleri	Kadın	Geleneksel	51,54	8,21	71
		Diğer	54,03	6,66	79
		Toplam	52,85	7,51	150
	Erkek	Geleneksel	46,38	9,20	55
		Diğer	46,28	9,74	95
		Toplam	46,32	9,51	150
	Toplam	Geleneksel	49,29	8,99	126
		Diğer	49,80	9,30	174
		Toplam	49,58	9,16	300
Toplam	Kadın	Geleneksel	48,86	7,35	152
		Diğer	50,20	8,09	148
		Toplam	49,52	7,74	300
	Erkek	Geleneksel	46,81	7,16	167
		Diğer	46,12	8,92	133
		Toplam	46,51	7,98	300
	Toplam	Geleneksel	47,79	7,31	319
		Diğer	48,27	8,72	281
		Toplam	48,01	8,00	600

Tablo 13. Uyruk, Cinsiyet ve Cinsiyet Rolüne Bağlı Olarak, Ev İşleri Ölçeği Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Uyruk	Cinsiyet	Cinsiyet Rolü	Ortalama	Std. Sapma	N
Azeri	Kadın	Geleneksel	103,57	18,72	81
		Diğer	93,43	22,58	69
		Toplam	98,91	21,13	150
	Erkek	Geleneksel	73,27	12,62	112
		Diğer	73,08	18,80	38
		Toplam	73,22	14,37	150
	Toplam	Geleneksel	85,98	21,51	193
		Diğer	86,21	23,37	107
		Toplam	86,06	22,16	300
Türk	Kadın	Geleneksel	104,85	22,59	71
		Diğer	106,28	25,70	79
		Toplam	105,60	24,21	150
	Erkek	Geleneksel	72,07	18,11	55
		Diğer	77,47	22,63	95
		Toplam	75,49	21,18	150
	Toplam	Geleneksel	90,54	26,34	126
		Diğer	90,55	27,98	174
		Toplam	90,55	27,26	300
Toplam	Kadın	Geleneksel	104,16	20,56	152
		Diğer	100,29	25,05	148
		Toplam	102,25	22,93	300
	Erkek	Geleneksel	72,87	14,61	167
		Diğer	76,22	21,62	133
		Toplam	74,36	18,10	300
	Toplam	Geleneksel	87,78	23,60	319
		Diğer	88,90	26,36	281
		Toplam	88,31	24,92	600

Katılımcıların uyruk, cinsiyet ve cinsiyet rolüne bağlı olarak Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeğinden (KÇKTÖ) aldıkları puanlar ve Ev İşleri Ölçeğinden (EVIÖ) aldıkları puanlar için önce Wilks' Lambda değerlerine bakılmıştır (değerler Tablo 14'te verilmiştir). Wilks' Lambda değerleri cinsiyet rolü temel etkisi ve uyruk x cinsiyet x cinsiyet rolü ortak etkisi dışında anlamlı bulunmuştur. Anlamlı bulunmayan bu iki etki, MANOVA sonuçlarında yer almamıştır. Yapılan 2 (uyruk) x 2 (cinsiyet) x 2 (cinsiyet rolü) faktörlü çoklu varyans

analizi (MANOVA) sonuçları Tablo 15’de verilmiştir. Uyruk ve cinsiyet, uyruk ve cinsiyet rolü, cinsiyet ve cinsiyet rolü, uyruk, cinsiyet ve cinsiyet rolü faktörlerinin ortak etkilerine (birlikte etkileşimlerine) bakılmıştır.

Tablo 14. Wilks' Lambda Değerleri

Etki	Değer	F Değeri
Uyruk	0,95	16,55*
Cinsiyet	0,67	142,97*
Cinsiyet rolü	1,00	0,13
Uyruk x Cinsiyet	0,95	14,84*
Uyruk x Cinsiyet Rolü	0,99	4,60*
Uyruk x Cinsiyet x Cinsiyet Rolü	0,99	0,67

*p<0,05

Tablo 15. Katılımcıların Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği ve Ev İşleri Ölçeği Puanları İçin MANOVA Sonuçları

Kaynak	Bağımlı Değişken	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F Değeri	Eta
Uyruk	Çalışma	1472,82	1	1472,82	26,16*	0,04
	Ev İşleri	2552,45	1	2552,45	6,13*	0,01
Cinsiyet	Çalışma	1327,16	1	1327,16	23,57*	0,04
	Ev İşleri	107171,43	1	107171,43	257,35*	0,30
Uyruk x Cinsiyet	Çalışma	1504,91	1	1504,91	26,73*	0,04
	Ev İşleri	1014,81	1	1014,81	2,44	0,01
Uyruk x Cinsiyet Rolü	Çalışma	163,88	1	163,88	2,91	0,01
	Ev İşleri	2504,32	1	2504,32	6,01*	0,01
Hata	Çalışma	33332,82	592	56,31		
	Ev İşleri	246536,12	592	416,45		
Toplam	Çalışma	1421492,00	600			
	Ev İşleri	5050601,00	600			

*p<0,05

Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği İçin MANOVA Sonuçları

Tablo 15’de görüldüğü gibi, Wilks’ Lambda değerinin anlamlı bulunmadığı cinsiyet rolü temel etkisi ile Uyruk x Cinsiyet x Cinsiyet Rolü ortak etkisi Tablo’da yer almamıştır. Buna karşın KÇKTÖ için, hem uyruk hem de cinsiyet temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Aritmetik ortalamalarına bakıldığında da, Türkiye Türklerinin (TR) Azerbaycan Türklerine (AZ) göre ve kadınların erkeklere göre kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir.

Uyruk ve cinsiyet ortak etkisi de, Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği için anlamlı bulunmuştur. Anlamlı bu ortak etkinin irdelenmesi için eşit örneklem genişlikleri için geliştirilen Tukey-HSD Testi uygulanmıştır. Buna göre Azerbaycanlı kadın (AZK) katılımcılar ve Türkiyeli kadın (TRK) katılımcılar arasında kadının çalışmasına yönelik tutum bakımından anlamlı bir farklılık vardır ($q_{4,592}=2.22$, $p<0.05$). Aritmetik ortalamalarına bakıldığında TRK katılımcıların kadının çalışmasına yönelik tutumlarının AZK katılımcıların tutumlarından daha olumlu olduğu görülmektedir.

Azerbaycanlı erkek (AZE) katılımcılar ile Türkiyeli erkek (TRE) katılımcılar arasında, kadının çalışmasına yönelik tutum bakımından anlamlı bir farklılık vardır ($q_{4,592}=2.22$, $p<0.05$). Aritmetik ortalamalarına bakıldığında, TRE’lerin kadının çalışmasına yönelik tutumlarının, AZE’lerin tutumlarından daha olumlu olduğu görülmektedir.

Uyruk ve cinsiyetin ortak etkisi için AZK katılımcılar ile AZE katılımcılar arasında, kadının çalışmasına yönelik tutum bakımından anlamlı bir farklılık vardır ($q_{4,592}=2.22$, $p<0.05$). Aritmetik ortalamalarına bakıldığında AZK’ların kadının

alışmasına yönelik tutumlarının, AZE’lerin tutumlarından daha olumlu olduğu görülmektedir.

Uyruk ve cinsiyetin ortak etkisi için TRK katılımcılar ile TRE katılımcılar arasında, kadının çalışmasına yönelik tutum bakımından anlamlı bir farklılık vardır ($q_{4,592}=2.22$, $p<0.05$). Aritmetik ortalamalarına bakıldığında TRK’ların kadının çalışmasına yönelik tutumlarının, TRE’lerin tutumlarından daha olumlu olduğu görülmektedir.

Ev İşleri leği İçin MANOVA Sonuçları

Tablo 15’de görülebileceği gibi, EVİ için hem uyruğun hem de cinsiyetin temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Aritmetik ortalamalarına bakıldığında da, TR’in AZ ’e göre ve kadınların da erkeklere göre daha fazla ev işi yaptıkları görülmektedir.

Uyruk ve cinsiyet rolünün ortak etkisi EVİ için anlamlı bulunmuştur. Bu anlamlılığı değerlendirmek için, yapılan Tukey-Kramer Testi sonucunda, geleneksel cinsiyet rolüne sahip TR’ler ve diğer cinsiyet rolüne sahip TR’ler arasında, ev işleri sıklığı bakımından anlamlı bir fark bulunmuştur ($q_{4,592}=0.004$, $p<0,05$). Aritmetik ortalamalarına bakıldığında geleneksel cinsiyet rollerine sahip TR katılımcıların ev işlerini diğer cinsiyet rollerine sahip TR katılımcılardan daha fazla yaptıkları görülmektedir. Dolayısıyla geleneksel cinsiyet rolüne sahip TR’ler daha fazla ev işi yapmaktadır.

Geleneksel cinsiyet rolüne sahip AZ ve diğer cinsiyet rolüne sahip AZ arasında, ev işleri sıklığı bakımından anlamlı bir fark bulunmuştur ($q_{4,592}=0.31$, $p<0.05$). Aritmetik ortalamalarına bakıldığında geleneksel cinsiyet rollerine sahip AZ katılımcıların ev işlerini diğer cinsiyet rollerine sahip AZ katılımcılardan daha fazla yaptıkları görülmektedir.

Diğer cinsiyet rolüne sahip TR'ler ve diğer cinsiyet rolüne sahip AZ'ler arasında, ev işleri sıklığı bakımından anlamlı bir fark bulunmuştur ($q_{4,592}=1.73$, $p<0.05$). Aritmetik ortalamalarına bakıldığında, diğer cinsiyet rollerine sahip TR katılımcıların diğer cinsiyet rollerine sahip AZ katılımcılardan daha fazla ev işi yaptıkları görülmektedir.

Geleneksel cinsiyet rolüne sahip TR'ler ve geleneksel cinsiyet rolüne sahip AZ'ler arasında ev işleri sıklığı bakımından anlamlı bir fark bulunmuştur ($q_{4,592}=1.52$, $p<0.05$). Aritmetik ortalamalarına bakıldığında, geleneksel cinsiyet rollerine sahip TR katılımcıların, geleneksel cinsiyet rollerine sahip AZ katılımcılardan daha fazla ev işi yaptıkları görülmektedir.

3.1.2. Uyruk, Cinsiyet ve Sosyoekonomik Düzeyine bağlı olarak, Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği'nin ve Ev İşleri Ölçeği'nin Puanları, Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Katılımcıların cinsiyetlerine, uyruklarına ve sosyoekonomik düzeylerine (SED) bağlı olarak, Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği'nden ve Ev İşleri Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 16 ve Tablo 17'de verilmiştir. Azerbaycan ve Türkiye Türkleri katılımcılar, SED puanları dikkate alınarak ayrı ayrı düşük, orta ve yüksek olarak üç gruba ayrılmışlardır.

SED grupları belirlenirken, ortalamadan bir standart sapma küçük olan SED puanlarına sahip olanlar düşük sosyoekonomik düzey grubu, ortalamadan bir ile standart sapma küçük olan SED puanları ile ortalamadan bir standart sapma toplamından büyük olan SED puanları arasındaki puanlara sahip olanlara orta

sosyoekonomik düzey grubu ve ortalamadan bir standart sapma büyük olan SED puanlarına sahip olanlar yüksek sosyoekonomik düzey grubu olarak belirlenmiştir.

Tablo 16. Uyruk, Cinsiyet ve Sosyoekonomik Düzeye Bağlı Olarak, Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Uyruk	Cinsiyet	SED	Ortalama	Std. Sapma	N
Azerbaycan Türkleri	Kadın	Düşük	44,43	5,30	37
		Orta	46,57	6,95	84
		Yüksek	47,34	5,95	29
		Toplam	46,19	6,44	150
	Erkek	Düşük	47,06	4,81	16
		Orta	45,64	5,79	94
		Yüksek	49,03	6,72	40
		Toplam	46,69	6,11	150
	Toplam	Düşük	45,23	5,26	53
		Orta	46,08	6,37	178
		Yüksek	48,32	6,42	69
		Toplam	46,44	6,27	300
Türkiye Türkleri	Kadın	Düşük	51,43	11,69	21
		Orta	52,55	6,80	104
		Yüksek	55,28	5,47	25
		Toplam	52,85	7,51	150
	Erkek	Düşük	41,04	8,73	26
		Orta	47,55	9,49	107
		Yüksek	46,65	8,50	17
		Toplam	46,32	9,51	150
	Toplam	Düşük	45,68	11,32	47
		Orta	50,01	8,62	211
		Yüksek	51,79	8,00	42
		Toplam	49,58	9,16	300
Toplam	Kadın	Düşük	46,97	8,79	58
		Orta	49,88	7,47	188
		Yüksek	51,02	6,94	54
		Toplam	49,52	7,74	300
	Erkek	Düşük	43,33	7,98	42
		Orta	46,66	8,01	201
		Yüksek	48,32	7,30	57
		Toplam	46,51	7,98	300
	Toplam	Düşük	45,44	8,61	100
		Orta	48,21	7,91	389
		Yüksek	49,63	7,22	111
		Toplam	48,01	8,00	600

Tablo 17. Uyruk, Cinsiyet ve Sosyoekonomik Düzeye Bağlı Olarak, Ev İşleri Ölçeği Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Cinsiyet	Uyruk	SED	Ortalama	Std. Sapma	N
Azeri	Kadın	Düşük	98,43	18,95	37
		Orta	98,74	22,88	84
		Yüksek	100,00	18,99	29
		Toplam	98,91	21,13	150
	Erkek	Düşük	75,00	25,21	16
		Orta	73,77	12,15	94
		Yüksek	71,23	13,65	40
		Toplam	73,22	14,37	150
	Toplam	Düşük	91,36	23,45	53
		Orta	85,55	21,90	178
		Yüksek	83,32	21,45	69
		Toplam	86,06	22,16	300
Türk	Kadın	Düşük	100,90	18,50	21
		Orta	107,88	25,82	104
		Yüksek	100,04	20,43	25
		Toplam	105,60	24,21	150
	Erkek	Düşük	72,50	20,99	26
		Orta	74,30	20,21	107
		Yüksek	87,59	24,57	17
		Toplam	75,49	21,18	150
	Toplam	Düşük	85,19	24,33	47
		Orta	90,85	28,57	211
		Yüksek	95,00	22,76	42
		Toplam	90,55	27,26	300
Toplam	Kadın	Düşük	99,33	18,66	58
		Orta	103,80	24,91	188
		Yüksek	100,02	19,48	54
		Toplam	102,25	22,93	300
	Erkek	Düşük	73,45	22,42	42
		Orta	74,05	16,89	201
		Yüksek	76,11	18,95	57
		Toplam	74,36	18,10	300
	Toplam	Düşük	88,46	23,95	100
		Orta	88,43	25,84	389
		Yüksek	87,74	22,58	111
		Toplam	88,30	24,92	600

Katılımcıların cinsiyetlerine, uyruklarına ve sosyoekonomik düzeylerine bağlı olarak önce Wilks' Lambda değerlerine bakılmıştır. Wilks' Lambda değerleri Tablo 18'de verilmiştir. Katılımcıların Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanlara ve Ev İşleri Ölçeği'nden aldıkları puanlara uygulanan 2 (cinsiyet) x 2 (uyruk) x 3 (SED) faktörlü çoklu varyans analizi (MANOVA) sonuçları Tablo 18'de verilmiştir. Uyruk x SED ve cinsiyet x SED ortak etkilerinin Wilks' Lambda değerleri anlamlı bulunmadığından bu ortak etkilerin MANOVA sonuçları ilgili tabloda yer almamaktadır.

Tablo 18. Wilks' Lambda Değerleri

Etki	Değer	F Değeri
Uyruk	0,97	7,42*
Cinsiyet	0,78	84,93*
SED	0,98	3,14*
Uyruk x Cinsiyet	0,94	18,31*
Uyruk x SED	0,99	1,54
Cinsiyet x SED	0,99	0,99
Uyruk x Cinsiyet x SED	0,97	3,97*

*p<0,05

Tablo 19. Katılımcıların Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği ve Ev İşleri Ölçeği Puanlarının MANOVA Sonuçları

Kaynak	Bağımlı Değişken	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F Değeri	Eta
Uyruk	Çalışma	553,81	1	553,81	10,16*	0,02
	Ev İşleri	1808,31	1	1808,31	4,31*	0,01
Cinsiyet	Çalışma	1135,05	1	1135,05	20,82*	0,03
	Ev İşleri	61236,05	1	61236,05	146,06*	0,20
SED	Çalışma	620,64	2	310,32	5,69*	0,02
	Ev İşleri	451,20	2	225,60	0,54	0,01
Uyruk x Cinsiyet	Çalışma	1999,33	1	1999,33	36,68*	0,06
	Ev İşleri	19,96	1	19,96	0,05	0,01
Uyruk x Cinsiyet x SED	Çalışma	476,79	2	238,39	4,37*	0,02
	Ev İşleri	3123,49	2	1561,74	3,73*	0,01
Hata	Çalışma	32053,07	588	54,51		
	Ev İşleri	246521,58	588	419,25		
Toplam	Çalışma	1421492,00	600			
	Ev İşleri	5050601,00	600			

*p<0,05

Tablo 19’da görüldüğü gibi, uyruk ve cinsiyet temel etkileri hem KÇKTÖ hem de EVİÖ için; sosyoekonomik düzeyin temel etkileri ise KÇKTÖ için anlamlı bulunmuştur. Uyruk ve cinsiyet temel etkisine ve ortak etkisine ilişkin sonuçlar önceki (Tablo da verilen) MANOVA sonuçlarının tekrarı olduğu için burada ayrıca açıklanmamıştır.

Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği İçin MANOVA Sonuçları

SED temel etkisinin KÇKTÖ için anlamlı olduğu bulunmuştur. Bunun için yapılan Tukey Kramer testi sonuçlarına göre, sosyoekonomik düzeyleri orta düzey katılımcıların, sosyoekonomik düzeyleri düşük düzey katılımcılara göre kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=4.73$, $p<0.05$). Ayrıca sosyoekonomik düzeyleri yüksek düzey katılımcıların

sosyoekonomik düzeyleri düşük düzey katılımcılara göre kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=5.82$, $p<0.05$).

Tabloda görüldüğü gibi, uyruk, cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyin ortak etkisi KÇKTÖ için anlamlıdır. Bu anlamlılığı değerlendirmek için, uyruk, cinsiyet ve sosyoekonomik düzey değişkenlerinin her ikisini sabit tutarak çok sayıda (48 ayrı) karşılaştırma yapılabilecektir; ancak araştırmanın bu bölümünde sadece SED sabit tutularak karşılaştırma yapılması uygun bulunmuştur Tukey-Kramer Testi sonuçları aşağıda verilmiştir.

Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Türkiyeli kadın katılımcıların sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Azerbaycanlı kadın katılımcılara göre kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=5.57$, $p<0.05$)

Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Türkiyeli erkek katılımcılarla sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Azerbaycanlı erkek katılımcılar arasında kadının çalışmasına yönelik tutum bakımından anlamlı sonuçlara ulaşılmamıştır.

Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Azerbaycanlı kadın katılımcılarla sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Azerbaycanlı erkek katılımcılar arasında kadının çalışmasına yönelik tutum bakımından anlamlı sonuçlara ulaşılmamıştır.

Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Türkiyeli kadın katılımcıların sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Türkiyeli erkek katılımcılara göre kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=5.26$, $p<0.05$) .

Sosyoekonomik düzeyi orta düzey olan Türkiyeli kadın katılımcıların sosyoekonomik düzeyi orta düzey olan Azerbaycanlı kadın katılımcılara göre kadının

alışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=7.81, p<0.05$).

Sosyoekonomik düzeyi orta olan Türkiyeli erkek katılımcılarla sosyoekonomik düzeyi orta olan Azerbaycanlı erkek katılımcılara göre kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=3.59, p<0.05$).

Sosyoekonomik düzeyi orta olan Azerbaycanlı kadın katılımcılarla sosyoekonomik düzeyi orta olan Azerbaycanlı erkek katılımcılara göre kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=4.19, p<0.05$).

Sosyoekonomik düzeyi orta düzey olan Türkiyeli kadın katılımcıların sosyoekonomik düzeyi orta düzey olan Türkiyeli erkek katılımcılara göre kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=6.96, p<0.05$).

Sosyoekonomik düzeyi düşük olan Türkiyeli kadın katılımcıların sosyoekonomik düzeyi düşük olan Azerbaycanlı kadın katılımcılara göre kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=4.91, p<0.05$).

Sosyoekonomik düzeyi düşük olan Azerbaycanlı erkek katılımcıların sosyoekonomik düzeyi düşük olan Türkiyeli erkek katılımcılara göre kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=3.63, p<0.05$).

Sosyoekonomik düzeyi düşük olan Azerbaycanlı kadın katılımcılarla sosyoekonomik düzeyi düşük olan Azerbaycanlı erkek katılımcılara göre kadının

alışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=3.68, p<0.05$).

Sosyoekonomik düzeyi düşük olan Türkiyeli kadın katılımcıların sosyoekonomik düzeyi düşük olan Türkiyeli erkek katılımcılara göre kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=6.78, p<0.05$).

Ev İşleri leği İçin MANOVA Sonuçları

Tabloda görüldüğü gibi, uyruk, cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyin ortak etkisi Ev İşleri leği için anlamlıdır. Bu anlamlılığı değerlendirmek için, uyruk, cinsiyet ve sosyoekonomik düzey değerkenlerinin her birini sabit tutarak çok sayıda (48 ayrı) karşılaştırma yapılabilecektir; ancak araştırmanın bu bölümünde sadece SED sabit tutularak karşılaştırma yapılması uygun bulunmuştur Tukey-Kramer Testi sonuçları aşağıda verilmiştir.

Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Azerbaycanlı kadın katılımcılarla sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Türkiyeli kadın katılımcılar arasında ev işi yapma sıklığı bakımından anlamlı sonuçlara ulaşılmamıştır.

Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Türkiyeli erkek katılımcıların sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Azerbaycanlı erkek katılımcılardan aritmetik ortalamalara bakıldığında daha fazla ev işi ile meşgul oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=3.90, p<0.05$).

Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Azerbaycanlı kadın katılımcıların sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Azerbaycanlı erkek katılımcılardan aritmetik ortalamalara bakıldığında daha fazla ev işi ile meşgul oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=8.15, p<0.05$).

Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Türkiyeli kadın katılımcılarla sosyoekonomik düzeyi yüksek olan Türkiyeli erkek katılımcılardan aritmetik ortalamalara bakıldığında daha fazla ev işi ile meşgul oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=3.74$, $p<0.05$).

Sosyoekonomik düzeyi orta olan Türkiyeli kadın katılımcıların sosyoekonomik düzeyi orta olan Azerbaycanlı kadın katılımcılara göre aritmetik ortalamalara bakıldığında daha fazla ev işi ile meşgul oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=4.30$, $p<0.05$).

Sosyoekonomik düzeyi orta olan Türkiyeli erkek katılımcılarla sosyoekonomik düzeyi orta olan Azerbaycanlı erkek katılımcılar arasında ev işi yapma sıklığı bakımından anlamlı sonuçlara ulaşılmamıştır.

Sosyoekonomik düzeyi orta olan Azerbaycanlı kadın katılımcıların sosyoekonomik düzeyi orta olan Azerbaycanlı erkek katılımcılara göre aritmetik ortalamalara bakıldığında daha fazla ev işi ile meşgul oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=11.49$, $p<0.05$).

Sosyoekonomik düzeyi orta olan Türkiyeli kadın katılımcıların sosyoekonomik düzeyi orta olan Türkiyeli erkek katılımcılardan aritmetik ortalamalara bakıldığında daha fazla ev işi ile meşgul oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=16.84$, $p<0.05$).

Sosyoekonomik düzeyi düşük olan Türkiyeli kadın katılımcıların sosyoekonomik düzeyi düşük olan Azerbaycanlı kadın katılımcılara göre aritmetik ortalamalara bakıldığında daha fazla ev işi ile meşgul oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=4.62$, $p<0.05$).

Sosyoekonomik düzeyi düşük olan Azerbaycanlı erkek katılımcılar sosyoekonomik düzeyi düşük olan Türkiyeli erkek katılımcılardan göre aritmetik ortalamalara bakıldığında daha fazla ev işi ile meşgul oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=3.54, p<0.05$).

Sosyoekonomik düzeyi düşük olan Azerbaycanlı kadın katılımcılar sosyoekonomik düzeyi düşük olan Azerbaycanlı erkek katılımcılardan aritmetik ortalamalara bakıldığında daha fazla ev işi ile meşgul oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=5.42, p<0.05$).

Sosyoekonomik düzeyi düşük olan Türkiyeli kadın katılımcılarla sosyoekonomik düzeyi düşük olan Türkiyeli erkek katılımcılardan aritmetik ortalamalara bakıldığında daha fazla ev işi ile meşgul oldukları görülmektedir ($q_{3,588}=6.69, p<0.05$).

3.2. Ankette Yer Alan Bazı Soruların Analizleri

Aşağıda, ankette yer alan, kız çocukları için üniversite eğitiminin gerekliliği, kız çocuklarının meslek sahibi olmaları, bütçenin yetersiz olması durumunda kız ve erkek çocuğun okutulmasındaki tercih, işverenin cinsiyet ayrımı yapma durumu, gelinin çalışması, işsiz olma durumunda kadın ve erkeğin konumu sorularının analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

3.2.1. Uyruğa ve Cinsiyete Göre Kız Çocukları için, Üniversite Eğitiminin Gerekli Görülmesine İlişkin Analizler

Katılımcıların kız çocukları için üniversite eğitimini gerekli görme düzeyleri 2(uyruk) x 2(cinsiyet) faktörlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. İlgili ortalamalar ve standart sapmalar Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Uyuşa ve Cinsiyete Göre Kız çocukları için, niversite Eēitiminin Gerekli Görülmesine ilişkin Ortalama ve Standart Sapmalar

Uyruk	Cinsiyet	Ortalama	Std. Sapma	N
Azerbaycan Türkleri	Kadın	4,30	0,99	150
	Erkek	3,64	1,32	150
	Toplam	3,97	1,21	300
Türkiye Türkleri	Kadın	3,83	1,43	150
	Erkek	3,60	1,41	150
	Toplam	3,71	1,42	300
Toplam	Kadın	4,06	1,25	300
	Erkek	3,62	1,36	300
	Toplam	3,84	1,33	600

Katılımcıların kız çocukları için niversite eēitimini gerekli görme düzeyleri için uygulanan 2(uyruk) x 2(cinsiyet) faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Katılımcıların Kız çocukları için niversite Eēitimini Gerekli Görmelerine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Deēiřim Kaynaēı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F
Uyruk	9,88	1	9,88	5,845*
Cinsiyet	29,48	1	29,48	17,43*
Uyruk x Cinsiyet	7,04	1	7,04	4,165*
Hata	1007,55	596	1,69	
Toplam	9909,00	600		

*p<0,05

Tablo 21’de grldēēu gibi, uyruk ve cinsiyet temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Ortalamalara bakıldığında, Azerbaycan Türklerinin Türkiye Türklerine göre, kadınların erkeklere göre, kız çocuklarının niversite eēitimi almaları konusunda daha olumlu düşündükleri söylenebilir.

Uyruk ve cinsiyetin, kız çocukları için niversite eēitiminin gerekli görülmesi bakımından, ortak etkisi de anlamlı bulunmuştur. Bu anlamlılıēı

değerlendirmek için yapılan Tukey-HSD testi sonucunda, AZ kadınlarla TR kadınlar arasında, kız çocukları için üniversite eğitimi gerekli görme bakımından, anlamlı bir fark bulunmuştur ($q_{2,596}=0.43$, $p<0.05$). Aritmetik ortalamalarına bakıldığında, AZ kadın katılımcıların, TR kadın katılımcılardan daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir. AZ erkek katılımcılarla TR erkek katılımcılar arasında, kız çocukları için üniversite eğitimi gerekli görme bakımından fark yoktur.

AZ kadınlarla AZ erkekler arasında, kız çocukları için üniversite eğitimi gerekli görme bakımından anlamlı bir fark bulunmuştur ($q_{2,596}=0.43$, $p<0.05$). Aritmetik ortalamalarına bakıldığında, AZ kadın katılımcıların AZ erkek katılımcılardan daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir. TR kadınlarla TR erkekler arasında, kız çocukları için üniversite eğitimi gerekli görme bakımından fark yoktur.

3.2.2. Uyuğa ve Cinsiyete Göre, Kızların Meslek Sahibi Olmalarını İsteme Düzeyi

Katılımcıların kız çocuklarının meslek sahibi olmalarını isteme düzeyleri 2(uyruk) x 2(cinsiyet) faktörlü varyans analizi ile karşılaştırılmıştır. İlgili ortalamalar ve standart sapmalar Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. Uyuğa ve Cinsiyete Göre, Kızların Meslek Sahibi Olmalarını İsteme Düzeyinin Ortalama ve Standart Sapmaları

Uyruk	Cinsiyet	Ortalama	Std. Sapma	N
Azerbaycan Türkleri	Kadın	1,31	0,52	150
	Erkek	1,63	0,72	150
	Toplam	1,47	0,65	300
Türkiye Türkleri	Kadın	1,19	0,50	150
	Erkek	1,36	0,69	150
	Toplam	1,27	0,60	300
Toplam	Kadın	1,25	0,51	300
	Erkek	1,49	0,71	300
	Toplam	3,84	1,33	600

Katılımcıların, uyuğa ve cinsiyete bağlı olarak, kızların meslek sahibi olmasına yönelik verdikleri yanıtlara uygulanan 2(uyruk) x 2(cinsiyet) faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23. Katılımcıların Kızların Meslek Sahibi Olmalarını İstemelerine Göre, Varyans Analizi Sonuçları

Değişim Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F
Uyruk	5,80	1	5,80	15,388*
Cinsiyet	8,88	1	8,88	23,558*
Uyruk x Cinsiyet	0,73	1	0,73	1,950
Hata	224,70	596	0,38	
Toplam	240,12	599		

*p<0,05

Tablo 23’te görüldüğü gibi, uyruk ve cinsiyet temel etkileri anlamlı bulunmuştur. Ortalamalara bakıldığında, AZT’lerinin TRT’lerine göre, erkeklerin kadınlara göre, kızların meslek sahibi olmalarına ilişkin olarak daha olumlu düşündükleri söylenebilir. Uyruk ve cinsiyetin, kızların meslek sahibi olması bakımından ortak etkisi ise anlamlı bulunmamıştır.

3.2.3. Bütçe yetersizse erkek çocuklarının okumasına öncelik verilmesi

Katılımcıların, uyruğa ve cinsiyete bağlı olarak, bütçe yetersizse erkek çocuklarının okumasına öncelik verilmesi konusundaki düşüncelerinin, ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24. Katılımcıların Bütçe Yetersizse Erkek Çocukların Okumasına Öncelik Verilmesine İlişkin Görüşlerinin Ortalama ve Standart Sapmaları

Uyruk	Cinsiyet	Ortalama	Std. Sapma	N
Azerbaycan Türkleri	Kadın	2,14	1,29	150
	Erkek	2,59	1,52	150
	Toplam	2,36	1,43	300
Türkiye Türkleri	Kadın	1,53	0,98	150
	Erkek	1,91	1,21	150
	Toplam	1,72	1,12	300
Toplam	Kadın	1,83	1,19	300
	Erkek	2,25	1,42	300
	Toplam	2,04	1,32	600

Katılımcıların yanıtlarına uygulanan 2(uyruk) x 2(cinsiyet) faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25. Katılımcıların Bütçe Yetersizse Erkek Çocukların Okumasına Öncelik Verilmesine İlişkin Görüşleri Üzerinde Varyans Analizi Sonuçları

Değişim Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F
Uyruk	62,08	1	62,08	38,554*
Cinsiyet	26,04	1	26,04	16,173*
Uyruk x Cinsiyet	0,13	1	0,13	0,084
Hata	959,70	596	1,61	
Toplam	1047,96	599		

*p<0,05

Tablo 25’te görüldüğü gibi, uyruk ve cinsiyet temel etkileri anlamlı bulunmuştur. Ortalamalara bakıldığında Azerbaycan Türklerinin Türkiye Türklerinden ve erkeklerin kadınlardan daha fazla erkek çocuklarının okumasını

bütçe yetersizse öncelikli buldukları söylenebilir. Uyruk ve cinsiyet ortak etkisi ise anlamlı bulunmamıştır.

3.2.4. İşverenin cinsiyet ayrımı yapmasını uygun bulma

Katılımcıların uyruğa ve cinsiyete bağlı olarak, işverenin cinsiyet ayrımı yapması konusundaki görüşlerinin ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26. Katılımcıların İşverenin Cinsiyet Ayrımı Yapması Konusundaki Görüşlerinin Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Uyruk	Cinsiyet	Ortalama	Std. Sapma	N
Azerbaycan Türkleri	Kadın	1,76	1,11	150
	Erkek	2,35	1,38	150
	Toplam	2,05	1,29	300
Türkiye Türkleri	Kadın	1,84	1,16	150
	Erkek	2,09	1,34	150
	Toplam	1,97	1,26	300
Toplam	Kadın	1,80	1,14	300
	Erkek	2,22	1,37	300
	Toplam	2,01	1,27	600

Katılımcıların, uyruğa ve cinsiyete bağlı olarak, işverenin cinsiyet ayrımı yapması hakkındaki yanıtlarına uygulanan 2(uyruk) x 2(cinsiyet) faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 27. Katılımcıların İşverenin Cinsiyet Ayrımı Yapması Konusundaki Görüşleri İçin Yapılan Varyans Analizi Sonuçları

Değişim Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F
Uyruk	1,13	1	1,13	0,714
Cinsiyet	26,46	1	26,46	16,77*
Uyruk x Cinsiyet	4,17	1	4,17	2,641
Hata	940,19	596	1,58	
Toplam	971,94	599		

*p<0,05

Tablo 27’de görüldüğü gibi, uyruğun temel etkisi anlamlı bulunmamıştır. Ancak cinsiyet temel etkisi anlamlı bulunmuştur ve erkeklerin işverenlerin erkekler lehine yaptıkları ayrımcılık hakkında daha olumlu düşündükleri anlaşılmaktadır. Uyruk ve cinsiyet ortak etkisi ise anlamlı bulunmamıştır.

3.2.5. Katılımcıların Cinsiyet Rollerinin Uyruğa ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Katılımcıların cinsiyet rollerinin uyruğa ve cinsiyete göre dağılımı Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28. Katılımcıların Cinsiyet Rollerinin Uyruğa ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet Rolü	AZ				TR			
	Kadın	%	Erkek	%	Kadın	%	Erkek	%
Kadınsı	81	%54,0	6	%4,0	71	%47,3	13	%8,7
Erkeksi	2	%1,3	112	%74,4	18	%12,0	55	%36,7
Androjen	29	%19,3	12	%8,0	29	%19,3	41	%27,3
Belirsiz	38	%25,3	20	%13,3	32	%21,3	41	%27,3
Toplam	150	%100,0	150	%100,0	150	%100,0	150	%100,0

Tablo 28’de görülebileceği gibi, Azerbaycan Türklerinde ve Türkiye Türklerinde kadınların kadınsılık cinsiyet rolüne ve erkeklerin erkeksilik cinsiyet rolüne sahip olmasının genel çizgisi aynı görünmektedir.

Androjen ve belirsiz cinsiyet rolüne sahip Türkiye Türklerinin oranı Azerbaycan Türklerinden daha fazladır.

3.2.6 Gelinin Çalışmasını İsteme Durumunun Uyuğa Göre Dağılımı

Gelinin çalışmasını isteme durumunun uyuğa göre dağılımı ki-kare ve p değerleri Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29. Katılımcıların Gelininin Çalışmasını İsteme Durumunun Uyuğa Göre Dağılımı

Ki-kare=37,60 p<0,001			Uyruk		Toplam
			AZT	TRT	
Gelininizin Çalışmasını ister mi siziz?	Evet	Sayı	207	268	475
		Yüzde	43,6	56,4	100,0
	Hayır	Sayı	93	32	125
		Yüzde	74,4	25,6	100,0
Toplam		Sayı	300	300	600
		Yüzde	50,0	50,0	100,0

AZT ya da TRT olmak ile gelininin çalışmasını isteme durumu arasında anlamlı bir bağlantı olduğu bulunmuştur. Buna göre, Azerbaycan Türkleri. gelinlerinin çalışmalarına karşı Türkiye Türklerinden daha olumsuz görüşe sahiptirler.

3.2.7. İşsizliğin Kimin İçin Daha Zor Olduğunun Uyuğa Göre Dağılım

İşsizliğin kimin için daha zor olduğunun uyuğa göre dağılımı ki-kare ve p değerleri Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30. İşsizliğin Kimin İçin Daha Zor Olduğunun Uyuğa Göre Dağılımı

Ki-kare=0,03 p>0,05			Uyruk		Toplam
			AZ	TR	
İşsiz olmak kim için daha zordur?	Diğer	Sayı	171	169	340
		Yüzde	50,30	49,70	100,00
	Erkekler	Sayı	129	131	260
		Yüzde	49,60	50,40	100,00
Toplam		Sayı	300	300	600
		Yüzde	50,00	50,00	100,00

AZ ya da TR olmak ile işsiz olmanın kimin için daha zor olduğu arasında anlamlı bir bağlantı olmadığı bulunmuştur.

3.3. Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği ve Ev İşleri Ölçeği Puanları İçin Korelasyon Analizi Sonuçları

Azeri Türkleri ve Türkiye Türklerinin KÇKTÖ ve EVİÖ aldıkları puanlar ile araştırmada ele alınan değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için korelasyon analizi yapılmıştır. Bu analizlere ilişkin bilgiler Tablo 31’de verilmiş ve araştırma amacı açısından önemli olduğu uygun görülen bazı sonuçlar rapor edilmiştir.

Tablo 31. Azerbaycan Türkleri ve Türkiye Türklerinin KÇKTÖ Puanı ve EVİÖ Puanı ile Araştırmadan Ele Alınan Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Araştırmadan Ele Alınan Değişkenler	Azerbaycan Türkleri		Türkiye Türkleri	
	KÇKTÖ	EVİÖ	KÇKTÖ	EVİÖ
KÇKTÖ	1,00		1,00	
Ev İşleri	-0,04	1,00	0,17**	1,00
Kadınsılık	-0,01	0,52**	0,10	0,27**
Erkeksilik	0,02	-0,40**	-0,12*	-0,25**
SED	0,20**	-0,10	0,17**	0,15**
Cinsiyet	0,04	-0,58**	-0,36**	-0,55**
Yaş	-0,01	0,03	0,01	0,18**
Doğum Yeri	-0,11	-0,02	-0,11	-0,12*
Büyüdüğü yer	-0,11	0,09	-0,04	-0,01
Son Beş Yıldır Yaşadığı yer	0,01	-0,03	0,05	-0,09
Medeni Hali	0,06	0,08	-0,09	0,10
Herhangi Bir İşte Çalışıyor Musunuz?	0,01	-0,13*	0,05	0,14*
Nerede Çalışıyorsunuz?	0,21**	-0,01	0,04	0,24**
Çalışmak İstiyor musunuz?	0,17	0,07	-0,33*	0,21
Kaç Yıldır Çalışmıyorsunuz	-0,17	-0,16	-0,34*	0,51**
Neden Çalışmıyorsunuz?	-0,45	-0,46	0,36*	-0,35*
Daha Önce Çalıştınız mı?	0,33	-0,58	-0,28	-0,07
Kız Çocuklarının Üniversite Eğitimi Gerekli midir?	0,11*	0,12*	0,20**	0,11
Kızınızın Meslek Sahibi Olmasını İster misiniz?	-0,18**	-0,13*	-0,24**	-0,14*
Erkek Çocukların okuması bütçe yetersiz ise önceliklidir	-0,21**	-0,07	-0,19**	-0,27**
İşveren cinsiyet ayrımı yapmalı mıdır?	-0,20**	-0,11	-0,10	-0,14*
Türk adetlerine ne kadar bağlısınız?	0,13*	-0,02	-0,06	-0,05
Ailede Kararları kim verir	0,09	0,13*	0,12*	0,11
Aile büyükleriyle ne sıklıkla görüşürsünüz?	0,10	0,15**	0,04	0,06
Gelininizin Çalışmasını İster misiniz?	-0,22**	-0,14*	-0,34**	-0,12*
Evde Kimin Sözü Geçer?	0,16**	-0,01	0,11	-0,01
İşyerinde kimin sözü geçer?	-0,08	-0,17**	-0,01	-0,03
Eve Eşya Alınırken kim karar verir?	-0,13*	-0,11	-0,04	0,01
Evde parayı kim yönetir?	-0,17**	-0,08	-0,19**	-0,15**
İşsiz olmak kimin için daha zordur?	-0,11*	-0,14*	-0,30**	-0,09

*p<0,05,**p<0,01

Kadının çalışmasına yönelik tutumla (KYT) Türkiye Türkleri ev işleri (EVİ) yapma sıklığı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Hem Azerbaycan Türklerinde hem de Türkiye Türklerinde kadınsılık puanı ile ev işleri yapma sıklığı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Hem Azerbaycan Türklerinde hem de Türkiye Türklerinde erkeksilik puanı ile ev işleri yapma sıklığı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur

Azerbaycan Türkü katılımcıların sosyoekonomik düzeyleri ile KYT arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Türkiye Türkü katılımcıların sosyoekonomik düzeyleri ile hem KYT hem de EVİ sıklığı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Hem Azerbaycan Türklerinde hem de Türkiye Türklerinde cinsiyet puanı ile ev işleri yapma sıklığı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur

Trkye Türkü katılımcıların cinsiyet puanı ile KYT arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Trkye Türkü katılımcılarda yaş ile evi işi yapma sıklığı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Trkye Türkü katılımcılarda doğduğu yer ile evi işi yapma sıklığı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Azerbaycan Türkü katılımcıların bir işte çalışması ile KYT arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Türkiye Türkü katılımcıların bir işte çalışması ile evi işi yapma sıklığı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Azerbaycan Türkü katılımcıların nerede çalışması ile KYT arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Türkiye Türkü katılımcıların nerede çalışması ile evi işi yapma sıklığı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur

Türkiye Türkü katılımcıların çalışma isteği ile KÇYT arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Türkiye Türkü katılımcılarda kaç yıldır çalışmıyorsunuz ile KÇYT arasında negatif yönlü anlamlı, evi işi yapma sıklığı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Türkiye Türkü katılımcılarda çalışmama sebebi ile KÇYT arasında pozitif yönlü anlamlı, evi işi yapma sıklığı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Azerbaycan Türkü katılımcıların kız çocuklarının üniversite eğitimi gereklidir yargısına katılım ile hem KÇYT hem de evi işi yapma sıklığı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Türkiye Türkü katılımcıların kız çocuklarının üniversite eğitimi gereklidir yargısına katılım ile KÇYT arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Azerbaycan Türkü katılımcıların kızlarının meslek sahibi olmasını istemleri ile hem KÇYT hem de evi işi yapma sıklığı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Türkiye Türkü katılımcıların kızlarının meslek sahibi olmasını istemleri ile hem KÇYT hem de evi işi yapma sıklığı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Hem Azerbaycan hem Türkiye Türkü katılımcıların erkek çocukların okuması bütçe yetersiz ise önceliklidir yargısına katılım ile hem KÇYT hem de evi işi yapma sıklığı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Azerbaycan Türkü katılımcıların işveren cinsiyet ayrımı yapmalıdır yargısına katılımları ile KÇYT arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Türkiye Türklerinde işveren cinsiyet ayrımı yapmalıdır yargısına katılımları ile evi işi yapma sıklığı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Hem Azerbaycan hem Türkiye Türkü katılımcıların gelininin çalışmasını istemesiyle ile hem KÇYT hem de evi işi yapma sıklığı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Azerbaycan Türkü katılımcıların işsiz olmanın zorluğuyla ile hem KÇYT hem de evi işi yapma sıklığı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Türkiye Türkü katılımcıların işsiz olmanın zorluğuyla ile hem KÇYT arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

3.4. Kadının Çalışmasına Yönelik Tutumlarla İlgili Regresyon Analizi Sonuçları

Azerbaycan Türklerinde ve Türkiye Türklerinde kadının çalışmasına yönelik tutumların yordayıcılarını belirlemek için iki ayrı çoklu regresyon analizi yapılmıştır. KÇYT yordanan değişkeni için yordayıcı değişkenler olarak alınan tüm değişkenler için enter yöntemi ile iki ayrı regresyon modeli oluşturulmuştur.

Modelde alınan değişkenler, “Yaşı”, “Doğum Yeri” (1 büyük şehir, 2. küçük şehir, 3 ilçe, 4 köy, 5 yurt dışı), “Büyüdüğü Yer” (1 büyük şehir, 2 küçük şehir, 3 ilçe, 4 köy, 5 yurt dışı), “Son 5 Yıldır Yaşadığı Yer” (1 büyük şehir, 2 küçük şehir, 3 ilçe, 4 köy, 5 yurt dışı), “Öğrenim Durumu” (1 ilkokul mezunu, 2 ortaokul mezunu, 3 lise mezunu, 4 yüksek okul mezunu, 5 üniversite mezun, 6 ileri eğitim görmüş (mastır, doktora), “Annenin Öğrenim Durumu” (1 ilkokul mezunu, 2 ortaokul

mezunu, 3 lise mezunu, 4. yüksekokul mezunu, 5 üniversite mezun, 6 ileri eğitim görmüş (mastır, doktora), “Babanın Öğrenim Durumu” (1 ilkokul mezunu, 2 ortaokul mezunu, 3 lise mezunu, 4 yüksekokul mezunu, 5 üniversite mezun, 6 ileri eğitim görmüş (mastır, doktora), “Medeni Hali” (1 evli, 2 bekar), “Ailenizi nasıl tanımlarsınız”, (0 çekirdek, 1 geniş), “Türk adetlerine ne kadar bağlısınız” (1 çok bağlıyım , 2 bağlıyım, 3 kararsızım, 4 bağlı değilim, 5 hiç bağlı değilim), “Aile büyükleriyle ne sıklıkla görüşürsünüz” (1 hergün, 2 haftada birkaç defa, 3 ayda birkaç defa, 4 yılda bir birkaç defa, 5 bayramlarda, özel günlerde), “Kız Çocuklarının Üniversite Eğitimi Gerekli midir” (1 kesinlikle katılmıyorum, 2 az katılıyorum, 3 katılıyorum, 4 çok katılıyorum, 5 kesinlikle katılıyorum), “Kızınızın Meslek Sahibi Olmasını İster misiniz” (1 çok isterim, 2 isterim, 3 tereddüt ediyorum, 4 istemiyorum , 5 hiç istemiyorum), “Erkek Çocukların okuması bütçe yetersiz ise önceliklidir” (1 kesinlikle katılmıyorum, 2 az katılıyorum, 3 katılıyorum, 4 çok katılıyorum, 5 kesinlikle katılıyorum), “Gelininizin Çalışmasını İster misiniz” (0 evet, 1 hayır), “Evde Kimin Sözü Geçer” (0 erkek, 1 diğer), “Ailede Kararları kim verir” (0 diğer, 1 erkek), “Eve Eşya Alınırken kim karar verir” (0 diğer, 1 erkek), “İşveren cinsiyet ayrımı yapmalı mıdır” (1 kesinlikle katılmıyorum, 2 az katılıyorum, 3 katılıyorum, 4 çok katılıyorum, 5 kesinlikle katılıyorum), “İşsiz olmak kim için daha zordur” (0 diğer, 1 erkek), “İşyerinde kimin sözü geçer” (0 diğer, 1 erkek), “Bir İşte Çalışıyor Musunuz” (1 evet, 2 Hayır), “Erkeksilik”, “Kadınsılık”, “SED” şeklindedir.

Analiz sonuçları Tablo 32’de, hem Azerbaycan Türkü hem de Türkiye Türkü katılımcılar için çalışmada anlamlı bulunan değişkenlere ait beta katsayıları, t değerleri ve p değerleri ise Tablo 33’de verilmiştir.

Tablo 32. KÇKTÖ Puanları Üzerinde Yapılan Çoklu Regresyon Analizi (Enter)

Sonuçları

Uyruk	R	R²	F
AZ	0,37	0,14	1,67*
TR	0,60	0,36	5,84**

*p<0,05 **p<0,001

Tablo 32’de görüldüğü gibi, kadının çalışmasına yönelik tutumların yordayıcıları olarak regresyon analizine dâhil edilen değişkenler, Azerbaycan Türklerinde bu tutumların % 14’ünü, Türkiye Türklerinde ise % 36’sını açıklamaktadır. Bu değişkenler içinde anlamlı katkıları olanların beta değerleri de Tablo 33’de verilmektedir.

Tablo 33. KÇKT’lardaki Değişim Açısından Çoklu Regresyon Analizi Sonucunda Anlamlı Olan Değişkenler İçin beta değerleri

	Değişkenler	Beta	T
AZ	Evde Kimin Sözü Geçer?	2,14	2,12*
	Gelininizin Çalışmasını İster misiniz?	-2,03	-1,96*
TR	Gelininizin Çalışmasını İster misiniz?	-6,60	-3,69*
	İşsiz olmak kim için daha zordur?	-3,74	-3,68*
	Babanızın Öğrenim Durumu	1,54	3,24*
	Ailenizi nasıl tanımlarsınız?	-3,41	-2,37*
	Büyüdüğü yer	1,15	2,26*
	Son Beş Yıldır Yaşadığı yer	3,95	2,18*
	Erkeksilik	-0,08	-2,00*
	Doğum Yeri	-0,88	-1,99*

*p<0,05

Tablo 33’de görüldüğü gibi, Azerbaycan Türkleri için evde kimin sözünün geçtiği ve gelinin çalışmasını isteme durumu; Türkiye Türklerinde ise doğduğu yer,

büyüdüğü yer, son beş yıldır yaşadığı yer, babanın eğitim durumu, gelininin çalışmasını isteme, işsiz olmanın kimin için daha zor olduğu, aile büyüklüğü tanımı, erkeksilik puanı ve kadının çalışmasına yönelik tutumları anlamlı olarak yordamıştır. Buna göre Azerbaycan Türklerinde gelininin çalışmasını daha fazla isteyenlerin ve evde sadece bir kısının sözünün geçmediğini söyleyenlerin kadınların çalışmasına yönelik tutumları daha olumludur. Türkiye Türklerinde ise gelininin çalışmasını daha fazla isteyenlerin, işsiz olmanın herkes için daha zor olduğunu söyleyenlerin, babasının öğrenim durumu daha ileri olanların, çekirdek aileye mensup olanların, büyüdüğü ve son beş yıldır yaşadığı yer büyük şehir olanların, erkeksilik puanı düşük olanların ve doğum yerleri küçük şehir olanların kadının çalışmasına yönelik tutumları daha olumludur.

3.5. Ev İşleri Sıklığı İle İlgili Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Hem Azerbaycan hem de Türkiye Türkleri için ev işleri yapma sıklığına ilişkin yordayıcıları belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yordayıcı değişkenler olarak, KÇKTÖ puanlarının yordayıcıları olan değişkenlerin aynısı alınmıştır: “Yaşı”, “Doğum Yeri”, “Büyüdüğü yer”, “Son 5 Yıldır Yaşadığı yer”, “Öğrenim Durumu”, “Annenizin Öğrenim Durumu”, “Babanızın Öğrenim Durumu”, “Medeni Hali”, “Ailenizi nasıl tanımlarsınız”, “Türk adetlerine ne kadar bağlısınız”, “Aile büyükleriyle ne sıklıkla görüşürsünüz”, “Kız Çocuklarının Üniversite Eğitimi Gerekli midir”, “Kızınızın Meslek Sahibi Olmasını İster misiniz”, “Erkek Çocukların okuması bütçe yetersiz ise önceliklidir”, “Gelininizin Çalışmasını İster misiniz”, “Evde Kimin Sözü Geçer”, “Ailede Kararları kim verir”, “Eve Eşya Alınırken kim karar verir”, “İşveren cinsiyet ayrımı yapmalı mıdır”, “İşsiz olmak kim için daha zordur”, “İşyerinde kimin sözü geçer”, “Bir İşte Çalışıyor Musunuz”,

“Erkeksilik”, “Kadınsılık”, “SED” yordanan değişken olarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda enter yöntemi ile ayrı (AZ için iki, TR için iki) regresyon modelleri oluşmuştur. Regresyon analizine ait sonuçlar Tablo 34’te verilmiştir.

Tablo 34. Ev İşleri Sıklıklarındaki Çoklu Regresyon Analizi (Enter) Sonuçları

Uyruk	R	R ²	F
AZ	0,66	0,44	8,33**
TR	0,55	0,30	4,54**

**p<0,01

Tablo 34’te görüldüğü gibi, AZ için analize alınan değişkenler, ev işi yapma sıklığının % 44’ünü açıklamaktadır TR’leri için ise, analize alınan değişkenler, ev işi yapma sıklığının % 30’unu açıklanmaktadır. Anlamlı katkısı olan değişkenlerin beta değerleri Tablo 35’te verilmektedir.

Tablo 35. KÇKT’lardaki Çoklu Regresyon Analizi (Enter) Sonucunda Anlamlı Olan Değişkenler İçin Tahminler

	Değişkenler	Beta	T
AZ	Kadınsılık	0,59	7,18**
	Erkeksilik	-0,29	-4,16**
	Aile büyükleriyle ne sıklıkla görüşürsünüz	2,67	3,22**
	İşsiz olmak kim için daha zordur	-6,68	-2,84**
	Büyüdüğü yer	2,51	2,12*
	Doğum Yeri	-1,20	-1,98*
TR	Kadınsılık	0,56	4,08**
	Erkeksilik	-0,43	-3,68**
	SED	1,04	3,01**
	Herhangi Bir İşte Çalışıyor Musunuz?	-13,64	-2,96**
	Ailenizi nasıl tanımlarsınız	-10,71	-2,39*
	Yaşınız	0,52	2,34*
	Erkek Çocukların okuması bütçe yetersiz ise önceliklidir	-3,33	-2,26*
	Doğum Yeri	-2,99	-2,17*
	Annenizin Öğrenim Durumu	-3,27	-2,03*

*p<0.05 **p<0,01

AZ için kadınsılık, erkeksilik, aile büyükleriyle ne sıklıkla görüşürsünüz, İşsiz olmak kim için daha zordur, büyüdüğü yer görüşürsünüz ve doğum yeri değişkenleri ev işi yapma sıklığını anlamlı olarak yordamıştır. Buna göre, kadınsılık puanı yüksek olan katılımcıların ev işi yapma sıklığı fazladır. Erkeksilik puanı yüksek olan katılımcıların ise ev işi yapma sıklığı azdır. Aile büyükleriyle daha fazla görüşen katılımcıların daha az görüşen katılımcılara göre ev işi yapma sıklığı daha yüksektir. İşsiz olmanın herkes için zor olduğunu düşünenlerin ev işi yapma sıklığı

fazladır. Büyük şehirde büyüyenlerle doğduğu yer büyük şehir olmayanlar daha fazla ev işi yapmaktadırlar.

TR Türkleri için modelde yer alan değişkenler; kadınsılık, erkeksilik, SED, herhangi bir işte çalışıyor musunuz?, ailenizi nasıl tanımlarsınız?, yaşınız, erkek çocukların okuması bütçe yetersiz ise önceliklidir, doğum yeri ve annenizin öğrenim durumu değişkenleridir. Buna göre TR Türklerinde kadınsılık puanı arttıkça ve erkeksilik puanı düştükçe ev işi yapma sıklığı artmaktadır. Katılımcıların sosyoekonomik düzeyleri azaldıkça ev işleri yapma sıklıkları da artmaktadır. Herhangi bir işte çalışmayanların da ev işleri yapma sıklıkları fazladır. Geniş aileye mensup katılımcıların ev işleri yapma sıklığı daha yüksektir. Ayrıca yaş arttıkça da katılımcıların ev işi yapma sıklığı artmaktadır. “erkek çocukların okumasına bütçe yetersiz ise öncelik verilmelidir.” görüşüne katılım arttıkça ev işleri yapma sıklığı azalmaktadır. Doğum yeri küçük şehir olanların yine ev işi yapma sıklıkları fazladır. Aynı şekilde anne öğrenim durumu azaldıkça ev işleri yapma sıklığı artmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

4.1. Tartışma

Farklı kültürlerde, farklı coğrafyalarda da olsa kadınlara ve erkeklere toplumsal olarak yüklenen rollerin ve sorumlulukların genel çizgisi aynıdır. Bireylerin sosyalleşme sürecinde aldıkları eğitim, ailenin ve toplumun öğrettiği kadın ve erkekten beklenen tutum, davranış, değer yargıları ve inançlar bireylerin farklı cinsiyet rollerine sahip olmasına neden olmaktadır. Kadınlar sosyalleşme sürecinde daha çok bakım verici rollerde, ''iyi anne'', ''iyi ev hanımı'', ''iyi eş'' olmaya güdülenirken; erkekler daha çok aile reisi gibi rollerde, ailesine maddi olanaklar sağlayan, onları koruyan birer güç simgesi olarak sosyalleşmektedir. Bununla birlikte, kadınların eğitim seviyesinin yükselmesi ve ekonomik zorlukların artmasıyla birlikte kadının aile bütçesine katkıda bulunmasının gerekmesi ''kadının yeri evidir'' gibi toplumsal kalıp yargıları az da olsa yumuşatmıştır.

Hem Türkiye’de hem Azerbaycan’da kadının çalışması çok eskilere dayanmaktadır. Kadınlar çoğunlukla tarım işlerinde ve aile içi küçük üretim süreçlerinde ailesine ve eşine destek olmak amacıyla çalışmıştır. Daha sonraki dönemlerde her iki ülkede de tarım teknolojilerinin gelişmesi ve eğitim düzeyinin yükselmesiyle kadın aile içi tarım, toprak işleri dışında ücretli işlerde de çalışmaya başlamış, kadının kamusal alanda çalışması yaygınlaşmakla birlikte kadın iş gücüne daha çok düşük vasıflı ve düşük ücretli işlerle katılmıştır (Çıtak, 2008; İbrahimbeyova, 2000).

Cumhuriyet döneminde sanayileşmenin ve kentleşmenin hızlanması, Türk kadınlarına verilen seçme-seçilme, eğitim ve meslek edinme hakları kamuda ve sanayide çalışan kadın sayısını artırmıştır.

Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti döneminde kadına seçme ve seçilme hakkı verilse de bu dönem Türkiye'dekinden farklı olarak çok kısa sürmüş (23 ay), Azerbaycan kadınının çalışma hayatına katılması, asıl Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) döneminde başlamıştır. Bu dönem, kadınları dinin ve kültürün baskısından kurtarmaya çalışmıştır. Kadınlara erkeklerle aynı haklar verilmiş, devlet kadının eğitimiyle belirli çerçevede çok yakından ilgilenmiş ve desteklemiş, kadınları kitleler halinde çalışma hayatına yönlendirmiştir. Bu dönem Azerbaycan kadınının görüşlerinin toplumda yaygınlık kazanmasının dönüm noktası olmuştur. Ancak Türkiye'de de yaşandığı gibi, Azerbaycan'daki kadınların günlerinin büyük çoğunluğunu iş yerlerinde geçirmeleri hem ebeveynlik rollerinin hem de ev içindeki yeniden üretim etkinliklerinin yükünü iyiden iyiye arttırmıştır (Quluzade 2003; Çelikel, 1989).

Tüm dünyada olduğu gibi Azerbaycan'da da II. Dünya savaşı dolayısıyla erkeklerin çoğunun orduya katılması sonucu azalan işgücünü desteklemek amacıyla kadın iş gücü artmıştır. Bu gelişmenin devamı olarak erkeklerin kamu sektörüne ilgilerini yitirmeleri, bu tip işlerin maddi çekiciliğini ve saygınlığını kaybetmiş olması gibi nedenlerle kamu alanındaki boşluğu ev işleriyle birlikte yürütebilecekleri için kadınlar doldurmaya başlamıştır. Bu durum kadının çalışma hayatına katılımını hayli artırmıştır. Türkiye bire bir savaşa katılmasa da tüm dünya ülkeleri gibi, savaş Türkiye'de de kadının çalışma hayatına katılmasını olumlu şekilde etkilemiştir (Günindi Ersöz,1997; Mirzezade 2004).

Daha sonraki dönemlerde Türkiye’den farklı olarak Azerbaycan’da sosyal ve iktisadi durum istikrarlı olmamıştır. SSCB’nin dağılması, Azerbaycan-Ermenistan savaşı, Azerbaycan’ın yeni bir iktisadi, sosyal ve siyasi sisteme geçmesi gibi gelişmeler tüm sistem değişiklikleri gibi en çok kadınları etkilemiştir. O dönemde çoğu fabrika ve iş yerinin kapanması enflasyon ve işsizlik, kadınların kitleler halinde işsiz kalmalarına neden olmuş düşük gelirle ağır çalışma şartlarının yaygınlaşması ise kadının çalışmasına yönelik tutumları olumsuz etkilemiştir.

Bu araştırmanın temel amacı, Azerbaycan ve Türkiye Türklerinin kadının çalışmasına yönelik tutumları ve ev işi yapma sıklığı bakımından farklılaşıp farklılaşmadığını bazı değişkenler açısından incelenmesidir.

Araştırmada ayrıca Azerbaycan ve Türkiye Türklerinin kadının çalışması ile ilgili; kız çocukları için üniversite eğitiminin gerekliliği, kız çocuklarının meslek sahibi olmaları, bütçenin yetersiz olması durumunda kız ve erkek çocuğun okutulmasındaki tercih, işverenin cinsiyet ayrımı yapma durumu, gelinin çalışması, işsiz olma durumunda kadın ve erkeğin konumu konularındaki düşüncelerinin benzerlikleri ve farklılıklarının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda Türkiye’de (150 kadın 150 erkek toplam 300), Azerbaycan’da (150 kadın 150 erkek toplam 300) toplam 600 katılımcıyla (300 kadın 300 erkek) çalışılmıştır.

Katılımcıların kadınların çalışmasına yönelik tutumlarını belirlemek için Kadının Çalışmasına Yönelik Tutum Ölçeği, ev işleri yapma sıklıklarını belirlemek için Ev İşİ Ölçeği, sosyoekonomik düzeylerini ve demografik bilgilerini belirlemek için Sosyoekonomik Düzey Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu, cinsiyet rollerini ölçmek için Bem Cinsiyet Rolü Envanteri kullanılmıştır.

Öncelikle ölçeklerin Azerbaycan formunu geliştirmek için, Azerbaycan Türklerinden toplam 200 (100 kadın 100 erkek) katılımcıyla yapılan araştırmada, ölçeklerin Azerbaycan Türkçesine uyarlaması yapılmış ve geçerlilik güvenirliliklerine bakılmıştır.

Aşağıda, iki çok yakın kùltür olan Azerbaycan ve Türkiye örnekleminde hem kadının çalışmasına yönelik tutumlar hem de ev işleri sıklığı konusunda uyruk, cinsiyet ve cinsiyet rolleri ve uyruk, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey açısından elde edilen benzerlik ve farklılıklar literatür ışığında tartışılmaktadır.

Uyruk ve cinsiyete ilişkin karşılaştırmalarda; kadın ve erkek Türkiye Türkü katılımcıların, kadın ve erkek Azerbaycan Türkü katılımcılara göre kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip olduğı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmadaki beklenti Azerbaycan Türklerinin yetmiş sene boyunca Sovyet kùltüründe yaşaması, Sovyet ideolojisinin kadının eğıtim ve çalışma alanına katılımına yönelik olumlu tutumu gibi nedenlerden dolayı, Azerbaycan Türklerinin konuya ilişkin daha olumlu tutumlara sahip olmasından yana olsa da bağımsızlıktan sonraki tarihsel süreç bu olumsuz tutumları açıklamaktadır. .

Uyruk açısından bakıldığında Türkiye'den farklı olarak Azerbaycan'daki sosyo-ekonomik ve siyasi değışimler, SSCB'nin parçalanması, Ermenistan'ın Azerbaycan'a açtığı savaş gibi sebepler birden bire çok sayıda iş yerinin kapanmasına, 1,5 milyon insanın kendi evlerinden ve topraklarından çıkartılmasına neden olmuştur. Bu da kadının hem sosyal hem çalışma hayatını olumsuz yönde etkilemiştir. Dünyanın her yerinde olduğı gibi Azerbaycan'da da bu sosyo-ekonomik ve siyasi değışimden daha çok kadınlar etkilenmiştir. Bu tarihsel süreçte kadınların çalışma şartlarının ağırlaşması, fırsatların kısıtlı olduğı iş yerlerinde erkelere öncelik

verilmesi, kadınların daha düşük ücretli ve düşük vasıflı işlerde çalışmak zorunda kalması gibi nedenler, SSBC dönemindekinden farklı olarak, kadının çalışmasına yönelik tutmaları olumsuz etkilemiştir (Mirzazade, 2002).

Azerbaycan’da yapılan bir araştırmada, ülkedeki sosyoekonomik ve siyasi sistemdeki değişimlerin kadının eğitim ve çalışma hayatını olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Araştırmada “İşiniz sizi maddi olarak tatmin ediyor mu?” sorusuna örneklemin % 86,4’lük bir bölümü SSCB döneminde işlerinin tatmin edici olduğunu belirtmiş, bağımsızlıktan sonraki dönemde ise % 62,9’luk bir kısmının işlerinden tatmin olmadıkları tespit edilmiştir. (Zengin, Eynalov, Bölek ve Bölek, 2006).

Azerbaycan Türklerinin Türkiye Türklerinden farklı olarak istikrarsız sosyo-ekonomik ve siyasi süreçten geçmesi Azerbaycan Türklerinin kadının çalışmasına yönelik daha olumsuz tutumlara sahip olmasını açıklıyor görünmektedir.

Cinsiyet açısından bakıldığında, kadının çalışmasına yönelik tutum ölçeği için cinsiyet temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Araştırmalar her iki cinsiyetin de genel olarak kadının çalışmasına yönelik olumlu tutumlara sahip olduğunu ancak kadınların erkeklerden daha olumlu tutumlara sahip olduklarını göstermektedir (Günindi-Ersöz, 1997; TÜİK, 2008). Böylece kadınların kendi hemcinslerinin çalışmasına daha olumlu baktıkları söylenebilir bu da literatürle tutarlılık göstermektedir.

Uyruk ve cinsiyet rolüne ilişkin karşılaştırmalarda ise geleneksel ve diğer cinsiyet rolüne sahip Azerbaycan Türkü katılımcılar ile geleneksel ve diğer cinsiyet rolüne sahip Türkiye Türkü katılımcılar arasında kadının çalışmasına yönelik tutumları bakımından anlamlı sonuçlara ulaşılamamıştır. Örneklem genişliği atırıldığında daha anlamlı sonuçlara ulaşılabilmesi mümkündür.

Cinsiyet ve cinsiyet rolüne ilişkin karşılaştırmalarda ise geleneksel cinsiyet rolüne sahip kadın ve erkek katılımcılar ile diğer cinsiyet rolüne sahip kadın ve erkek katılımcılar arasında kadının çalışmasına yönelik tutumları bakımından anlamlı sonuçlara rastlanmamıştır. Bir araştırmada, cinsiyet ve cinsiyet rolüne ilişkin karşılaştırmalarda erkeksi, androjen ve belirsiz cinsiyet rolüne sahip kadın katılımcıların, erkeksi, androjen ve belirsiz cinsiyet rolüne sahip erkek katılımcılardan daha olumlu tutumlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çıtak, 2008). Başka bir araştırmadaysa kadınlarda kadınsı cinsiyet rolüne sahip olmayla kadının çalışmasına yönelik tutum arasında pozitif ilişki olduğu açık bir şekilde gösterilmiştir (Sevim, 2006). Benzer olmayan bu sonuçlar, hangi cinsiyet rolüne sahip olunursa olunsun ekonomik, sosyal ya da bireysel kimi nedenlerle kadının çalışmasının çoğu zaman kabul gördüğünü göstermektedir.

Katılımcılar sosyoekonomik düzeylerine göre karşılaştırıldıklarında, hem Türkiye hem Azerbaycan Türkleri kadının çalışmasına yönelik tutum bakımından anlamlı bir farklılık göstermektedir. Yüksek ve orta sosyoekonomik düzeye sahip katılımcıların düşük sosyoekonomik düzeye sahip olanlardan; yüksek sosyoekonomik düzeye sahip katılımcılarınsa orta sosyoekonomik düzeye sahip katılımcılardan daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmüştür. Literatüre bakıldığında Çıtak (2008) araştırmasında üst, orta-üst ve orta sosyoekonomik düzeye sahip katılımcıların orta-alt ve alt sosyoekonomik düzeye sahip olanlardan daha olumlu tutumlara sahip oldukları, ayrıca üst sosyoekonomik düzeye sahip katılımcıların orta sosyoekonomik düzeye sahip katılımcılardan daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmüştür. Dolayısıyla sosyoekonomik durum yükseldikçe kadının çalışmasına yönelik tutum olumlulaşmaktadır.

Başka bir çalışmada hukuk ve tıp gibi mesleklerde uzmanlaşabilen kadın oranının düşük olduğu ve bu nitelikteki kadınların, yüksek eğitilmiş ve yüksek gelirli ailelerden geldiği görülmektedir (Öncü, 1979). Böylece yüksek sosyoekonomik düzeyde olduğu düşünülen bireylerin kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip olduğu düşünülebilir.

Ev işi yapma sıklığı bakımından uyuğu ilişkin karşılaştırmalarda Türkiye Türkü katılımcıların Azerbaycan Türkü katılımcılara göre daha fazla ev işi yaptığı görülmektedir. Araştırmalar, SSCB'nin ilk döneminde kadının eğitimi ve sosyalleşmesi politikası uyarınca kadının "ev köleliğinden" kurtarılması amacıyla fiziksel fonksiyonlarının elverdiği ölçüde her kadının çalışmasının zaruri kılındığını belirtmektedir. SSCB'nin sonraki yıllarında eğitim projeleri sayesinde kadınların çeşitli mesleklerde yüksek oranda çalışması mümkün olmuştu; örneğin SSCB zamanında Azerbaycan'da doktorların %76'sı mühendislerinse %30'u kadındı. SSCB'nin eğitim ve iş politikası sayesinde kadınların büyük kısmının tam gün çalışması, toplumsal kalıp yargılardan tam kurtulamasalar da, toplumun kadına yüklediği "iyi anne" " iyi ev hanımı" profilini "anne- işçi" profiline dönüştürmüştür (Zengin, Eynalov, Bölek ve Bölek, 2006) .

Günindi-Ersöz'ün (1997) Türkiye'de yapmış olduğu araştırma, erkeklerin ev işi yaptıklarında eşlerinden tepki aldıklarını, sonuç olarak kadınların kendilerine atfedilen geleneksel rolleri içselleştirdiklerini, dolayısıyla ev işleri konusunda kendilerini sorumlu hissettiklerini ortaya koymuştur.

Türkiye Türklerinin ev işi yapma sıklığı bakımından Azerbaycan Türklerinden farklı olarak toplumun bireylere yüklediği geleneksel değerlere daha çok bağlılık gösterdiği düşünülebilir.

Bu araştırma sonucunun da ortaya koyduğu gibi, Azerbaycan'da kadınlar erkeklerden daha fazla ev işi yapmakta, sadece SSCB'nin sosyo-kültürel etkisi sayesinde Azerbaycan'da kadınlar ev işi yapmayı Türkiye Türkü katılımcılarla kıyaslandığında çok daha az içselleştirmiş görünmektedirler. Bu kültürel farklılıkları göz önünde bulundurursak araştırma sonuçlarının beklentiler doğrultusunda olduğu söylenebilir.

Ev işi yapma sıklığı bakımından cinsiyete ilişkin karşılaştırmalarda kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre daha fazla ev işleriyle meşgul oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Şiriyeva (2000), Azerbaycan'ın kuzey bölgesinde yapılan bir araştırmada evdeki iş bölümüne bakıldığında kadınların erkeklerden daha çok ev işi yaptıklarını göstermiştir. Dökmen'in (1997) yaptığı araştırmada, çalışma durumu ve cinsiyete göre karşılaştırma yapılmış, sonuçlar çalışan kadınların çalışan erkeklerden daha çok ev işi yaptığını; aynı şekilde çalışmayan kadınların da çalışmayan erkeklerden daha çok ev işi yaptığını göstermiştir. Dolayısıyla çalışsın çalışmasın kadınların erkeklerden daha çok ev işi yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Ergöl, Koç, Eroğlu ve Taşkın (2012) tarafından Türkiye'de yapılan bir araştırmada, kadınların çoğunlukla sorumlu oldukları işlerin yemek pişirmek, bulaşık yıkamak, çamaşır yıkamak, ütü yapmak, giysileri onarmak, çocuklara yemek hazırlamak; eş ile birlikte sorumlu oldukları işlerinse çocukların bakımı/giyimi, çocukların sosyal faaliyetlerini düzenleme, çocukların dersine yardım, hastalanan kişinin bakımı, günlük alış veriş, büyük alış veriş, fatura ödeme olduğu gösterilmiştir. Eşin çoğunlukla sorumlu olduğu iş evin bakım ve onarımıdır.

Dünyanın her yerinde olduğu gibi hem Türkiye’de hem Azerbaycan’da kadınların ev işi yapma sıklığı erkeklerden daha yüksektir. Dolayısıyla bu araştırmadan elde edilen sonuç literatürle tutarlıdır.

Uyruk ve cinsiyet rolünün ortak etkisi ev işi yapma sıklığı açısından anlamlı bulunmuştur. Uyruk ve cinsiyet rolüne ilişkin karşılaştırmalarda geleneksel cinsiyet rolüne sahip Türkiye Türkü katılımcılar, geleneksel cinsiyet rolüne sahip Azerbaycan Türkü katılımcılara göre daha fazla ev işi yapmaktadırlar. Diğer cinsiyet rolüne sahip Türkiye Türkü katılımcılar, diğer cinsiyet rolüne sahip Azerbaycan Türkü katılımcılara göre daha fazla ev işi yapmaktadırlar. Dolayısıyla, bir bütün olarak kültürün bireyler üzerindeki etkisi cinsiyet rolünün etkisinden daha fazladır. Yukarıda da belirtildiği gibi Sovyet kültürünün etkisiyle Azerbaycan Türklerinin Türkiye Türklerinden farklı sosyokültürel değerlere sahip olması, ev işlerini daha az içsileştirmeleri sonucuna yol açmış olabileceği düşünülmektedir.

Cinsiyet ve cinsiyet rolüne ilişkin karşılaştırmalarda, geleneksel veya diğer cinsiyet rolüne sahip kadın katılımcıların ev işleri yapma sıklığı bakımından geleneksel veya diğer cinsiyet rolüne sahip erkek katılımcılara göre daha fazla ev işi yaptıkları bulunmuştur. Dökmen (1997) tarafından yapılan araştırmada, cinsiyet ve cinsiyet rolüne ilişkin karşılaştırma sonuçları, androjen kadınların androjen erkeklerden, erkeksi kadınların erkeksi erkeklerden, kadınsı kadınların kadınsı erkeklerden, belirsiz kadınların belirsiz erkeklerden daha çok ev işi yaptığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak cinsiyet rolü ne olursa olsun kadınların ev işi yapma sıklığı erkelere kıyasla daha yüksektir.

Araştırmada uyruk, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeyin ortak etkisi hem KÇYTÖ hem de EVİÖ için anlamlı bulunmuştur. Bu anlamlılığı değerlendirmek

için, katılımcıların KÇYTÖ ve EVİÖ'den aldıkları puanlar, SED sabit tutularak, uyruk ve cinsiyet açısından karşılaştırılmıştır.

Düşük, orta ve yüksek sosyoekonomik düzeye mensup Türkiye Türkü katılımcıların Azerbaycan Türkü katılımcılara göre ve düşük, orta ve yüksek sosyoekonomik düzeye mensup kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre kadının çalışmasına yönelik tutumları daha olumlu ve ev işi yapma sıklığı daha yüksektir. Bu sonuç uyruk ve cinsiyet ortak etkisi için de aynen geçerlidir, ancak düşük SED'e mensup Azerbaycanlı erkek katılımcılar Türkiye Türkü erkek katılımcılardan kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahiptir ve daha çok ev işi yapmaktadır.

Elde edilen bu sonuçlara bakarsak, hem kadının çalışmasına yönelik tutumlar hem de ev işleri yapma sıklığı bakımından fark yaratan grubun düşük sosyoekonomik düzeye mensup olan Azerbaycanlı erkek katılımcılar olduğu söylenebilir. Sonuçlara istinaden düşük SEDli Azerbaycanlı erkek katılımcıların Türkiyeli erkek katılımcılardan hem kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları hem de daha fazla ev işleri ile meşgul oldukları söylenebilir. Freedman ve arkadaşlarının (1998) 'tutum-davranış farklılığı gösteren durumlarda çelişkiyi gidermenin iki yolu vardır' diye açıklanan bilişsel çelişki kuramına uygun biçimde; Azerbaycan'da SSCB'nin parçalanmasının ardından iş yerlerinin kapanması, kadının çalışma şartlarının ağırlaşması, mesai saatlerinin uzun olması ve yukarıda belirtilen bu gibi başka nedenlerle kadının çalışmasına yönelik tutumlar olumsuz yönde değişse de değişen sosyoekonomik yapı nedeniyle kadınların çalışmasının neredeyse zorunlu hale gelmesi, düşük sosyoekonomik düzeye mensup Azerbaycanlı erkek katılımcıların tutumlarını, davranışları doğrultusunda değiştirmelerine neden olduğu düşünülebilir.

Bunun yanı sıra Azerbaycan'da düşük sosyoekonomik düzeye mensup ailelerde kadının çalışmasının aile ekonomisine destek açısından çoğu zaman zorunlu hale gelmesi, çalışma şartlarının ağır, mesai saatlerinin uzun olması gibi nedenler düşük sosyoekonomik düzeye mensup Azerbaycanlı erkek katılımcıların düşük sosyoekonomik düzeye mensup Türkiyeli erkek katılımcılardan daha fazla ev işi yapmasını açıkladığı düşünülebilir.

Katılımcıların uyruklarına göre kız çocukları için üniversite eğitimini gerekli görmelerine ilişkin karşılaştırmalarda anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Azerbaycan Türkleri Türkiye Türklerine göre kız çocukları için üniversite eğitimini daha gerekli görmektedirler. SSCB'nin Azerbaycan'a kattığı en önemli sosyo-kültürel değer eğitimdeki yüksek başarı oranlarıdır. Zira 1926'da Azerbaycan'daki erkeklerin % 72'si, kadınlarınsa % 89'u okuma yazma bilmiyordu. Ancak 1959'da okuma-yazma oranı erkeklerde % 97'ye, kadınlarda ise % 89'a ulaşmıştır. Azerbaycan'da 2001 yılında erkeklerin %99'u kadınlarınsa %96'sı okuma ve yazma sorununu çözmüş durumdadır. Sovyetlerin açtığı halk okullarında ve kurslarda okuma yazma bilmeyen yaşlı nüfusa mümkün olduğu kadar okuma yazma öğretilmiştir. Sovyetlerin bu mecburi kitle eğitimi, Azerbaycan nüfusunun Sovyetleştirilmesi için yapılmış olsa bile halkın eğitim düzeyinin yükselmesinde önemli katkısı olmuştur (Esgerov, 2003). Türkiye Cumhuriyetinde ise 1935 yılında okuma-yazma oranı erkeklerde % 29,3 kadınlardaysa % 9,8'dir. Türkiye'de Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar eğitim alanında önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Okur-yazarlık oranı her iki cinsiyete göre artan bir çizgi izlemektedir. Türkiye'de 2000 yılında okur-yazarlık oranı erkeklerde % 95,7 kadınlardaysa % 81,1'dir (TÜİK, 2006). Görüldüğü gibi günümüzde Türkiye'deki ve Azerbaycan'daki kadın okur-yazar oranı arasında

azımsanamayacak bir fark bulunmaktadır. Bu da, SSCB dönemindeki eğitim politikasının etkisinde kız çocuklarının okumasını daha fazla benimsemiş olduğunun bir göstergesi olabilir.

SSCB'nin kadının eğitime yönelik politikaları sonucunda Azerbaycan'da kadınların üniversite eğitimi oranı 1980'li yıllarda % 42 olmuş ve 2000 yılında bu oran % 44'e yükselmiştir (Esgerov, 2003). Türkiye'de üniversite eğitimi alan kadınların oranı 1988 yılında % 1,8 iken, 2006 yılında % 5,8'e yükselmiştir (TÜİK, 2006). Yukarıdaki kanıtlar kız çocuklarının üniversite eğitimi alması konusundaki olumlu tutumları açıklamaktadır.

Ayrıca, Gönel, Kaplan, Üçer ve Orhan (2012), araştırmalarında Türkiye'de kadınların yüksek öğretime devam edebilmek için, erkeklere kıyasla daha yüksek maddi şartlara ve daha eğitilmiş ebeveynlere sahip olmaları gerektiği sonucuna varılmıştır. Ancak SSCB'nin o dönemki politikalarının etkisiyle günümüzde kız çocukların eğitime katılımı alt orta ve üst sosyo-ekonomik düzey açısından dengeli bir dağılım göstermektedir (Esgerov, 2003).

Cinsiyete göre kız çocukları için üniversite eğitiminin gerekli görülmesine ilişkin karşılaştırmalarda ise Azerbaycanlı kadınlar Azerbaycanlı erkeklere göre kız çocukları için üniversite eğitiminin gerekli görülmesi bakımından daha olumlu bakış açısına sahiptirler. Türkiyeli kadınlarla Türkiyeli erkekler arasında, kız çocukları için üniversite eğitimi gerekli görme bakımından fark yoktur. Azerbaycanlı kadınlarının Azerbaycanlı erkeklerinden kız çocukları için üniversite eğitiminin gerekli görülmesi bakımından daha olumlu tutumlara sahip olması şöyle açıklanabilir: Üniversite eğitimi çalışma yaşamına atılan ilk adım olarak değerlendirilirse bu sonucun kadının çalışmasına yönelik tutumlara ilişkin sonuçlarla bağdaştığı, dolayısıyla kadınların

hemcinslerinin üniversite eğitimi alması konusunda daha olumlu tutumlara sahip oldukları söylenebilir.

Cinsiyet ve uyruğa göre kız çocukları için üniversite eğitiminin gerekli görülmesine ilişkin yapılan karşılaştırmalarda anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Azerbaycan Türkü kadın katılımcıların Türkiye Türkü kadın katılımcılara göre kız çocukları için üniversite eğitiminin gerekli görülmesine ilişkin daha duyarlı oldukları sonucuna varılmıştır. Azerbaycan Türkü erkek katılımcıların da Türkiye Türkü erkek katılımcılara göre kız çocukları için üniversite eğitiminin gerekli görülmesine ilişkin daha duyarlı oldukları sonucuna varılmıştır. Uyruk ve cinsiyete göre değerlendirmeleri göz önünde bulundurursak bu sonuçların beklentilerle aynı doğrultuda olduğu sonucuna varılabilir.

Katılımcıların uyruklarına göre kızların meslek sahibi olmalarını istemelerine ilişkin karşılaştırmalarda anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Azerbaycan Türkleri kızların meslek sahibi olmalarını istemeleri bakımından Türkiye Türklerine göre daha olumlu bir tutum içerisindedirler. SSCB'nin parçalanmasından sonra Azerbaycan'da kadının çalışma şartları zorlaşsa da devletin liseye kadar ücretsiz eğitim politikası ve SSCB'nin kültürel etkisi sayesinde kızların meslek sahibi olması konusunda olumlu tutumlar hala korunmaktadır (Mirzazade, 2002).

Kızların meslek sahibi olmalarını istemede cinsiyete göre karşılaştırma sonuçları erkeklerin kadınlara göre kızların meslek sahibi olmalarını daha fazla istediklerini göstermiştir. Türkiye'de yapılan bir araştırmada bekar kızların ailelerinin % 83.7'si kızlarının çalışmasını uygun bulmakta ve desteklemektedirler (Eraydın ve Erendil, 1999). Değişen sosyoekonomik dengeler dünyanın çoğu yerinde ailelerin, gelir ve eğitim seviyesine göre kadınların çalışmasını ya aile

bütçesine destek olmak ya da toplumun gelişimi açısından uygun bulduğunu göstermektedir.

Kızların meslek sahibi olmasını istemede cinsiyet ve uyruğa göre yapılan karşılaştırmalarda anlamlı sonuçlara ulaşılamamıştır.

Erkek çocukların okumasının bütçe yetersizse öncelikli olmasına ilişkin uyruğa göre yapılan karşılaştırmalarda anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Azerbaycan Türkleri erkek çocuklarının okumasının bütçe yetersizse öncelikli olması konusunda Türkiye Türklerinden daha olumlu bir tutuma sahiptirler.

Azerbaycan’da yapılan bir araştırmada okuma-yazma bilen nüfusun öğrenim durumu cinsiyete göre değişmektedir. Bir öğrenim kurumunu bitirmeyenlerin oranı kadın nüfusunda çok az da olsa daha yüksektir. Örneğin 1999 yılında erkeklerin % 13.11’i, kadınların ise % 13.55’i hiçbir öğrenim kurumundan mezun olmamıştır. Ayrıca ilkokul, ortaokul bitirenlerde de (Bununla birlikte Azerbeycan eğitim sisteminde ancak dokuz senelik mecburi eğitim sonrası diploma alınabilmektedir, bu da lise diplomasıdır) kadınların oranı erkeklere göre daha düşüktür. Azerbaycan’da yükseköğretimi bitiren nüfus içerisinde de erkeklerin oranı yüksektir (Seferov, Akkuş, 2010).

Her ne kadar SSCB’nin kadının eğitime yönelik olumlu etkileri devam etse de Azerbaycan’da toplumunun geleneksel yapısı ve erkeklerin aile reisi olarak ev geçindireceği düşüncesinin yaygın olması gibi nedenlerle, erkeklerin okutulmasına öncelik tanınmaktadır. Böylece lise mezunu erkeklerin yüksekokul ve üniversite bitirmeleri için aileler tarafından bütün imkânlar zorlanmaktadır. Sadece Azerbaycan’da değil pek çok gelişmekte olan ülkede düşük gelir düzeyine sahip ailelerde, okutulması gerekiyorsa öncelik erkek çocuklara verilmektedir.

Erkek çocuklarının okumasının bütçe yetersizse öncelikli olmasına ilişkin cinsiyete göre karşılaştırmalarda ise kadınlar erkeklere göre daha olumsuz bakış açısına sahiptirler. Vefikuluçay ve arkadaşları (2007) tarafından yapılan bir araştırmada, Kafkas Üniversitesi'nde lisans öğrenimine devam eden son sınıf öğrencilerinin "Ailenin ekonomik durumu iyi değilse sadece erkek çocuk okutulmalıdır" önermesine erkek öğrencilerin olumlu tutumu önemli bir bulgudur. Bu da, erkeklerin bütçe kısıtlıysa eğitim hakkını hemcinslerinden yana kullandıklarını göstermektedir. Bu bulgu yukarıda değinilen erkeklerin kız çocuğunun meslek sahibi olmasını kadınlara göre daha fazla istediği bulgusuyla örtüşmemektedir. Diğer bir değişle erkekler kadınlara göre daha fazla kız çocuklarının meslek sahibi olmasından yana görünürken gerçekte önceliği erkeklere vererek bu konudaki cinsiyet ayrımcılığını sürdürmektedirler.

Erkek çocukların okumasının bütçe yetersizse öncelikli olmasına ilişkin cinsiyet ve uyruğa göre yapılan karşılaştırmalarda anlamlı sonuçlara ulaşılamamıştır.

Katılımcıların işverenin cinsiyet ayrımı yapması konusundaki görüşlerine ilişkin uyruğa göre yapılan karşılaştırmalarda anlamlı sonuçlara ulaşılamamıştır. Azerbaycan ve Türkiye Türkleri işverenin cinsiyet ayrımı yapması konusunda farklı düşüncelere sahip değildirler.

Katılımcıların işverenin cinsiyet ayrımı yapması konusundaki görüşlerine ilişkin cinsiyete göre yapılan karşılaştırmalarda ise erkeklerin kadınlara göre daha fazla cinsiyet ayrımı yaptığı bulunmuştur. Erkeklerin, işverenlerin erkekler lehine yaptıkları ayrımcılık hakkında daha olumlu düşündükleri anlaşılmaktadır. Vefikuluçay ve arkadaşları (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, "Çalışma yaşamında aynı statüde çalışan kadın ve erkekler arasında terfilerde erkeğe öncelik

verilmesi normaldir” önermesine erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha olumlu baktıkları görülmüştür. Dolayısıyla erkekler çalışma hayatında erkeğe yönelik pozitif ayrımcılığı olumlu değerlendirmektedirler.

Katılımcıların işverenin cinsiyet ayrımı yapması konusundaki görüşlerine ilişkin cinsiyet ve uyruğa göre yapılan karşılaştırmalarda anlamlı sonuçlara ulaşılamamıştır.

Her iki uyruk da geleneksel cinsiyet rolüne sahip olduğu için kadınsı cinsiyet rolüne sahip erkekler azken kadınlar fazladır. Erkeksi cinsiyet rolüne sahip Azerbaycan Türkleri, farklılık göstermekle beraber, Türkiye Türklerinden daha fazladır. Dolayısıyla bu iki grup birbirlerine benzememektedirler. Ayrıca erkeksi cinsiyet rolüne sahip erkekler de erkeksi cinsiyet rolüne sahip kadınlardan daha fazladır. Biyolojik farklılıklar, kadınlara ve erkeklere farklı rollerin yüklenmesine neden olmuştur, ancak bu rollerin yerleşmesi ve kalıcı hale gelmesi sosyalleşme süreci ile olmaktadır. Sosyalleşme, hem kadınların hem de erkeklerin toplum içindeki yerlerini öğrenmeleri ve bunu öğrendikten sonra çoğunun hayatlarını bu şekilde devam ettirmeyi istemesidir.

Androjen ve belirsiz cinsiyet rolüne sahip Türkiye Türkleri Azerbaycan Türklerinden daha fazladır. Azerbaycan Türkleri Türkiye Türklerinden farklı olarak SSCB döneminde geleneklerini korumak ve aile içi rol dağılımında geleneksel kültürün asimile olmasını önlemek için daha fazla emek vermeleri nedeniyle kendilerini değerlendirirken daha geleneksel oldukları düşünülebilir. Dolayısıyla, Azerbaycan Türklerinin Türkiye Türklerinden en azından “erkeklik” konusunda daha geleneksel oldukları söylenebilir.

Katılımcıların gelinin çalışmasını istemesi ile uyruk arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Hem Türkiye Türkleri hem de Azerbaycan Türklerinin gelinin çalışmasını istedikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Literatüre bakıldığında Günindi-Ersöz'ün (1997) araştırmasında, ailelerin % 86'sı gelinlerinin çalışmasını olumlu karşıladıklarını belirtirken % 5.0'si ise gelinlerinin çalışmasını istemediklerini belirtmektedir. Dolayısıyla ailelerin gelinlerinin çalışmasına yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu söylenebilir.

Kadının çalışmasına yönelik tutumlarla ilgili Azerbaycan Türkü katılımcıların regresyon analizi sonuçlarına bakıldığında gelinin çalışmasını daha fazla isteyen, dolayısıyla kadının geleneksel rollerin dışında ücretli bir işte çalışmasını olumlu karşılayan, evde sözü geçenin fark etmediğini düşünen katılımcıların, kadının yeri evidir ve evde erkeğin sözünün geçmesi gerektiğini düşünen geleneksel, ataerkil katılımcılara nazaran daha demokratik bakış açısına sahip olduğunu ve bu katılımcıların kadının çalışmasına yönelik görüşlerinin daha olumlu olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bu sonuçlarında beklenen sonuçlar olduğu düşünülebilir.

Türkiye'de ise gelininin çalışmasını daha fazla isteyenlerin ve işsiz olmanın herkes için daha zor olduğunu söyleyenlerin kadının çalışmasına yönelik tutumları daha olumludur. Babasının öğrenim durumu daha ileri olanların, çekirdek aileye mensup olanların, büyüdüğü ve son beş yıldır yaşadığı yer büyük şehir olanların, erkeksilik puanı düşük olanların ve doğum yerleri küçük şehir olanların kadının çalışmasına yönelik tutumları daha olumludur.

Bu sonuçların da beklendiği gibi olduğu söylenebilir. Günindi-Ersöz'ün (1997) araştırmasında erkeklerin ailesinin gelinlerinin çalışmasını olumlu karşıladıklarını söyleyen % 86'sının kadınların çalışmasına yönelik olumlu tutumlara

sahip oldukları görülmektedir. Çünkü hem gelininin çalışmasını isteyen hem de çalışmamanın cinsiyet ayrımı yapmadan herkesi sosyoekonomik ve psikolojik olarak olumsuz etkilediğini düşünen katılımcıların, kadınların çalışmasına yönelik olumsuz tutumlara sahip olmaları beklenemez.

Bunun yanı sıra eğitim durumunun, kadının çalışmasına yönelik tutumları etkileyen en önemli etken olduğunu düşünürsek babanın eğitim durumunun, sosyal süreçte bireyin kadının çalışmasına yönelik tutumlarını etkilemesinin beklendik bir sonuç olduğu düşünülebilir. Günindi-Ersöz'ün (1997) araştırmasında da ebeveynlerin eğitim düzeyi yükseldikçe kadının çalışmasına yönelik tutumların olumlu yönde değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla bu sonuçların literatürle tutarlı olduğu söylenebilir.

Ayrıca kentleşmenin kadının çalışmasına yönelik tutumları olumlu yönde etkilediği düşünülebilir. Literatüre bakıldığında yapılan bir araştırmada Manisa ilinde yaşayan köylü grubun %58'i kentli grubunsa %69'u kadının çalışmasına yönelik olumlu tutumlara sahip olduğu belirtilmiştir (Başaran,1985). TÜİK (2008) tarafından yapılan araştırmada kentli grubun %84.9'u kırsal kesimin ise %81.4'ü kadının çalışmasını daha olumlu karşıladığı ortaya koyulmuştur.

Erkeksilik puanı düşük olanların kadının çalışmasına yönelik olumlu tutumlarını değerlendirirsek, kadınların erkeksilik puanı erkeklere kıyasla daha düşüktür ve genelde kadınların, kadının çalışmasına yönelik tutumları daha olumludur. Dolayısıyla erkeksilik puanı daha düşük olanların kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlar sergilediği söylenebilir.

Hem Azerbaycan Türklerinde hem de Türkiye Türklerinde kadınsılık puanı yüksek olan katılımcıların ev işi yapma sıklığı fazladır. Erkeklik puanı yüksek olan katılımcıların ise ev işi yapma sıklığı azdır. Literatüre bakıldığında Dökmen (1997) araştırmasında ev işi yapma sıklığını yordamada cinsiyet, kadınsılık puanı ve çalışma durumunun katkıları % 64'tür. Ev işi yapma sıklığında en büyük katkı cinsiyetten gelmektedir. Ev işi yapma sıklığını yordamada sadece kadınlar için kadınsılık puanı ile çalışma durumunun anlamlı katkılarından söz edilebileceği anlaşılmaktadır. Bu iki değişken de kadınların ev işi yapma sıklıklarının ancak % 22'sini açıklamaktadır. Ev işi yapma sıklığında tüm araştırmalarda cinsiyetin etkisi çok yüksek olsa da cinsiyet rollerinde kadınsılık puanının da ev işi yapma sıklığını açıkladığı görülmektedir.

Türkiye Türkü katılımcılarda düşük sosyoekonomik düzeye ve geniş aileye mensup olanların, herhangi bir işte çalışmayanların, yaşları daha büyük olanların, bütçe yetersizse, okuma şansı erkek çocuktan yana kullanılmalıdır diyenlerin, ayrıca doğduğu yer küçük şehir olanların ve annesinin öğrenim durumu düşük olanların ev işleri yapma sıklığı artmaktadır. Dolayısıyla Türkiye Türkü katılımcıların geleneksel olarak değerlendirilen görüşlere katılımı artıkça ev işi yapma sıklığının da arttığı düşünülebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen sonuçların beklentileri karşıladığı ve daha önce yapılmış araştırmalarla tutarlı olduğu söylenebilir. Ortaya çıkan farklılıklar iki çok yakın kültürün farklı tarihsel süreçlerden geçmeleri ve bunun bir sonucu olarak kültürel etkilenmelere maruz kalmalarıyla açıklanabilir. Bununla birlikte yapılacak araştırmalarda örneklem genişliği artırıldığında daha anlamlı sonuçlara ulaşılabilmesi mümkündür.

Yapılan literatür taramasında, uyruk, cinsiyet ve cinsiyet rolü arasındaki ilişkileri ele alan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Bu durum Azerbaycan'da SSCB zamanında Psikoloji ve bazı sosyal bilim bölümlerinin ideolojiyi etkileyebileceği gerekçesiyle yasaklanarak kapatılmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, psikoloji bölümlerinin, bağımsızlıktan kısa süre sonra yeniden oluşturulmasına karşı, sadece yirmi senelik bir geçmişe sahip olması bu alanda çok fazla araştırma yapılamamasına sebep olmuştur.

Bu araştırma Türkiye ve Azerbaycan Türklerini karşılaştıran birkaç araştırmadan biridir. Dolayısıyla elde edilen sonuçların bu açıdan literatüre önemli bir katkı sağladığı düşünülebilir. Bununla birlikte, bu durum hem Azerbaycan'da hem de Türkiye'de sınırlı sayıda literatüre ulaşmasına yol açmış, bu da araştırma sonucunda elde edilen bulguların literatür ışığında yeterince tartışılmasını sınırlandırmıştır.

Hem Azerbaycan'da hem de Türkiye'de kadının çalışmasına yönelik tutumlar olumlu olsa da tam eşitliğin sağlandığı söylenemez. Her iki ülkedeki olumsuz tutumları etkileyen sebepler farklıdır. Hemen hemen her kültürde az veya çok

biyolojik farklılıklar ve toplumsallaşma sürecinde aile ve toplumun tutum, davranış, değer yargıları ve beklentileri kadın ve erkeği farklı rollere yönlendirmektedir. Kadınlar bu süreçte iyi eş, iyi anne olmaya yönlendirilirken erkekler sosyal yaşama daha dönük ve aile reisi olmaya yönelik sosyalleşmektedirler. Çoğu gelişmekte olan ülkede olduğu gibi hem Azerbaycan hem de Türkiye ataerkil değer yargılarının ağırlıkta olduğu geleneksel toplumlardır. Her iki ülkede de erkek çocuğa daha fazla değer verildiği söylenebilir. Ailenin maddi durumunun yetersiz olduğu durumlarda eğitim olanağı erkek çocuktan yana kullanılmaktadır. Ancak değişen sosyoekonomik şartlar, insanların daha bilinçli yaklaşımı ve eğitim olanaklarının genişlemesi sayesinde kız çocuklarının eğitim olanaklarından yararlanması ile kadının çalışmasına yönelik tutumlarda yumuşama görülmüştür. Azerbaycan SSCB döneminde eğitime verilen destek, her kuşağın belirli ölçüde eğitilmesi, fiziksel imkanlarının el verdiği ölçüde tüm kadınların mecburen tam gün çalışma hayatına katılması sayesinde, kadınların çalışma hayatına entegresi çok olumlu olmuştur. Ancak bağımsızlıktan sonraki süreçte savaş, iş yerlerinin kapanması, bir milyon insanın evsiz kalması, ülke ekonomisinin zayıflaması ve dolayısıyla kadınların çalışma şartlarının ağırlaşması, kadının çalışmasına yönelik olumlu tutumları olumsuz yönde etkilemiştir. Bunun yanı sıra, Azerbaycan'da SSCB döneminden kalan eğitim ideolojisi ve eğitimdeki fırsatlar sayesinde kadınların eğitimi ve meslek sahibi olma imkanları hala yüksektir. Zaman içerisinde düzelen sosyoekonomik durum sayesinde kadınların çalışmasına yönelik tutumların eskisi gibi olumlu olacağı düşünülebilir.

Türkiye'nin daha büyük bir devlet olması ve daha istikrarlı bir sosyoekonomik geçmişe sahip olması, kadının çalışmasına yönelik daha olumlu

tutumları açıklıyor görünmektedir. Bunun yanı sıra Türk-İslam kültürünün Azerbaycan'dan farklı olarak daha baskın olması, kadınların toplumsal kalıp yargılarını içselleştirmelerine neden olmaktadır. Kadınların ev işlerini daha çok kendi sorumlulukları olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Azerbaycan'da kadının çalışmasına yönelik tutumların olumlu yönde değişmesi için ülkenin sosyoekonomik durumunun düzelmesi, eğitimin her alanının eşit gelişimi ve eğitim kalitesinin daha da yükselmesi gerekmektedir.

Ayrıca Azerbaycan'da SSCB politikasının, kadının sosyal hayata katılımını yumuşatması ve dolayısıyla ev işlerinin kadına atfedilmesini azaltmasının yanı sıra insanların adetlerini korumak için çaba harcaması sebebiyle geleneksel aile içi rollere bağlılıklarının arttırdığı da düşünülmektedir.

Türkiye'nin Azerbaycan'a kıyasla çok büyük bir ülke olması ve ülkenin her bölgesinde eğitimin aynı düzeyde olmasına çalışılmasının, kadının çalışmasına yönelik tutumların olumlu yönde değişmesine katkıda bulunacağı söylenebilir.

Hemen-hemen yapılan tüm araştırmalar kadının çalışmasına yönelik kalıp yargılar ve ev işlerinin kadına atfedilmesindeki en büyük etkenlerden birinin eğitim olduğunu göstermektedir. Bunun için her iki ülkede de, eğitimde ve çalışma yaşamında cinsel eşitsizliğin ortadan kaldırılması için devlet kurum ve kuruluşlarının, sivil toplum örgütlerinin, üniversiteler, işçi ve işverenlerin birlikte mücadele etmesi gerekmektedir. Toplumun her kesiminin, hem toplumun sosyokültürel ve ekonomik gelişimi açısından hem de kadının bireysel gelişimi ve sosyalleşmesi açısından kadının çalışmasının öneminin bilincinde olması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbasova, G. (2005). *Azerbaycan'da kadınlar ve erkekler*, Bakü.
- Akat, İ. (1982). *Endüstri Sosyolojisi*, Mas Ambalaj, İzmir.
- Akyüz, N. (1995). *Değişim Sürecinde Aile: Toplumsal Kalıtım ve Değerler*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Aile Kurultayı, 16-18 Kasım 1994, Ankara.
- Alpar, R. (2010). *Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik-Güvenirlik*, Ankara
- Anderson, B. (2000). *Doing the Dirty Work?: The Global Politics of Domestic Labour*, London: Zed Books.
- Aras, O. N. (2005). *Azerbaycan Ekonomisi ve Dönüşüm Süreci*, TÜSİAB Yayınları, Qafqaz Üniversitesi, Bakü.
- Arat, N. (1991). *Kentli Kadınların İş Yaşamındaki Sorunları ve Çözüm Önerileri*, İ.Ü.Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul.
- Arık, F. (2004). *Oğuz Boyları ve Osmanoğulları Şeceresi*, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi,84, 40-49.
- Aslan, T. (2008). İkinci Meşrutiyet Düşüncesinin Cumhuriyet'e Tesirleri, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 345-378.
- Atalay, B. (2006). *Divanü Lügati't-Türk*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Aycan, Z. (2004). *Üç Boyutlu Cam Tavan: Kadınların Kariyer Gelişiminde Kim,Kime, Neden Engel Oluyor?*, 07 Eylül 2012 www.anneyiz.biz/haber/haberdtl.php?hid=1809
- Bacanlı, H. (1990). *Kendini Ayarlama Becerisinin Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

- Balaban, A. (2006). *İskit, Hun ve Göktürklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Çağ Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Bebekoglu, G. ve Wasti, A. S. (2002). Çalışan Kadınlara Yönelik Cinsiyet Temelli Düşmanca Davranışların Sebepleri ve Sonuçları Üzerine Bir Arastırma. *Yönetim Arastırmaları Dergisi*, 2 (2), 215-238.
- Bem, S. L. (1984). *Androgyny and gender schema theory: A conceptual and empirical integration*. In T. B. Sonderegger (Ed.), *Psychology and gender: Nebraska Symposium on Motivation*, Nebraska: University of Nebraska Press.
- Bem, S.L. (1974). The Measurement of Psychological Androgyny, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42 (2), 155-162.
- Bem, S.L. (1981). *Bem Sex-Role Inventory*, Professional Manual, Palo Alto: Consulting Psychologists Press, Inc.
- Bender, B. (1989). *The Roots of Inequality*, In D.Miller, M.Rowlands and C.Tilley (eds) *Somination and Resistance*, pp.83-95, London: Unwin Hyman.
- Biçerli, M. K. (2004). *İşsizlikle Mücadelede Aktif İstihdam Politikaları*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Birleşmiş Milletler (1991). *Dünya Kadınları 1970-1990 Yönelim ve İstatistikler*, New York: Birleşmiş Milletler Yayınları
- Blair, S.L. and Johnson, M. P. (1992). Wives Perceptions of the fairness of the Division of Household Labor: The Intersection of Housework and Ideology, *Journal of Marriage and the Familiy*, 54, 570-581.
- Burroughs, K. (2006). *Fantasy Kitchens*, The Times (Londra)
- Chaffins, S. and Forbes, M. (1995). *The Glass Ceiling: Are Women Where They Should Be?*, *Education*, 115/3, 380-388.

- Constantinople, A. (1973). Masculinity-Femininity: An Exception to a Famous Dictum?, *Psychological Bulletin*, 80 (5), 389-407.
- Çaha, Ö. (2001). *Türkiye’de Kadın Hareketi Tarihi: Değişen Bir Şey Var Mı?, Kadın Bienali Etkinlikleri Çerçevesinde Türkiye’de Kadın ve Sivil Toplum*, İstanbul.
- Çelik, M. Y. (2011). *Nasıl? Biyoistatistik Bilimsel Araştırma*, SPSS. 1. baskı. Yazarın kendi yayını,
- Çelikel, A. (1989). *Atatürk ve Kadın Hakları*, T.C.İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yıllığı, 4, 32-33.
- Çetinkanat, C. (2000). *Örgütlerde Güdülenme ve İş Doyumu*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Çıtak, A. (2008). *Kadınların Çalışmasına Yönelik Tutum: Cinsiyet, Cinsiyet Rolü ve Sosyoekonomik Düzeye Göre Bir Karşılaştırma*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Çitçi, O. (1992). *Türk Kamu Yönetimi ve Kadın Çalışması*, Kadın ve Sosyo-Ekonomik Gelişme Konulu Konferansa Tebliğler, KSSGM Yayını, Ankara
- Çulpan, O. (1977). *Üniversite Öğrencisi Nasıl Bir Ev Yaşamı İstiyor?*, Milliyet Gazetesi, 21 Ekim, s.2-3.
- Demirel, A. Bilgin, Z. K., Kocaman, M., (1999). *Çalışmaya Hazır İşgücü Olarak Kentli Kadın ve Değişimi*, T.C.Başbakanlık KSSGM, Ağustos.
- Doğan, Ş. S. (2005). *Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar Kapsamında Kadınların Beden Algılarının Psikososyal Uyumları ve Kendilik Saygıları Üzerine Etkisi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Dökmen, Z. Y. (1997). Çalışma, Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerine ile Ev İşleri ve Depresyon Arasındaki İlişki, *Türk Psikoloji Dergisi*, 12 (39), 39-53.

- Dökmen, Z. Y. (1999). Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık ve Erkeksilik Ölçekleri Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri, *Kriz Dergisi*, 7 (1), 27-40.
- Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dulum, S. (2006). *Osmanlı Devleti'nde Kadının Statüsü, Eğitimi ve Çalışma Hayatı (1839-1918)*, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, yüksek lisans tezi.
- Eraydın, A. ve Erendil, A. (1999). *Yeni Üretim Süreçleri ve Kadın Emeği*. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları. Ankara: Cem Web Ofset.
- Eren, E. (1997). İçerik Kuramları ve Eğitim Yönetimine Katkıları, PAÜ, *Eğitim Fak. Derg.* 3.
- Eren, E. (1998). *Yönetim ve Organizasyon*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Ergöl, Ş., Koç, G., Eroğlu, K. ve Taşkın, L. (2012). Türkiye’de Kadın Araştırma Görevlilerinin Ev ve İş Yaşamlarında Karşılaştıkları Güçlükler, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2, 1, 43-49.
- Ergöl, Ş., Koç, G., Eroğlu, K., ve Taşkın, L., (2012). Türkiye’de Kadın Araştırma Görevlilerinin Ev ve İş Yaşamlarında Karşılaştıkları Güçlükler, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2, 1.
- Esgerov, Ş., (2003). *Tehsilimiz Dünen Bugün Sabah*, Azərbaycan Neşriyatı, Bakü.
- Eyüboğlu, A., Özar, Ş. ve Tanrıöver, H.T. (2000). *Ketlerde Yaşayan Kadınların İş Yaşamına Katılım Sorunlarının Sosyoekonomik ve Kültürel Boyutları*. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara: Cem Web Ofset.
- Franzoi, S.L. (1996). *Social Psychology*, Madison, WI: Brown and Benchmark.

- Freedman, J.L., Sears, D.O., ve Carlsmith, J.M. (1998). *Sosyal Psikoloji*. (3. Basım). Çev. Ali Dönmez. Ankara: İmge Kitabevi.
- Goode, W.J. (1964). *The Family*, New Jersey, Prentice-Hall, Inc.
- Göçmener, S. (2008). *Avrupa Birliği'ne Uyum Süreci'nde Türkiye'de Kadın Erkek Eşitliği*, Bahçeşehir Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Gökakın, Z.Ö. (2000). Doksanlı Yılların Kahramanları: Türkiye'de Girişimci Kadın Profili, *8.Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı* (Nevşehir), 109-123.
- Gömeç, S. (1997). Türkiye-Türk Cumhuriyetleri İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1).
- Gönel, F., Kaplan, Z., Üçer E., ve Orhan, G. (2012). Üniversite Eğitiminde Cinsiyet Ayrımcılığının Kökenleri (YTÜ Örneği), *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4, 2.
- Gönüllü, M., ve İçli, G. (2001). Çalışma Yaşamında Kadınlar: Aile ve İş İlişkileri, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 1.
- Greenstein, (1990). "Marital Disruption and the Employment of Married Women" *Journal of Marriage and the Family*, 52, 657-676.
- Güldal, D. (2006). *Kadın Yöneticileri Motive ve Demotive Eden Faktörlerin Tespitine Yönelik Bir Araştırma*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Güldü, Ö., ve Ersoy M. (2009). Toplumsal Cinsiyet Roller ve Siyasal Tutumlar: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64-3, 97-116.
- Güneş, G. (2011). Türk Kadınının Muhtarlık ve Köy İhtiyar Heyetlerine Seçme Seçilme Hakkını Kazanması ve Türkiye'nin İlk Kadın Muhtarı Gül Esin

(Hanım), *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, İzmir, IX, (20-21), 171-190.

Günindi Ersöz, A. (1997). *Cinsiyet Rollerine İlişkin Beklenti, Tutum Davranışlar ve Eşler Arası Sorumluluk Paylaşımı (Kamuda Çalışan Yönetici Kadınlar Örneği)*, H.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.

Gürkan, Ü. (1978)., Türk Kadınının Hukuki Statüsü ve Sorunları, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 35, 1-4, 381-396.

Herbert, T.T. and Yost, E.B. (1998). Women as Effective Managers: A Strategic Model for Overcoming the Barriers, *Human Resource Management*, (17), 18-25.

Hovardaoğlu, S. (2000). *Davranış bilimleri için istatistik*. Ankara: Hatiboğlu.

Işık, V. (2009). Çalışma Yaşamında Kadın İşgücüne Yönelik Cinsiyet Ayrımcılığı Uygulamaları, *Kamu'da Sosyal Politika*, 3, 11, 67-72.

İbrahimbeyova, R. (2000). *Gender tedrisi üzerine rehberlik*, Bakü.

İmanzade, S. (1958). *İslam Dini ve Kadın Meselesi*, Bakı: Azerbaycan SSR Siyasi ve Elmi Birlikleri Yayan Cemiyet.

Kavuncu, A.N. (1987). *Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'ni Türk Toplumuna Uyarlama Çalışmaları*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Kırkpınar, L. (1998). *Türkiye'de Toplumsal Değişme Sürecinde Kadın*, Der. A.B. Hacımırzaoğlu, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 13-28.

Kimura, D. (2002). *Sex difference in the brain: Men and women display patterns of behavioral and cognitive differences that reflect varying hormonal influences on brain development*, *Scientific American*, 12 (1), 32-39.

- Kocacık, F., ve Gökkaya, V.B. (2005). Türkiye’de Çalışan Kadınlar ve Sorunları, C. Ü. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6, 1, 195-219.
- Kohlberg, L. (1966). *A Cognitive-Developmental Analysis of Children’s Sex-Role Concepts and Attitudes*, in E.E.Maccoby (Ed.), *The Development of Sex Differences* (82-173), Stanford, CA: Stanford University Press.
- Koray, M. (1993). *Çalışma Yaşamında Kadın Gerçekleri*, *Amme İdaresi Dergisi*, 25, 1, 93-122.
- Koray, M., Demirbilek, S. ve Demirbilek, T., (1999). Gıda İşkolunda Çalışan Kadınların Koşulları ve Geleceği, T. C. Başbakanlık KSSGM, Ankara.
- Köse, Z. (2012). *Ev İşlerinde Kadına Yardım Yanlıştır*, Mutlu Haberler <http://www.mutluhaberler.com/2012/03/ev-islerinde-kadina-yardim-yanlistir/>
- KSSGM, (1998). *Ulusal Eylem Planı*, Ankara.
- Kuzgun, Y. ve Sevim, S. A. (2004). Kadınların Çalışmasına Karşı Tutum ve Dini Yönelim Arasındaki İlişki, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37, 1, 14-27.
- Maccoby, E. E. ve Jacklin, C.N. (1988). Sex Differences in Agression: A Rejoinder and Reprise, *Child Development*, 51, 964-980.
- Malayev, Z. A. (2010). Sosyal Yönlümlü Pazar Ekonomisinde İstihdamın Başlıca Yönleri, Turan-Sam, *Turan Stratejik Araştırmaları Merkezi Dergisi*, 2, 7, s.7-10.
- Malinowski, B. (1992). *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Mirzezade, (2002). *Gender ve Feminizm* Bakü
- Muradova, B. (2000). *Yetenekli Çocukların Adapte Edilmesinde Cinsiyet Güdülenmesi*, *Cinsiyet Bilimi*, 3, 24-26.

- Narin, M., Marşap, A. ve Gürol, M. A. (2006). *Global kadın girişimiliğinin maksimizasyonunu hedefleme: Uluslar arası arenada örgütlenme ve ağ oluşturma*, 65-78.
- Navaro-Yaşın, Y. (1928). “*Evde Taylorizm*”: *Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında evişiinin rasyonelleşmesi*, 40.
- Nergiz, G. (2008). Azerbaycan-Türk Kültürel İlişkilerinin Tarihsel Öncülleri, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 20, 83-90.
- Nezihe, (1935). *Ev İdaresi ve Bugünkü Kadın*, İzmir Cumhuriyet Enstitüsü Yıllığı.
- Onur-Arıkan, N. (2006). *Çalışan ve Çalışmayan Kadınların Aile Kaynaklarının Kullanımına ve Yönetimine İlişkin Davranışları*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Öncü, (1979). Uzman Mesleklerde Türk Kadını İn Abadan Unat (Ed) Türk Toplumunda Kadın, *Ankara Türk Sosyal Bilimler Dergisi*, 271-286.
- Özkan, G. S. ve Özkan, B. (2010). Kadın Çalışanlara Yönelik Ücret Ayrımcılığı ve Kadın Ücretlerinin Belirleyicilerine Yönelik Bir Araştırma, *Çalışma ve Toplum*, 24, 91-104.
- Öztürk, M. Y. (2009). *Geç Kapitalistleşen Ülkelerde Krizlerin Kadınların Hayatında Yarattığı Güçlükler*, Paper presented at EconAnadolu 2009: Anadolu International Conference in Economics, June, Eskişehir, 17-19.
- Pamuk, Ş. (2005). *Osmanlı-Türkiye İktisat Tarihi 1500-1914*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2. Baskı.
- Pelit, E., Demirkol, Ş. ve Fidan, F. (2004). Turizm Sektöründeki Bayan İşgörenlerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Otel İşletmelerinde Bir Uygulama, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 8, 71-88.

- Poirier, F. E. (1987) *Understanding Human Evolution*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Qulizade, Z. (2003). *Gender Azerbaycanda Bakı The World's Women*, 1995 New York: B.M yayınları
- Ritzer, G. (2000). *Büyüsü Bozulmuş Dünyayı Büyülemek*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Salzman, M. ve Matathia, I. (2006). *Yakın Geleceğin Trendleri: Sırada Ne Var?*, MediaCat, İstanbul.
- Sattar, S. (2011). *Avrupa ve Orta Asya'nın Gelişmekte Olan Ülkelerinde Erkekler ve Kadınlar İçin Fırsatlar*, Dünya Bankası, Washington D.C.
- Schooler, C., Miller, J., Miller, K. A. ve Richtand, C. N. (1984). Work fort he Household: Its Nature and Consequences for Husbands and Wives, *American Journal of Sociology*, 90, 1, 97-124.
- Seferov, R. ve Akkuş, A. (2010). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13.
- Seyman, Y. (2010). *Kadınların Toplumsal Konumu*, Kamu'da Sosyal Politika, 12(1), 12-15.
- Soysal, A. (2010). Türkiye'de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Ocak-Mart, 65, 1, 115-133.
- Suğur, S. (2005). Türkiye'de Tekstil Sektöründe Kadın Emeği ve Değişen Toplumsal Cinsiyet İlişkileri. *Amme İdaresi Dergisi*, 38 (1), 47-68
- Şahla, İ. (Hüseyin Kızı). (2010). *Azerbaycan'da Gelişme Dinamiği*, *Review of Social, Economic and Business Studies*, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları, 2, 302-318.
- Şencan, Y. C. (2007). *İslamiyet Öncesi Türk Devlet Geleneği*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Malatya.

- Şiriyeva, K. (2000) *Azərbaycanın cənub zonasında ailə konfliktləri və onların psixoloji təhlili*, Azərbaycan'nın cənub sorasında aile konfliktleri ve onların psikoloji tahlili, Doktora Tezi.
- Taşkıran, T. (1973). *Cumhuriyetin 50.Yılında Türk Kadın Hakları*, Başbakanlık basımevi, Ankara
- The World's Women (1995). New-York: B.M. Yayınları.
- TUİK (2006). T.C Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu. *Türkiye İstatistik Yıllığı*. Ankara Türkiye. İstatistik Kurumu Matbası
- TUİK (2008). T.C Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu. *Türkiye İstatistik Yıllığı*. Ankara Türkiye. İstatistik Kurumu Matbası
- TUİK (2011). T.C Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu. *İstatistiklerle Kadın*. İstatistik Kurumu Matbası, Ankara.
- TUİK (2012). T.C Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu. *Hanehalkı İşgücü İstatistikleri, 2011*. İstatistik Kurumu Matbası, Ankara.
- Türkaslan, N. ve Suleymanov, A. (2010). Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Evlilik Konusundaki Görüş ve Düşünceleri-Azerbaycan ve Türkiye Karşılaştırması, *Karadeniz (Black Sea-Çernoye More) Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Unger-Hamilton, R. (1984). The Formation of use-wear polish on flint: Beyond the “Deposit Versus Abrasion” Controversy, *Journal of Archaeological Science*, 2, 91-98.
- Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Eroğlu, K. ve Taşkın, L. (2007). Kafkas Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bakış Açıları, *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 26–38.
- WHO (1998). *Gender and health*. Geneva, World Health Organization.
- Winstead, A. B. ve Derlega, J. V.. (1993). Gender and close relationships: An introduction, *Journal of Social Issues*, 49 (3), 1–9.

- Wong, F. Y., McCreary, D. R. and Duffy, K. G. (1990). A Further Validation of the Bern Sex Role Inventory: A Multitrait-Multimethod Study, *Sex Roles*, 22 (3/4), 249-259.
- Yaman, A. (2011). Türk Kültür Tarihinden Kesitler: Sovyet Döneminde Azerbaycan'da Din ve Ateizme Dair, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 59, 181-194.
- Yılmaz, D. V., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L. ve Eroğlu, K. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet rollerine İlişkin Görüşleri, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6, 1, 775-792.
- Yılmaz, R. (2010). Türkiye-Azerbaycan İlişkilerinde Son Dönem, Bilge Strateji-Jeopolitik, *Ekonomi-Politik ve Sosyo Kültürel Araştırmalar Dergisi*, İstanbul, 2, 2, 23-42.
- Zengin, E., Eynalov, H., Bölek, B. ve Bölek, U. A. (2006). Azerbaycan'da Kadın ve İş Hayatı, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, (Istanbul Journal of Sociological Research), 34, 29-65 .
- Zihlman, A. (1981). *İnsan Adaptasyonunun Uygulayıcıları Olarak Kadınlar*, (Women the Gatherer), Der. F. Dahlberg, New Haven, CT.

EKLER

EK 1: Kadının Çalışmasına Yönelik Tutum Ölçeği

KADININ ÇALIŞMASINA YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ

Aşağıda kadınların çalışmasına ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadelerin her birinin yanında "kesinlikle katılıyorum", "katılıyorum", "kararsızım", "katılmıyorum", "kesinlikle katılmıyorum" seçenekleri yer almaktadır. Her ifadeyi okuyunuz ve size uyan seçeneğe "X" koyarak işaretleyiniz.

SORULAR	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1. İyi nesiller yetiştirebilmek için, kadının evinde oturup çocuğuna bakması gerekir.					
2. Kadınlar, iş hayatındaki engeller ve güçlüklerle baş edebilirler.					
3. Kadınların çalışma hayatına girmesi, erkekler arasında işsizliğe yol açacağı için sakıncalıdır.					
4. Kadınlar aylık rahatsızlıkları ve doğum yapmaları nedeniyle, iş hayatında verimsiz olmaktadırlar.					
5. Kadınlar iş hayatında cinselliklerini ön plana çıkararak, ayrıcalık sağlamaya çalışmaktadırlar.					
6. Çalışan kadının çocuğu sevgiden yoksun büyümektedir.					
7. Kocası eve bakabilecek ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek durumda olsa bile, kadının çalışması gerektiğine inanıyorum.					
8. Kadınlarla erkeklerin birlikte çalıştığı iş ortamında erkekler tahrik olduğu için verim düşebilir.					
9. Kadınlar ev işlerini aksatmayacak şekilde hafif veya yarım zamanlı işlerde çalışmalılar.					
10. Kadınlar duygularına göre davrandıkları için iş yerinde ortaya çıkan sorunları çözemezler.					
11. Kadınlar daha bilgili ve görgülü olmak için yüksek öğrenim görmeliler, ancak çalışmalarına gerek yoktur.					
12. Kadınların çalıştığı iş ortamlarında gayri meşru ilişkiler olabilir.					
13. Kadının birinci görevi, evin sorumluluğunu üstlenmek ve çocuk yetiştirmektir.					
14. Kadına çalışma hakkı vermek, ona yeteneklerini geliştirme olanağı vermek demektir.					
15. Kadın işgücünden yararlanmak toplum kalkınmasını hızlandırabilir.					

EK 2: Ev İşleri Ölçeği

Aşağıda düzenli olarak yapılması gereken ev işleri sıralanmıştır. Siz bu işleri ne kadar sıklıkla yaparsınız? Her bir işin yanına o işi yapma sıklığınıza uyan cevabı işaretleyiniz.

N0	Sorular	Hiçbir zaman	Ara sıra	Sıklıkla	Her Zaman
1	Kirli çamaşırları toplamak, ayırmak				
2	Çamaşır yıkamak				
3	Yıkanan çamaşırları asmak				
4	Kuruyan çamaşırları toplamak, yerleştirmek				
5	Ütü yapmak				
6	Sofrayı hazırlamak				
7	Sofrayı kaldırmak				
8	Yemek yapmak				
9	Mutfak alışverişi yapmak				
10	Bulaşık yıkamak				
11	Yıkanan bulaşıkları yerleştirmek				
12	Yatakları düzeltmek				
13	Çarşaf, nevresim vb. değiştirmek				
14	Evin günlük dağınıklığını toplamak				
15	Toz almak				
16	Kışlık-yazlık giysileri kaldırmak, çıkarmak				
17	Naftalin işleri ile uğraşmak (giysi, halı)				
18	Resmi işlemleri (fatura, vergi vb.) takip etmek				
19	Küçük tamiratlar yapmak				
20	Çiçeklerin bakımını sürdürmek				
21	Duvarları, kapı vb. leri boyamak				
22	Ev eşyalarının (makine, koltuk vb.) tamirat işlerini yapmak ya da organize etmek (tamirci çağırmak, ilgilenmek)				
23	Gıda ve temizlik maddelerinin bitişini kontrol etmek				
24	Günlük ev temizliği yapmak (kaba temizlik)				
25	Lavabo, tuvalet vb. temizlemek				
26	Bütçeyi yapmak				
27	Soba ile ilgili işleri yapmak				
28	Ev haşaratları ile mücadele etmek				
29	Pazara gitmek				
30	Çöp işleri ile uğraşmak.				
31	Ayakkabıları temizlemek, boyamak				
32	Turşu yapmak				
33	Avize silmek				
34	Halı silmek				
35	Yer silmek				
36	Cam silmek				
37	Süpürmek				
38	Kapı silmek				
39	Mutfak temizlimi yapmak, (fırın, tezgah vb.)				
40	Sökük dikmek				

EK 3: BEM Cinsiyet Rolü Envanteri

BEM CİNSİYET ROLÜ ENVANTERİ

Aşağıdaki özelliklerin her birinin sizi tanımlama bakımından ne kadar uygun olduğunu düşününüz. Her özelliğin karşısına, size uygunluğunu anlamına gelmek üzere numaralandırınız.

- 1) hiç uygun değil 2) genellikle uygun değil 3) bazen uygun değil
4) kararsızım 5) bazen uygun 6) genellikle uygun
7) her zaman uygun

Sorular	Uygunluk numarası	Sorular	Uygunluk numarası
1.Ağırbaşlı, ciddi		21. İdealist	
2.Ailesine karşı sorumlu		22. İncinmiş duyguları tamir etmeye istekli	
3. Anlayışlı		23. Kaba dil kullanmayan	
4. Baskın, tesirli		24. Kadınsı	
5. Başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı		25. Kendi ihtiyaçlarını savunan	
6.Boyun eğen		26. Kendine güvenen	
7. Cana yakın		27. Kuralcı, katı	
8. Cömert		28. Lider gibi davranan	
9. Çocukları seven		29. Mantıklı	
10. Duygularını açığa vurmayan		30. Merhametli	
11. Duygusal		31. Namuslu	
12. Erkeksi		32. Otoriter	
13. Etkileyici, güçlü		33.Riski göze almaktan çekinmeyen	
14. Fedakâr		34. Sadık	
15. Girişken		35.Saldırgan	
16. Gönül alan		36. Sevecen	
17. Gözü pek		37. Sıkılğan	
18. Haksızlığa karşı tavır alan		38. Sözünde duran	
19. Hassas		39. Tatlı dilli	
20. Hırslı		40. Yumuşak, nazik	

EK 4: Sosyoekonomik Düzey Ölçeği

SOSYOEKONOMİK DÜZEY ÖLÇEĞİ

Aşağıda kişisel bilgilerle ilgili sorular yer almaktadır. Soruları şuan içinde yaşadığınız aileyi göz önüne alarak cevaplayınız.

1) Öğrenim durumunuz :

1. Okur-yazar değil ()	5. Lise mezunu ()
2. Okur-yazar ()	6. Yüksekokul mezunu (2 yıllık) ()
3. İlkokul mezunu ()	7 . Üniversite mezunu ()
4. Ortaokul mezunu ()	8. İleri eğitim görmüş (mastır, doktora) ()

2) Babanızın öğrenim durumu :

1. Okur-yazar değil ()	5. Lise mezunu ()
2. Okur-yazar ()	6. Yüksekokul mezunu (2 yıllık) ()
3. İlkokul mezunu ()	7 . Üniversite mezunu ()
4. Ortaokul mezunu ()	8. İleri eğitim görmüş (mastır, doktora) ()

3) Annenizin öğrenim durumu :

1. Okur-yazar değil ()	5. Lise mezunu ()
2. Okur-yazar ()	6. Yüksekokul mezunu (2 yıllık) ()
3. İlkokul mezunu ()	7 . Üniversite mezunu ()
4. Ortaokul mezunu ()	8. İleri eğitim görmüş (mastır, doktora) ()

4) Eşinizin öğrenim durumu : (Medeni durumlarını bekar olarak belirtenler bu soruyu cevaplamayacaktır.)

1. Okur-yazar değil ()	5. Lise mezunu ()
2. Okur-yazar ()	6. Yüksekokul mezunu (2 yıllık) ()
3. İlkokul mezunu ()	7 . Üniversite mezunu ()
4. Ortaokul mezunu ()	8. İleri eğitim görmüş (mastır, doktora) ()

5) Ailenizdeki birey sayısı : (Şuan içinde bulunduğunuz aileyi göz önüne alarak cevaplayınız.)

1) 8 kişi ve daha fazla ()	3) 4-5 kişi ()
2) 6-7 kişi ()	4) 3 kişi ve daha az ()

6) Ailenizi nasıl tanımlarsınız?

- 1) Geniş Aile (büyük anne, büyük baba ve diğer akrabalar birlikte)()
- 2) Çekirdek Aile (Anne-baba ve çocuk ya da çocuklardan oluşan aile) ()

7) Oturduğunuz ev kime ait?

1) Kira ()	2) Lojman ()
3) Aile büyüğüne ya da akrabamıza ait ()	4) Kendimize ait()
5) Başka ()	

8.Evinizdeki oda sayısı (mutfak, banyo hariç):

1) Tek oda ()	4. Üç oda – salon ()
2) Tek oda – salon ()	5. Daha fazla oda ve salon ()
3) İki oda –salon ()	

9) Oturduğunuz evin ısıtma düzeni:

1) Soba (Doğal gaz sobalı) ()	2) Elektrikli Soba ()	3) Kalerifer ()
4) Kat Kaleriferi ()	5. Başka ()	

10) Mesleğiniz:

1) Yok/İşsiz ()	4) Memur ()
2) Çiftçi ()	5) Esnaf/ Tüccar
3) İşçi ()	6) Serbest meslek (doktor, avukat,vb.)
	7) Başka ()

11) Babanızın mesleği :

1) Yok/İşsiz ()	4) Memur ()
2) Çiftçi ()	5) Esnaf/ Tüccar
3) İşçi ()	6) Serbest meslek (doktor, avukat,vb.)
	7) Başka ()

12) Annenizin mesleği :

1) Yok/İşsiz ()	4) Memur ()
2) Çiftçi ()	5) Esnaf/ Tüccar
3) İşçi ()	6) Serbest meslek (doktor, avukat,vb.)
	7) Başka ()

13) Eşinizin mesleği : (Medeni durumlarını bekar olarak belirtenler bu soruyu cevaplamasın.)

1) Yok/İşsiz ()	4) Memur ()
2) Çiftçi ()	5) Esnaf/ Tüccar
3) İşçi ()	6) Serbest meslek (doktor, avukat,vb.)
	7) Başka ()

14. Ailenizin sahip olduğu eşyalar ve mülkler

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

Aynı eşyadan birden fazlasına sahipseniz, noktalı yerlere kaç tane olduğunu belirtiniz.):

1. Buzdolabı ()	6. DVD ya da VCD Player()
2. Otomatik Çamaşır Makinesi ()	7. Bilgisayar ()
3. Fırın ()	8. Ev ()
4. Bulaşık Makinesi ()	9. Yazlık Ev ()
5 Plazma TV ()	10. Özel Araba ()
	11. Başka ()

EK 5: Bilgilendirme ve Onam Formu

BİLGİLENDİRME VE ONAM FORMU

Bu çalışma; Doktora tezi kapsamında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Zehra Dökmen'in danışmanlığında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Psikoloji Doktora öğrencisi Shanay Quliyeva tarafından yürütülmektedir. Çalışmanın amacı, Azerilerde ve Türklerde kadının çalışmasına yönelik tutumlarla ev işi yapma sıklığını cinsiyet, cinsiyet rolü ve sosyal ekonomik düzeye göre karşılaştırmaktır. Çalışmaya katılım, gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ankette, sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız gizli tutulacak ve sadece araştırmacı tarafından değerlendirilecektir. Bireysel hiçbir değerlendirme yapılmayacaktır.

Anket, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular içermemektedir. Katılım sırasında, sorulardan ya da başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakmakta serbestsiniz. Soruları cevaplamanız yaklaşık 20-25 dakikanızı alacaktır. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederim. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Shanay Quliyevanın (e-mail: shanay_gl@hotmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda bırakabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

KABUL EDİYORSANIZ YANDAKİ ALANI İŞARETLEYİNİZ ()

EK 6: Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1) Cinsiyetiniz? ____ Kadın () Erkek ()

2) Yaşınız ? ____ ().....

3) Yaşadığınız yer/yerler?

Size uygun olan cevabın altındaki kutuyu işaretleyiniz ve “neresi olduğunu” belirtiniz

	(1) Bakı Sumqayıt Mingecevir (belirtiniz)	(2) Büyük Şehir (belirtiniz)	(3) Küçük şehir (belirtiniz)	(4) İlçe (belirtiniz)	(5) Köy (belirtiniz)	(6) Yurt dışı (belirtiniz)
Nerede doğdunuz?						
Nerede büydünüz?						
Son beş yıldır nerede yaşıyorsunuz?						

4) Medeni durumunuz?

1.Bekar ()

2.Boşanmış ()

3. Eşinden ayrı ()

4. Eşi ölmüş ()

4.Sözlü/nişanlı ()

5.Evli ()

6. Başka ().....

5) Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

(Cevabınız evetse 6. sorudan devam ediniz, cevabınız hayırsa 7. sorudan devam ediniz)

6) Bir işte çalışıyorsanız nerede çalışıyorsunuz/ne iş yapıyorsunuz?

.....

(11. sorudan devam ediniz.)

7) Eğer bir işte çalışmıyorsanız çalışmak istiyor musunuz?

1.Evet ()

2.Hayır ()

8) Kaç senedir çalışmıyorsunuz / işsizsiniz ? ().....

9) Bir işte çalışmamanızın nedeni olarak ne söylenebilir?

- 1.Çalışmama engel olundu () 2.İstemedim ()
3.Sağlığım çalışmama uygun değil () 4.Başka() Belirtiniz.....

10) Daha önce bir işte çalıştınız mı?

- 1.Evet () 2.Hayır ()

Aşağıdaki ifadelere ne kadar katılıyorsunuz? Belirtiniz.

11) Kızlar için üniversite eğitimi şarttır.

- 1.Kesinlikle katılmıyorum () 2.Az Katılıyorum () 3.Katılıyorum ()
4.Çok Katılıyorum () 5.Kesinlikle Katılıyorum ()

12) Kızınızın meslek sahibi olmasını ne kadar istersiniz?

- 1.Çok isterim () 2.İsterim () 3.Tereddüt ediyorum ()
4.İstemiyorum () 5.Hiç istemiyorum ()

13) Çok çocuklu aileler yeterli bütçeye sahip değillerse okuma şansını erkek çocuklardan yana kullanabilirler.

- 1.Kesinlikle katılmıyorum () 2.Az Katılıyorum () 3.Katılıyorum ()
4.Çok Katılıyorum () 5. Kesinlikle Katılıyorum ()

14) İşe alırken işveren, kadın erkek ayrımı yapmalı mıdır ?

- 1.Kesinlikle katılmıyorum () 2.Az Katılıyorum () 3.Katılıyorum ()
4.Çok Katılıyorum () 5. Kesinlikle Katılıyorum ()

15) Azerbaycan adetlerine ne kadar bağlısınız?

- 1.Çok bağlıyım () 2. Bağlıyım () 3. Kararsızım () 4. Bağlı değilim ()
5.Hiç bağlı değilim () 6. Başka ()

16) Ailenizde kararlar kim tarafından alınır?

- 1.Aile büyükleri tarafından (Ebeveynler, Büyükbaba-Büyükanne) ()
2.Benim tarafımdan () 3. Eşim tarafından ()
4. Bütün aile bireylerinin ortak kararları () 5.Başka ()

17) Aile büyüklerinizle (Ebeveynler, Büyükbaba-Büyükanne) hangi sıklıkla görüşüyorsunuz?

- 1.Hergün () 2.Haftada birkaç defa () 3. Ayda birkaç defa ()
4.Yılda bir birkaç defa () 5.Bayramlarda, özel günlerde () 6.Başka ()

18) Oğlunuz olsa ve evlenmek istese, nasıl biriyle eşinin (gelininizin) bir işte çalışmasını ister misiniz?

- 1.Çalışan Evet, çalışan bir gelinim olsun isterim ()
2. Çalışmayan Hayır, gelinimin çalışmasını istemem ()

19) Genellikle evde en çok kinin sözü geçer.

- 1.Kadınların () 2.Erkeklerin () 3.Fark etmez () 4. Başka ()

20) Genellikle iş yerinde en çok kimin sözü geçer

- 1.Kadınların () 2.Erkeklerin () 3.Fark etmez () 4. Başka ()

21) Eve önemli bir eşya alınırken (örneğin buzdolabı mobilya vb.) en çok kim karar verir?

- 1.Kadınların () 2.Erkeklerin () 3.Fark etmez () 4. Başka ()

22) Evde paranın yönetimi en çok kimin elindedir?

- 1.Kadınların () 2.Erkeklerin () 3.Fark etmez () 4. Başka ()

23) İşsizlik daha çok kimler için zorluk yaratıyor?

- 1.Kadınlar () 2.Erkekler () 3.Herkes ()
4. Hiç Kimse () 5. Başka ()

Quliyeva, Shanay. *Kadının Çalışmasına Yönelik Tutumlar: Azerbaycan – Türkiye Karşılaştırılması*, Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Zehra Y. Dökmen, 154 s.

ÖZET

Azerbaycan(AZ) ve Türkiye(TR) Türkleri, uyruk, cinsiyet, cinsiyet rolü, sosyoekonomik düzey değişkenleri dikkate alınarak kadının çalışmasına yönelik tutum ve ev işi yapma sıklığı bakımından karşılaştırılmıştır.

Toplam 600 katılımcıdan (300 AZ 300 TR; 300 kadın 300 erkek) veri toplamak amacıyla Kadının Çalışmasına Karşı Tutum Ölçeği, Ev İşİ Ölçeği, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri, Sosyoekonomik Düzey Ölçeği ve Kişisel Bilgi Anketi kullanılmıştır.

Öncelikle Azerbaycan Türklerinden toplam 200 (100 kadın 100 erkek) katılımcıyla yapılan araştırmada, ölçeklerin Azerbaycan Türkçesine uyarlaması yapılmış, geçerlilik ve güvenirliklerine bakılmıştır.

Araştırmada kadının çalışmasına karşı tutumlar ve ev işleri yapma sıklığı üzerinde uyruk, cinsiyet ve cinsiyet rolünün etkilerini ve uyruk, cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyin etkilerini belirlemek için olmak üzere toplam iki MANOVA yapılmıştır.

Türkiye Türklerinin Azerbaycan Türklerine göre ve kadınların erkeklere göre kadının çalışmasına yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir. Uyruk ve cinsiyet ortak etkisi de, Kadının Çalışmasına Yönelik Tutum Ölçeği için anlamlı bulunmuştur.

Türkiye Türklerinin Azeri Türklerine göre, kadınların erkeklere göre daha fazla ev işi yaptıkları görülmektedir. Uyruk, cinsiyet rolünün ortak etkisi EVİÖ için anlamlı bulunmuştur.

SED temel etkisinin KÇTYÖ için anlamlı olduğu bulunmuştur. Uyruk, cinsiyet ve sosyoekonomik düzey ortak etkisi ise hem KÇTYÖ hem de EVİÖ için anlamlıdır.

Türkiye ve Azerbaycan Türkü olmak ile kız çocukları için üniversite eğitiminin gerekli görülmesi, kızların meslek sahibi olmalarını isteme, bütçe yetersizse erkek çocukların okumasına öncelik verilmesi, işverenin cinsiyet ayrımı yapması ve gelininin çalışmasını isteme durumu arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Azerbaycan ve Türkiye Türkleri için ayrı olmak üzere KÇTYÖ ve EVİÖ için dört regresyon analizi yapılmış ve anlamlı yordayıcı değişkenler belirlenmiştir.

Quliyeva, Shanay. The Attitudes toward Women Working: The Comparison with Azerbaijan by Turkey, Doctoral Thesis, Advisor: Prof. Dr. Zehra Y. Dökmen, 154 p.

ABSTRACT

Azeri Turks and Turkish Turks were compared in terms of the attitude towards woman's working and frequency of domestic labor by taking nationality, gender, gender role and socioeconomic status variables into consideration.

Attitude towards Woman's Working Scale (KÇKTÖ), Domestic Labor Scale (EVIÖ), Bem Gender Role Inventory, Socioeconomic Status Scale (SED) and Personal Information Survey were applied in order to collect data from 600 participants (300 Azeri and 300 Turks; 300 female and 300 male).

In order to develop Azeri forms of these scales, the adaptation of them into Azeri Turkish was made in a study which was carried out by total 200 (100 female and 100 male) Azerbaijani Turks. The validity and reliability of them were tested.

Total two MANOVA tests were used in order to determine the effects of nationality, gender, gender roles and socioeconomic status variables on the attitude towards woman's working and frequency of domestic labor.

Turkish Turks and female participants have more positive attitudes towards woman's working than the attitudes of Azeri Turks and male participants. The common effect of nationality and gender role is meaningful for Attitude towards Woman's Working Scale.

Turkish Turks and females in both countries perform more domestic labor than Azeri Turks and males in both countries. The common effect of nationality and gender role is meaningful for Domestic Labor Scale.

The main effect of socioeconomic status is meaningful for Attitude towards Woman's Working Scale. The common effect of nationality, gender and

socioeconomic status is meaningful for both Attitude towards Woman's Working Scale and Domestic Labor Scale.

It was found that there was a meaningful difference between being Turkish Turk and Azeri Turk and thinking university education necessary for female children, willing for girls' acquisition of profession , prioritizing education of boys in case of insufficient budget, gender segregation imposed by employer and willing for daughter-in-law's working,

Four regression analyses were applied on Attitude towards Woman's Working Scale and Domestic Labor Scale for Azeri Turks and Turkish Turks separately and meaningful predictor variables were determined.